T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

1980 SONRASI DÖNEMDE KENTSEL ALANDA DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞI: ÖZEL GÜVENLİK ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESRA KAYA

ANABİLİM DALI : SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
PROGRAMI : SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER

KOCAELİ-2008

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

1980 SONRASI DÖNEMDE KENTSEL ALANDA DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞI: ÖZEL GÜVENLİK ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESRA KAYA

ANABİLİM DALI : SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
PROGRAMI : SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER

DANIŞMAN: DOÇ. DR. EMRE BAĞCE

KOCAELİ- 2008

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

1980 SONRASI DÖNEMDE KENTSEL ALANDA DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞI: ÖZEL GÜVENLİK ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Esra Kaya
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarihi ve No: 22.09.2008-2008/23

Doç. Dr. Emre BAĞCE Doç. Dr. Yılmaz BİNGÖL Yrd. Doç. Dr. Muharrem ES

KOCAELİ-2008

SUNUŞ

1980 sonrasında dünya düzleminde gerçekleşen dönüşüm birçok alanı etkilemiştir. 20 yıllık süreç siyasal, sosyal, iktisadi ve kültürel başlıkları oluşturan aktör ve uygulamaların yeniden örgütlendiği ve önemli yapısal değişimler geçirdiği bir evredir.

Dünya ölçeğinde gerçekleşen bu radikal ve köklü değişimin güvenlik olgusunu etkilememesi mümkün olmamıştır. Güvenlik olgusunu içeren tanım ve pratikler bu değişimin seyri ve yörüngesi çerçevesinde farklılaşmıştır. Devlet-yurttaş ilişkilerinin farklılaşması, temel yurttaşlık hakkı kavrayışıyla bilinen güvenlik hizmetinin teminini de etkilemiştir. Güvenlik alanında tek yetkin irade olan kamusal güçlerin yanı sıra, özel teşebbüse ait girişimlerin güvenlik sorununda aktör olarak ortaya çıkması özel güvenlik olgusunu tanımlamaktadır. Türkiye'de özel güvenliğin oluşumu, sektörel bir güce kavuşması ve yaygınlaşma süreçleri bahsi geçen dönüşümle yakından alakalıdır. Bunun yanı sıra özel güvenliğin ortaya çıkma gerekçeleri ve büyüme alanları mekânsal bir perspektife sahiptir. Bu çalışma boyunca yukarıda özetlenen betimlemeler ve değerlendirmeler irdelenecektir.

Bu çalışmanın ön hazırlık ve üretim safhasında katkıları olan değerli hocalarım Sayın Doç. Dr. Emre BAĞCE'ye, Sayın Yrd. Doç. Dr. Yücel DEMİRER'e, Sayın Yrd. Doç. Dr. Güven BAKIREZER'e, Sayın Doç. Dr. Yılmaz BİNGÖL'e, Sayın Dr. Şükrü ASLAN'a ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Muharrem ES'e teşekkür ederim. Yapılan araştırmalar sırasında değerli görüş ve katkılarını benden esirgemeyen değerli sınıf arkadaşlarım Yonca Güneş YÜCEL ve Pınar TUZCA' ya, ayrıca gösterdikleri anlayış ve sonsuz destekleri için aileme teşekkürü borç bilirim.

İstanbul, 2008 Esra Kaya

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....i
İÇİNDEKİLER.....ii
ÖZET.....iv
ABSTRACT.....v
KISALTMALAR.....vi
TABLOLAR LİSTESİ.....vii
GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM: KENT VE GÜVENLİK ÜZERİNE KAVRAMSAL KURAMSAL ÇERÇEVE.....7

A. KENTİN TARİHSEL GELİŞİMİ……...7
B. GÜVENLİK VE POLİSLİK KAVRAMLARININ ORTAYA ÇIKIŞI.....9
C. MODERN TOPLUM VE GÜVENLİK SORUNU.....11
D. POLİSİN MODERN TOPLUMDAKİ YERİ……..…….....19

İKİNCİ BÖLÜM: 1980 SONRASINDA DEĞİŞEN KENT VE DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞI.....22

A. KÜRESELLEŞMENİN TEMEL DİNAMİKLERİ.....22
B. 1980 SONRASINDA MEKANIN DÖNÜŞÜMÜ.....30
1. Kentsel Mekânın Değişen Niteliği.....30
2. Kentin Değişen Anlamı Ve Kullanımı.....37
C. KENTTE DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞI.....47
D. ÖZEL GÜVENLİK OLGUSUNUN GELİŞİMİ……...54
E. BAZI ÜLKERLERDEKİ ÖZEL GÜVENLİK UYGULAMALARI…….65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYE'DE ÖZEL GÜVENLİK 70

A. TÜRKİYE'DE ÖZEL GÜVENLİK SEKTÖRÜ 70

B. ÖZEL GÜVENLİĞİN YAYGINLAŞMA GEREKÇELERİ VE HEDEFLERİ 81

1. Gerekçe ve Argümanlar.....82

2. Hedef ve Beklentiler.....89

C. MESLEK OLARAK ÖZEL GÜVENLİK GÖREVLİLİĞİ 96

1. Görevleri.....96

2. Yetkileri.....99

3. Mesleki Konumu……...100

D. ÖZEL GÜVENLİĞİN ETKİ VE SONUÇLARI……..104

SONUÇ……107

KAYNAKÇA……...110

ÖZGEÇMİŞ……122

ÖZET

Bu çalışmada 1980 sonrasında Türkiye'de kentsel alanda değişen güvenlik algısı, özel güvenlik olgusu ekseninde irdelenmiştir. Güvenlik kavramına içkin değişimler tarihsel ve toplumsal değişimin temel eğilimleri doğrultusunda tartışılmıştır. Kentsel alanda değişen güvenlik algısının toplumsal dayanakları sorgulanmıştır. Bu çalışmada özel güvenlik olgusunun Dünya ve Türkiye'deki gelişim süreçleri aktarılmıştır. Buna ek olarak özel güvenlik olgusunun Türkiye'deki yaygınlaşma ve büyüme gerekçeleri ile hedef ve beklentileri üzerinde durulmuştur. Son 15 yıldır hızla büyüyen özel güvenlik sektörünün gelişim ve yayılma dinamikleri çalışma boyunca vurgulanan unsurlar arasındadır. Çalışmanın temel amacı güvenlik alanında gerçekleşen dönüşümün temel dayanaklarına ve değişimin yönüne eğilebilmektir.

ABSTRACT

In this work the security perception transforming in the urban area in Turkey after 1980 is analyzed on the base of private security issue. The transformations related to the security issues are discussed according to the basic tendencies of the historical and social transformations. The social grounds of the security perception transforming in the urban area are questioned. In this work, the development processes of private security issue in the World and Turkey are quoted. In addition to that, the spread, the causes wih the aims and the expectation of private security phenomenon in Turkey are emphasized. The development and spread of dynamics of private security sector which has been growing rapidly in the last 15 years are among the elements stressed during this work. The basic aim of this work is to incline the basic grounds and the direction of the trsanformation realized in the security area.

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e	:	Adı geçen eser
çev.	:	Çeviren
der.	:	Derleyen
ed.	:	Editör
GSMH	:	Gayri Safi Milli Hasıla
haz.	:	Hazırlayan
IMF	:	International Moneytary Fund (Uluslararası Para Fonu)
MGK	:	Milli Güvenlik Kurulu
M.Ö:		Milattan Önce
s.	:	Sayfa
ss.	:	Sayfa aralığı
vb.	:	Ve benzeri
vd.	:	Ve diğerleri
vs.	:	Vesaire
yy	:	Yüzyıl

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 60

Tablo 2 61

Tablo 3 66

Tablo 4……73

Tablo 5……..101

Tablo 6……..102

GİRİŞ

Güvenlik sorunu sosyolojiden siyaset felsefesine, fizyolojiden psikolojiye kadar insan bilimlerinin ve sosyal bilimlerin ilgilendiği geniş bir sorun alanıdır. Güvenliğin ve emniyette olmanın ne olduğu, güvende olma hissi, güvenliğin varoluşsal olarak mı toplumsal olarak mı tanımlanacağı, siyaset ile güvenliğin ilişkisi, toplumsal ve bireysel güvenlik, toplumsal yaşamda güvenliği sağlayacak unsur ve aktörler gibi sayılabilecek bir dizi sorun ve başlık farklı disiplinlerce ele alınabilir. Güvenlik olgusuna has bu durum konuyla ilgili yapılacak düşünsel faaliyetlerin sınırlandırılması zorunluluğunu doğurmaktadır. Bunun yanı sıra yapılan çalışmalarda güvenlik olgusunu kavramak için güvenlik sorunsalının içerdiği zıtlıklara da yer verilmektedir. Güvenlik sorunu bu yanıyla, güvensizlik durumunu oluşturan süreç, kişi, eylem ve hallerle de tanımlanabilmektedir. Bir başka deyişle güvenliğin yokluğu eksiklik yada tehdit unsurları ile belirlenebilmektedir. Bu haliyle sorunun kavranışı bir bakıma karşıtları üzerinden olabilmektedir.

Yukarıda bahsi geçen konunun sınırlandırılması zaruriyeti bu çalışma için de geçerlidir. Bu metinde yürütülen tartışmalar; güvenlik konusunu insanın varoluşuna ilişkin temellendirmeler geliştirmeden ve güvenliğin fizyolojik/psikolojik olarak tanımlandığı perspektiflere değinmeden ele almıştır. Bu durumun temel nedeni yüksek lisans bitirme tezi niteliğinde olan bu çalışmanın bu kadar geniş bir bilgi evrenini kapsamaya elverişli olmamasıdır. Bunun yanı sıra güvenlik olgusunun tam ve evrensel olarak ne olduğunu, nasıl tanımlanması gerektiğini bilebilmek zor belki de imkanı olmayan bir sorundur. Bu çalışma güvenlik sorununu değerlendirirken merak ettiği soruları, tarihsel koşulların ve toplumsal süreçlerin güvenlik ihtiyacı, aktörleri ve güvenliği sağlayan organizasyonlar üzerindeki etkileriyle belirlemiştir. Bu sorulara cevap verecek araştırmalar sırasında, tarihsel ve toplumsal değişimi ve bu değişimin yönünü önemseyen bir yöntem benimsenmiştir. Güvenlik olgusunda yaşanan değişimlerin somut olarak neler olduğu, bu farklılaşmaların hangi toplumsal, iktisadi ve sosyal dinamikler içerisinde gerçekleştiği önemsenmiştir. Güvenlik sorununu temsil eden kurum ve yapıların neler olduğu, oluşma gerekçeleri ve işlevleri, toplumsal yaşamdaki rolleri gibi hususlar ise; emniyette olma halinin temini ile ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Toplumsal emniyetin bürokratik ve merkezi

kurumlar aracılığıyla sağlandığı ve düzenlendiği dönem çalışmanın ilk kısmını oluşturmaktadır. Güvenlik sorununun günümüze yakın çağrışımlarıyla kavrandığı ve bu kavrayışa uygun stratejilerin geliştirildiği dönem metnin kavramsal ve kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır.

Birçok olguda olduğu gibi, sosyal yaşamda güvenliğin tedarikini sağlayacak kurumsal yapılanmanın oluşturulması ve profesyonel olarak emniyeti sağlayacak aktörlerin açığa çıkması modern dünyanın ürünü olarak değerlendirilebilir. Modern yaşamın kurulması büyük dönüşümlerin ve altüst oluşların sonucu olmuştur. Kıta Avrupa'sında başlayan bu köklü değişim tüm sosyal, siyasal ve iktisadi ilişkileri değiştirmiş; toplumsal egemenliği ve hegemonyayı belirleyen figür ve değerler farklılaşmıştır. Bu durumun doğasına uygun olarak güvenlik sorunu bireysel ve toplumsal düzeyde farklı algılanır olmuştur. Toplumsal gerginlik ve çatışmalar bağlamında, oluşan bu yeni toplum ve insan tasavvuruna bağlı olarak emniyeti sağlayacak mekanizmalar geliştirilmiştir. Güvenliği sağlayacak unsurlar iç ve dış olarak tanımlanmış ve farklılaşmıştır.

İç güvenliği sağlayacak temel aktör, polis adı verilen kamu tarafından istihdam edilen güvenlik görevlilerinden oluşmaktadır. Güvenliği sağlayacak insan gücünün kamu tarafından istihdam edilmesi devlet erkinin gücünden kaynaklanmaktadır. Modern dünyada devlet erkinin tanımlanması, şiddet kullanımındaki meşruluk vasfı ile ölçülmektedir. Modern dünyada güvenliğin sağlanması ve ardılı olan süreçler devletin egemenliği altında gerçekleşmektedir. Bu anlamda güvenlik devlet ve yurttaş ilişkilerini oluşturan önemli bir unsurdur. Güvenliğin sağlanması hususu yurttaş açısından bir hak mahiyetinde oluşmuştur ve ayrıca devletten beklenilen hizmetler arasındadır.

Modern dönemlerle birlikte iç güvenliğin önemli bir boyutu da mekânla olan ilişkisidir. Modern dünyayla birlikte ortaya çıkan şehirleşme olgusu ve beraberinde taşıdığı sorunlar iç güvenliğin şehir sorunuyla birlikte anılmasını beraberinde getirmiştir. Polis kavramı Yunanca şehir anlamını taşımaktadır. Günümüzdeki anlamına yakın biçimiyle ise şehir (şehir devletindeki) yönetim ilişkilerinin, iç

huzuru ve işleyişi düzenleyen yasaların tamamıdır.[1] Modern dönemin iç güvenlik alanındaki başat kurumu olan polis, adlandırmasını da şehir düzeninden almaktadır. Polisin denetlediği ve düzenini koruduğu öğe bu anlamda şehirdir. Güvenlik konusunda da şehrin güvenliği ve şehir güvenliği önemli hususlardır. Şehre özgün olan ve hatta şehirli olarak tanımlanan güvenlik sorunları; şehir şiddeti, şehir suçu, kentsel güvensizlik gibi birçok kavramın türemesini beraberinde getirmiştir. İç güvenlik ve asayiş sorununun ağırlık merkezini oluşturan kentsel alan aynı zamanda modern yaşamın üzerine kurulduğu temel düzlemdir. Bu düzlem modern yaşamın tüm sorunlarını ve çıkmazlarını da içinde barındırmaktadır. Kentte gerginlikler ve çelişkiler olarak açığa çıkan ilişki ve durumlar ise emniyetsizlik, tehlike ve güvensizlik gibi yansımalarıyla kentsel alanda yaşanır olmuştur. Güvenliğin mekânla kurduğu ilişki bu dolayımda açığa çıkmaktadır. Modern yaşamın simgesi olan kentte beliren güvenlik ve emniyet problemlerine, modern dünyanın örgütlenişine uygun ölçütlerce çözümler önerilmiştir.

Çalışmanın anahtar kavramlarından biri olan kent de bu nedensellik içinde konumlanmaktadır. Kent ve güvenlik kavramlarının arasındaki bu bağ, XXI. yüzyılı tanımlayan siyasal, sosyal ve ekonomik dönüşümle birlikte daha da güçlenmektedir. Modern toplumun ve dünyanın tahribatını beraberinde getiren yeni süreç ve ilkeler her iki kavramda köklü dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Bu dönüşümün kentte ve güvenlik alanında eş güdümlü olarak yarattığı etki çalışmanın ikinci kısmında aktarılacaktır. 1980'lerle birlikte başlayan küreselleşme ve yeni liberalleşme politikalarını içeren uygulama ve politikaların temel eğilimleri, argümanları ve sonuçları mekansal süreçler göz önünde tutularak değerlendirilmiştir. Mekansal ve sosyal süreçlerde ortaya çıkan dönüşümün kentsel güvenlik sorununa olan etkileriyle ikinci bölüm derinleştirilecektir. Bu bölümün sonunda ise kentsel mekanda yaygınlaşan yeni güvenli anlayışının en açık temsilcisi olan özel güvenlik olgusuna değinilecektir. Özel güvenliğin tarihsel olarak gelişimi irdelendikten sonra, bugünün dünyasında özel güvenliğin konumlandığı alanlar ve ortaya koşullar aktarılacaktır. Dünya genelinde yaygınlaşan özel güvenlik sektörünün uygulanma biçimleri bazı örnek ülkeler aracılığıyla aktarılarak bu bölüm sonlandırılacaktır.

[1] Mehmet Ali Bal, *Modern Devlet ve Güvenlik*, İstanbul: IQ Sanat, 2003, s. 115.

1980 sonrası dönem küreselleşmeyle birlikte anılmaktadır. Küreselleşmenin ve onu tamamlayan siyasal ve ekonomik politikaları dünya düzleminde gerçekleşen yeni bir süreci başlatmıştır. Bu dönem modern devlet ve toplumun değer ve kalıplarında çeşitli değişimlere yol açmıştır. Küreselleşmenin fiili olarak gerçekleştiği en önemli alan mekân olmuş; mekân tek başına önemli bir kavram ve değer haline gelmiştir. Mekânın ve mekânsallığın artan önemi kentin değer ve kullanımını değiştirmiştir. Bu durum ise kentsel alandaki ilişki ve kesimlerin farklılaşmasına yol açmıştır. Ancak yaşanan bu süreç tıpkı modern toplumda olduğu gibi çeşitli gerginlik hatlarını da beraberinde taşımaktadır. Bahsedilen dönüşüm sonuçları itibariyle toplumsal eşitsizliklerin ve çelişkilerin artmasına neden olmuştur. İktisadi aktivasyonlarda serbest piyasa ekonomisi lehine yapılan değişiklikler ile devletin koruyucu rolünün ve işlevinin küçültülmesi politikaları; sosyal adalet sorununda daha büyük çatlaklara ve yarılmalara neden olmuştur. Sınıflararası farkların hızla artması, sınıflararası ilişkilerde birbirinden kopma ve ayrı durma gibi sonuçlar yaratmıştır. Kentsel alanda beliren bu görünüm ise 1980 sonrasında kentte ortaya çıkan güvenlik sorunlarının ve çözümlerinin yönünü belirlemiştir.

1980 sonrası dönem kentsel alanda yaşanan mekânsal ve toplumsal kutuplaşma güvenlik nosyonu ekseninde gerçekleşmiştir. Kentsel alan, kent içinde barınanların birbirlerine değmeden ve birbirlerini tanımadan yaşadıkları bir mekâna dönüşmüştür. Bu sürecin oluşumunda tüketici tercihi gibi yaklaşımların etkisi olmakla birlikte, kentin güvensizliğini ön plana çıkaran yaklaşımlarda etkili olmuştur. Kent idealini parçalayan yaygın söylem güvenliği bir kent sorunu olarak değil, kentsel bir sorun olarak aktarmaktadır. Bununla birlikte kent içinde güvenliği tehdit eden alan ve toplumsal grupların belirlenmesi kentlilik idealiyle de çelişmektedir. Güvenlik algısında yaşanan bu değişim kent içinde çeşitli kesimlerin birbirlerini tehlikeli olarak görmelerine yol açmaktadır. Sıradan bir kentlinin, kente karşı belleğinde oluşan emniyetsizlik hali güvenlik önlemlerinin arttırılması talebini yükseltmektedir. Kentte yaygınlaşan yeni güvenlik önlemlerinin meşruiyeti de bu eksende sağlanmaktadır. Güvenlik ve emniyetin sağlanması adına kentin çeşitli alanlarında gerçekleştirilen önlemler çeşitlenmekte ve artmaktadır. Dünya'nın birçok kentinde kameralı izleme sistemlerinden, kurşungeçirmez camlara; özel güvenlik

görevlilerinden elektronik geçiş sistemlerine kadar bir dizi uygulama ve tedbir güvenlik amaçlı olarak uygulanmaktadır.

Çalışmanın sınırları açısından ise; kentsel alanda gündeme gelen yeni güvenlik önlemlerinden biri olarak özel güvenlik Türkiye bağlamında ele alınmaktadır. Bu metnin ana kaygısı olan özel güvenlik olgusunun Türkiye'deki serüveni üçüncü bölümde aktarılmıştır. Türkiye'de Özel Güvenlik başlığıyla anılan bu kısımda Türkiye'de özel güvenlik olgusunun ortaya çıkış koşulları, tarihsel gelişimi, gerekçeleri, hedefleri, beklentileri, emek gücü olan özel güvenlik görevlisi ve özel güvenliğin yarattığı sonuçlar gibi hususlar çalışmanın son kısmında ele alınmıştır. Güvenlik alanında dikkat çekici bir aktör olarak değerlendirilen özel güvenlik olgusu, kentsel alandaki ilişki ve taleplerin ürünü olarak belirmiştir. Özel güvenlik tarihsel gelişimi ve yaygınlaşması itibariyle kentsel alanda yaşanan dönüşüme cevap verir niteliktedir. Özel güvenlik hizmetinin müşterisi konumunda olan kişi ve kuruluşlar aynı zamanda yeni kentsel formun iktisadi, sosyal ve yönetsel merkezlerini oluşturmaktadır. Özel güvenliğin haklılık iddiaları ile kentsel dönüşümde kullanılan argüman ve gerekçeler arasında çeşitli paralellikler seyretmektedir. Bu husus aynı zamanda bu çalışmanın ön plana çıkarmaya çalıştığı noktalardandır.

Kent ve güvenlik konulu çalışmaların literatürdeki yaygınlaşması son yıllarda artmaktadır. Ancak bu iki değişkenin birlikte yer aldığı çalışmalar henüz sayıca azdır. Bu durum bu çalışmanın hazırlanmasında çeşitli güçlüklere yol açmıştır. Bunun ötesinde, çalışmanın asıl konusu olan özel güvenlik olgusu ile ilgili olarak sosyal bilimciler tarafından yazılmış metinler oldukça sınırlıdır. Özel güvenlik olgusunun yeni dönemde güvenlik alanındaki başlıca aktör olacağı çeşitli öngörülerde dile getirilmektedir. Bu anlamıyla özel askeri şirketler ve özel güvenlik-koruma şirketleri son dönemde merak edilen konulardan biridir. Güvenlik alanında beliren bu aktörler aktüel gündemde yer edinebilmektedir. Çeşitli haber dergileri ve gazeteler konuyla ilgili haberler yapmakta, köşe yazarları bu şirketlere yazılarında değinmektedirler. Sayıca az olmakla beraber özel güvenlik-koruma şirketlerine ilişkin makaleler son dönemde çeşitli dergilerde yayımlanmaktadır. Sosyal

bilimcilerin bu şirketleri değerlendirirken ortaya koydukları ortak görüş; devletin küçülen rolü dolayısıyla güvenlik alanının da özelleştiği yönündedir. Sosyal devlet ilkesinde yaşanan tahribatın devamı olarak tıpkı diğer alanlarda olduğu gibi güvenlik hizmetinin de piyasa güçlerine devredildiği söylenmektedir. Bunun yanı sıra kentsel alanda gelişen yeni güvenlik önlemleri ve toplumsal güvencesizlik gibi sorunlar da güvenliğin özelleştirilmesi başlığı altında değinilen unsurlar arasındadır.

Bu çalışma ise özel güvenlik alanında gerçekleşen hızlı büyüme ve gelişim ile kentsel dönüşümün paralelliklerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi; bu iki kavramın yaşadığı köklü değişime içkin süreçler, kullanılan argüman ve gerekçeler, dönüşümü tanımlayan izlek ortak bir dile ve yönteme sahiptir. Bu yüzden, özel güvenlik uygulamasının büyümesini ve yaygınlaşmasını olumlu bir gelişme olarak değerlendiren kişilerin görüş ve yaklaşımlarına çalışmanın kimi kısımlarında sıklıkla yer verilmiştir. Özel güvenliğin gelişim ve kurumsallaşma süreçlerinde başvurulan gerekçelerin, sektörün ortaya koyduğu hedef ve beklentilerin irdelenmesi, güvenliğin özelleşmesi sürecindeki ayrıntıları anlamak açısından işlevsel olmuştur.

Kent ve güvenlik kavramları asal olarak, yeni politik ve iktisadi perspektiften beslenmekte ve etkilenmektedir. Ancak kentte yaşanan dönüşüm özel güvenlik olgusunu, genel olarak güvenlik nosyonu ise kentsel yaşamı etkilemektedir. Ve bu iki ayrı olgu bu minvalde birbirine yaklaşmakta; birbirinin taşıyıcısı haline gelmektedirler. Bu durum ise kent ve güvenliğin daha sık yan yana kullanılması sonucunu doğurmaktadır. Son olarak bu çalışma, başlangıç evresinde olan bu yakınlaşmaya bir girizgah oluşturabilmeyi hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM: KENT VE GÜVENLİK ÜZERİNE KAVRAMSAL KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın başlangıç kısmını oluşturan bu bölüm kentin tarihsel gelişimini oluşturan ana duraklardan başlayarak, güvenlik ve polislik kelimelerinin anlamlarından kent ve güvenlik olgularının yan yana anılabildiği modern toplumun iç güvenlik sorununa eğilecektir. Modern toplumda asayişin ve iç düzeninin sağlanması için geliştirilen stratejiler ile yaratılan mekanizmalar güvenliğin toplumsal yaşamdaki anlam ve işleviyle birlikte değerlendirilecektir. Bu anlamıyla kent, güvenlik, modern toplum ve polis bu bölümün anahtar kelimelerini oluşturmaktadır.

A. KENTİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Bu kısımda kentsel gelişimin temel durakları üzerinde durulacaktır. Konunun sınırları açısından tarihsel olarak kentin geçirdiği evrimi tanımlayan ana öğeler, genel hatları ile ortaya konulacaktır.

Her kentin kendisine ait bir tarihi olmasına karşı insanlık tarihi neredeyse kentin tarihi ile başlar. Ancak kentin ne olduğu, ilk olarak nasıl ortaya çıktığı, bütün ülkelerde ve bütün tarihlerdeki kentsel yaşamın bilgisine eşit olarak erişmek oldukça zorludur. Bu durum kentlerin çeşitli tarihsel dönemler içinde ele alınmasına, çeşitli toplumlarla birlikte anılarak ele alınmasına yol açmıştır.

Kentlerin tarihsel olarak ortaya çıktığı dönemi tam olarak saptamak konusunda yaşanan bu zorlukla beraber, ilk olarak kentin M.Ö. 6000 yıllarında belirmeye, M.Ö. 4000 dolaylarında da tam olarak kendisini göstermeye başladığı söylenmektedir. Bu ilk kentler kasaba ile köyden çok az farklılık gösteren küçük yerleşimlerdir. Bu durumun temel nedeni tarımdaki verimsizlik ve ulaşım maliyetlerinin fazla olmasıdır.[1]

Kent tarihinde önemli duraklardan biri Yunan kentinin yani polisin ortaya çıkmasıdır. Yunan kentinin gelişimi birçok kurumsal yeniliğin ortaya çıkmasını

[1] Paul K. Hatt ve Albert J. Reiss, Jr. "Kentsel Yerleşimlerin Tarihi", *20. Yüzyıl Kent (der. ve çev.)* Bülent Duru ve Ayten Alkan, Ankara: İmge, 2002, s.29

sağladı. Yunan kenti katılımcılığın ve insani ölçütlerle yurttaşların görevlerinin döngüsel olarak sağlanacağı bir işleyişi hedeflemiştir. Bunun yanı sıra Yunanlıların dram, şiir, felsefe, matematik, heykel, mantık, felsefe gibi alanlarda ortaya koydukları birikimler Yunan polisinde gerçekleştirilmiştir.[2] Bereketli geniş ovalara kurulan bu kentler, giriştikleri bir dizi savaş sonrasında imparatorluklar karşısında silinmişlerdir.[3]

Batı Avrupa'da kentlerin tarihi açısından önemli bir gelişme uzmanlaşmaya ve verimliliğe bağlı yaşayan toplumların biçimlendirdikleri Ortaçağ kentleridir.[4] Avrupa'nın yaşadığı içsel dönüşüm kentlere de damgasını vurmuştur. Hristiyan hayat tarzının ve Hristiyanlığı temsil eden kurum ve yapıların merkezi bir konumda olduğu, dışa kapalı, korunmacı ve yalıtılmış kent modeli dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik ihtiyaçları çerçevesinde oluşmuştur. Sur ve kaleler bu dönem kentini temsil eden simgeler haline geldi. Etrafı duvarlarla çevrili olan kenti koruyan bu surlar sadece sürekli yaşanan saldırılara karşı emniyeti sağlamıyorlardı, bunun ötesinde mevcut surlar kölelik ve serfliğe dayanan ilişkileri de güçlendiriyorlardı. Surların bir diğer işlevi de ekonominin temel uğraşı olan ticaret ve zanaatin sürekliliğini sağlamasıydı.[5]

İnsanlığın bugün anladığı şekli ile kentsel biçimin oluşması modern dünyanın kuruluşuyla ilişkilendirilebilir. Modern toplumun ortaya çıkmasını sağlayan süreç ve ilişkiler mevcut kent formunun ve toplumun kentlileşmesini beraberinde taşımıştır. Sanayi ile kitlesel üretim ve tüketime geçiş, emeğin özgürleşmesi ve işçileşme, mülkiyet temelli ilişkilerin asli belirleyen olması ve sınıflı toplumun kurumsallaşması, kentlerde yaşanan hızlı nüfus artışı ve buna bağlı olarak hizmetin üretilmesi gibi birçok faktör kente ve kentliliğe ait norm ve ilişkilerin oluşmasını sağlamıştır. Modern dünyada kentler büyüklüklerine, işlev ve rollerine bağlı olarak uzmanlaşmış ilişkilerin ve işlerin alanı olmuşlardır. Bununla birlikte kentler örgütlenme modellerine, ait oldukları kültüre ve bu kültürde edindikleri rollere, içinde büyüdükleri tarihsel döneme göre çeşitli kategorilere ayrılmış[6] ve kent

[2] Lewis Mumford, *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, çev. Gürol Koca ve Tamer Tosun, İstanbul: Ayrıntı, 2007, İstanbul, s. 163
[3] Mumford, *a.g.e.,* s. 185.
[4] Hatt ve Reis. *a.g.e*. s. 29.
[5] Mumford, *a.g.e.,* ss. 314-315.
[6] Hatt ve Reis. *a.g.e*. s. 30.

kimliklerine sahip olmuşlardır. Bundan sonraki kısımlarda çalışmanın kapsamı ile bağlantı olarak, modern toplumda kentin oluşumu ve işlevi üzerinde durulacaktır.

B. GÜVENLİK VE POLİSLİK KAVRAMLARININ ORTAYA ÇIKIŞI

Güvenlik kelimesinin kökeni, ilk kullanımının nerede ve ne zaman gerçekleştiği, ortaya çıktığı toplumsal koşullar, toplumsal muhayyilede ne gibi çağrışımları olduğu başlangıç soruları olacaktır. Kavramın dilbilimsel olarak yaşadığı dönüşüm ile dönüşüme mahal veren sosyal şartlar arasındaki nedensellikler bu bölümde sorgulanacaktır.

Güvenlik kavramı Batı dillerinde kökeni Latinceye dayanan "securitas" (emniyet) kelimesinden türetilerek kullanılmaktadır. Bu kelimeden türeyen sécurité yani güvenlik kavramı ise; garanti, güven ve huzur temin etmek, barış, emniyet gibi çağrışımlara mealen sahiptir.[7] Kavramın ortaya çıkışı ve kullanımında dikkat çeken nokta zaman içerisinde yaşadığı dönüşümdür. Kavram XV. yy.'da eski Fransızca seurte, seürte kelimelerinden türetilip; "sığınak, sözünü tutma, temin etme, korkunun olmayışı" gibi çeşitli anlamlarda kullanılır olmuştur. Ancak; XVI. yy.'a gelindiğinde dönemin Fransa'sında, bir sosyal grubun getireceği tehlikeden korunmuş olmak halini ifade etmeye başlamıştır.[8] Diğer taraftan polis kelimesi de orijinal Fransızca kullanımında policie kelimesinden türetilip Kıta Avrupa'sındaki diğer dillerde de benzer şekilde kullanılmıştır. Bunlardan bazıları "policei, pollicei, policey, pollizei"dır.[9] Kavram tıpkı güvenlik kelimesinde olduğu gibi XV. yüzyılda ortaya çıkmış, iyi düzenin ve refahın korunması[10] adına bir topluluğun yasal ve idari olarak düzenlenmesi fikirlerine işaret etmiştir.

Birbirine fiili ve anlamsal olarak yakın olan bu iki kavramın aynı bölgede eş zamanlı olarak ortaya çıkması dilbilimde oluşmuş bir tesadüfün sonucu olamaz. Özellikle güvenlik kavramının içeriksel olarak yaşadığı farklılaşma göstermektedir

[7] Bal, *a.g.e.,* s. 19.
[8] Bal, *a.g.e.* , s. 20.
[9] Mark Neocleous, *Toplumsal Düzenin İnşası: Polis Erkinin Eleştirel Teorisi*, çev. Ahmet Bekmen, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, 2006, s. 1.
[10] Zygmunt Bauman, Yasa Koyucular ile Yorumcular: Modernite Postmodernite ve Entelektüeller Üzerine, çev. Kemal Atalay, İstanbul: Metis, 1996, s. 112.

ki; terimin ortaya çıkışı, gelişimi ve kullanımı tarihsel ve toplumsal süreçlerin dâhilinde ve hatta belirleyiciliğinde gerçekleşmiştir. Bu anlamıyla güvenlik alanına dair yapılacak bir çalışmada kullanılması gereken temel yol; güvenliğin ve onu çevreleyen kavramların tarihsel bir perspektifle ve sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendirilmesi olmalıdır. Buradan hareketle fizyolojik yada psikolojik tanımlamaları içeren yaklaşımlar dıştalanırsa; güvenlik varoluşsal olarak tanımlanamaz bir şeydir denilebilir. Bunun ötesinde insanlık tarihinin güvenlik kaygılı geliştirdiği politikalar yada uğraşlar da, maddeden ve toplumsal süreçlerden bağımsız "kendinde bir şey"[11] olarak ele alınamaz. Güvenliği ve güvenlik eksenli politikaları mutlak ve homojen kavramlar olarak görmek yerine; bu tanımlamaları göreceli bir bakış açısıyla ele almak birbiriyle bağlantılı ilişkisellikleri açığa çıkarmak bu bağlamda en makul yol olarak gözükmektedir. Genel toplumsal kanıda temel insan ihtiyaçlarından biri olarak bilinen güvenlik sorununa dair geliştirilebilecek eleştirel tutum da ancak böylelikle edinilebilir. Bu gerekçelerle güvenlik kavramı ve onu çevreleyen politikalar bundan sonraki bölümlerde sosyolojik ve siyasal ilişkisellikler içerisinde değerlendirilecektir.

Yukarıda aktarıldığı gibi güvenlik ve polislik kavramlarının ortaya çıkışı XV. yüzyıl Kıta Avrupa'sında olmuştur. Bu yüzyıl Avrupa'da hakim egemenlik ilişkilerinin çözülmeye başladığı yüzyıldır. Mahalli düzeyde örgütlenen Kıta Avrupa'sının sosyal, ekonomik ve siyasal dokusu feodalizmin çözülüşüyle birlikte farklılaşmaya başlamıştır. İktisadi ve sosyal yaşamda başlayan dönüşüme koşut olarak, yasal reformların gerçekleştirilmesi temel ihtiyaç olmuştur.[12] Bu dönemde kentlerin büyüyüp yeni ekonomik faaliyetlere girişmesi ve kendini yeniden kanıtlaması[13] ile devletlerin ordularını büyültmeleri ve büyük modern orduları oluşturmaları[14] birbiriyle ilişkili olarak gerçekleşmiştir. Modern ulus-devletin temel dinamiklerini oluşturan bu gelişmeler toplumsal ve siyasal ilişkilerde yaşanacak olan dönüşümün ilk görünümleridir. Geleneksel ilişkilerin çözülmesiyle birlikte, toplumsal ve siyasal alanda ortaya çıkan ana eğilim merkezileşme ve mutlak yasalar aracılığıyla toplumsalın yeniden kurgulanması şeklinde oluşmuştur. Geleneksel

[11] David Harvey, *Sosyal Adalet ve Şehir*, çev. Mehmet Moralı, İstanbul: Metis, 2003, s. 18.
[12] Neocleous, *a.g.e.*, s. 3.
[13] Mehmet Ali Kılıçbay, *Şehirler ve Kentler*, Ankara: İmge, 2000, s. 186.
[14] Anthony Giddens; *Ulus - Devlet ve Şiddet*, çev. Cumhur Atay, İstanbul: Devin, 2005, s. 150-151.

otoritenin işlevini ve etkisini kaybetmesiyle toplumsal düzensizliği giderecek yön ve mekanizmaların oluşturulması *toplumsal güvensizliğe* dair olan genel kaygının ürünüdür.[15]

C. MODERN TOPLUM VE GÜVENLİK SORUNU

Modern dünyanın ortaya çıkması ve kurumsallaşması insanlık tarihinde büyük altüst oluşlarla birlikte anılır. Kıta Avrupa'sında başlayan ve ardından tüm dünyayı etkisi altına alan değişim verili düzenin kurucu öğelerini ve yapısını değiştirmiştir. Emniyet, güvenlik, güvende olma hali gibi tanımlamalar açısından ise; bu sorunlar modern öncesi dönemde sosyal ilişkiler ve örgütlenmeler içinde anlam kazanmakta ve çözülmektedir. Modern dünyanın oluşumu bu durumu değiştirmiştir. Merkezi ve bürokratik devletin kurulması, mülkiyet esaslı toplumsal ilişkilerin oluşumu, yurttaş-devlet ilişkisinin asli belirleyen haline gelmesi, emeğin özgürleşmesi, kentleşme gibi birçok bağımsız değişken kişinin ve toplumun güvenlik sorununda etkili olmaya başlamıştır. Modern dünyanın oluşumuna paralel olarak beliren bu ilişki ve süreçler güvenlik sorununu birey ve toplum açısından ne yönde etkilemiştir? Güvende olmaya dair geliştirilen temel kriterler nelerdir? Tersi olarak ise güvensizlik ve tehdit durumu neye işaret etmektedir? Tabakalı toplumsal yapıdan sınıflı toplumsal yapıya geçiş sosyal güvence sorununu nasıl etkilemiştir? Sosyal güvencesizlik ile toplumsal tehlikeler arasında çeşitli bağlar kurulabilir mi? Toplumsal yapıya yön veren siyasal ve ekonomik örgütlenmeler güvenlik sorununu çözmek adına ne gibi mekanizmalar önermiştir? İç güvenlik sorununda hala temel aktör olan polisin ortaya çıkış nedeni ve koşulları nelerdir? Polisin görev alanı ve polislik işinin temel işlevi nedir? Bu bölümde yukarıda sıralan sorular izleğinde modern toplumun oluşumuyla birlikte güvenlik kavramının değişen yönleri ve çerçevesi tartışılacaktır.

Feodalizmin çözülüşüyle birlikte başlayan süreç en genel tanımıyla kapitalist iktisadi ilişkilerin ve modern ulus-devletin oluşumu şeklinde tanımlanabilir. Farklı öncüllerle ve farklı dönemlerde açığa çıkan, bir diğeri ötekine üstünlük sağlayarak

[15] Neocleous, *a.g.e.*, s. 3.

değişen[16] yeni toplumsal ve iktisadi ilişki biçimleri bugün modern dünya olarak anılan görünümün oluşumunu sağlamıştır. Bir önceki döneme ait olan tüm sosyal, siyasal ve ekonomik örgütlenişler modern dünyayla birlikte farklılaşmıştır.

Ortaçağın sonuna kadar ekonomik ilişkilerde piyasalar önemli bir rol oynamamaktadır ve hatta ekonomik faaliyet ile tercihler ekonomi dışındaki nedenlere bağlı olarak gerçekleşmiştir.[17] Bireysel ekonomik çıkarın yerine sosyal saygınlığı kazanmak; şef, despot yada feodal bey gibi aktörlerle olan bağımlılık ilişkileri ve dışa kapalı ilişkiler ekonomik ve sosyal yaşamın başat unsurlarıdır.[18] Genel hatlarıyla çizilen bu örüntüye koşut olarak ise toplumsal güvenlik ilişkileri de Zygmunt Bauman tarafından aktarılan "yoğunlaşmış sosyallikler"[19] olarak tanımlan ilişki ağları ve tarzlarıyla kurulmaktadır. Bauman bu ilişkileri şöyle tariflendirmektedir:

> " Yoğun sosyallik zeminine dayalı güvenlik, genişletilmiş ya da akışkan bir toplumsal ortama aktarılamazdı; çünkü üretimde kullanılan beceri "öteki"ni bilinir kılmak, onu bilinen dünya içinde sabit bir konumu olan, tamamen bildik bir bireye dönüştürmekti."[20]

Karşılıklı güven ve kolektif sorumluluğa dayanan modern öncesi ilişkilerde toplumsal düzenin sağlayıcısı olarak bu karşılıklılık ilkesi esas alınmaktadır. Modern öncesi toplumda birey bürokratik yada merkezi bir aidiyet tanımlaması içinde değildir.[21] Dolayısıyla bireyin emniyeti sosyallikler ve statüler aracılığıyla sağlanmıştır. Bu karşılıklılık ilişkileri cemaatin her bir üyesinin birbiri üzerindeki sıkı denetimi sonucunu doğursa da, merkezi ve bürokratik bir denetim söz konusu değildir. Bahsedilen ilişkiler modern dünyanın ürünü olan ekonomik, sosyal ve siyasal farklılaşma ile çözülmüştür. Modern dünyanın karşılıklılık ve tabiiyet ilişkileri farklı formlarda vücut bulmuştur. Modern toplumsal düzen iki ideal üzerine

---

[16] Harvey, *a.g.e.,* s. 235.
[17] Karl Polanyi, *Büyük Dönüşüm: Çağımızın Sosyal ve Ekonomik Kökenleri*, çev. Ayşe Buğra, İstanbul: İletişim, 2000, s. 90.
[18] Polanyi, *a.g.e.,* ss. 89-111.
[19] Bauman, *a.g.e.*, s. 51.
[20] Bauman, *a.g.e.*, s. 52.
[21] Robert Castel, *Sosyal Güvensizlik*, çev. Işık Ergüden, İstanbul: İletişim, 2004, s. 16.

kurulmuştur. Toplumsal düzen, insanlar arasında kurulacak karşılıklı hak ve yükümlülüklerle sağlanacaktır. Burada herkese düşen temel görev; hayat ve mülkiyet hakkının korunmasıdır. Bu ise ancak müşterek güvenliğin sağlandığı bir toplumda kurulabilir. Bu yönüyle; *güvenlik* ve *ekonomik refah* modern toplumsal dünyanın temel idealleridir.[22]

XVII. yüzyılla birlikte piyasalara egemen olan aktörler ekonomik ve siyasal olanın yeniden tanımlanmasını istemişlerdir. Bu talep dönemin gündemini belirleyen temel kavramların özel, mülkiyet, yasa ve devlet[23] olması sonucunu doğurmuştur. Geleneksel ilişkilerin köklü etkisinden ve gücünden kurtulmak isteyen aktörler aynı zamanda ekonomik aktivasyonların da sahipleridir. Bu bağlamda devletin yetkilerinin düzenlenmesi yasa ve yönetmelikler aracılığıyla toplumsal işleyişe müdahale edilmesi gündeme gelmiştir.[24] Kendi kendine işleyen bir piyasa düzeninin oluşturulması ve idari örgütlenmenin de bu işleyişi tamamlayıcı şekilde yeniden kurgulanması, piyasa mekanizmasının işleyişi açısından kaçınılmaz olmuştur. Bu yüzyıl ve bir sonraki yüzyıl aynı zamanda üretim ilişkilerindeki aktörlerin ve ilişkilerin köklü değişimler yaşadığı yüzyıldır. Emeğin özgürleşmesi ve özgür emek piyasasının oluşumu[25] sanayi kapitalizminin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmanın ve emeğin bir önceki dönemden farklı olarak piyasa ilişkileri içerisinde değişim değeri ile[26] ölçülebilir ve sınıflandırılabilir olması özgür emeğin ortaya çıkışını kısaca tanımlar. İnsanın çalışmasına dair üretilen sosyal ve psikolojik olumsallıklar[27] toplumsal ilişkilerde bir baskı unsuru olmuştur. Bunun ötesinde yasal olarak olmasa da fiili olarak kişinin bu ilişkilerde yer alması zorunluluğu[28] kapitalist serbestleşme ve zorunluluk ilişkilerini belirleyen temel dinamiktir.

Piyasanın görünmez eli ve işleyişi felsefesi dâhilinde, eşit ve özgür kabul edilen bireylerin birincil hak ve talepleri ise mülkiyet edinme ve onu koruyacak

---

[22] Charles Taylor, *Modern Toplumsal Tahayyüller,* çev. Hamide Koyukan, İstanbul: Metis, 2006, s. 20.
[23] Fuat Ercan, *Toplumlar ve Ekonomiler*, 2001, İstanbul: Bağlam, 2001, s.102
[24] Polanyi, *a.g.e.*, s. 117.
[25] Polanyi, *a.g.e.,* s. 132.
[26] Harvey, *a.g.e.,* ss. 143-144.
[27] Polanyi, *a.g.e.,* s. 67.
[28] Ercan, *a.g.e.*, s. 100.

mekanizmalara sahip olabilme şeklinde tanımlanmıştır.[29] Ortaya çıkan bu yeni durum uyarınca piyasada emeğini satma özgürlüğü olan bireyin mülkiyet edinme ve onun tasarrufunu sağlama özgürlüğü de olmalıdır. Bahsedilen bu hakların doğuştan eşit olan bireylerin doğal haklarıdır. Ancak bu kurgu birey, toplum ve piyasa açısından önemli bir problemi de ortaya çıkarmıştır. Bu problem ise edinilen mülkiyetin korunması ve emniyetine ilişkindir. Birey eksenli düşüncenin temel yaklaşımı ve argümanı olan insanın varoluşsal olarak güvenilmez bir varlık olduğuna ilişkin değerlendirmeler, güvenlik sorununun toplumsalın üstünde bir alanda çözülmesi önerisini beraberinde getirmiştir. Doğal durumunda çıkarcı, bencil ve menfaatlerinin peşinde olan hırslı bireyler her an birbirlerine zarar verme potansiyelini taşımaktadırlar dolayısıyla bir üst iradenin toplumsal denetimi kaçınılmazdır.[30] Toplumun ortak çıkarı da ancak bu şekilde sağlanacaktır. Bireyci menfaat toplumunda her bireyin mülkiyet hakkının korunması toplumsal refahın ve huzurun sağlanmasını beraberinde getirecektir.[31] Bu yaklaşıma göre devlet denilen organizasyonun temel işlevi ve hatta varlık nedeni, bireyin yaşam ve mülkiyet hakkını korumaktır[32]. Yine aynı yaklaşımla kendisine tabi olan bireyler karşısında eşit olacağı varsayılan devletin temel müdahale alanı, bu doğal hakların korunması çerçevesinde uygun görülmüştür.[33] Kapitalist toplumsal ilişkiler içindeki hukuk ve devlet fikrinin özel mülkiyetle olan ilişkisi bu yaklaşım çerçevesinde kurulmuştur.

Devlet-yurttaş-özel mülkiyet ilişkileri çerçevesinde iktidarla kurulan yatay tabiiyet ilişkileri modern toplumda nesnellik nosyonu aracılığıyla, devlet-yurttaş ilişkilerinde de mutlak eşitlik ve hukuk kavramları aracılığıyla meşruluk kazanarak gizilleşmiştir. Ortak menfaatler söylemi ve devlet adı verilen yapının tarafsızlığı, nesnelliği ve eşitliği öngörüyle toplumsal düzenin denetimi ve korunması merkezi iktidara teslim edilmiştir. Modern ulus-devletin tanımlanmasında sıklıkla rastlanan şiddet tekelini elinde tutan tek meşru güç[34] olma niteliği kurulan bu sözleşmede belirlenmiştir. Devletin görevi huzurun, güvenin ve normun tayini olarak

[29] Ercan, *a.g.e.,* s. 102. ve Castel*, a.g.e.,* s. 20.
[30] Ebru Aykut, "Adaletin Terazisini Dengelemek ; Şiddet ve Politika", *Terör, Şiddet ve Toplum*, (haz.) Firdevs Gümüşoğlu, İstanbul: Bağlam, 2006, ss. 51-52 .
[31] Castel, *a.g.e.,* ss. 21-22.
[32] Castel, *a.g.e.*, s. 22.
[33] Levent Köker, *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi,* İstanbul: İletişim, 2003, s. 84.
[34] Max Weber tarafından saptanan ve devleti tarif etmek için kullanılan bu nitelik, şiddet ulus-devlet ve güvenlik konulu tüm çalışmalarda kullanılmaktadır.

tanımlanmıştır.[35] Bu doğrultuda devlet yada onu temsilen oluşturulan yapılar toplumsal düzenin koruyucu unsurları olarak kabul edilmiştir. Modern toplumun güvenlik projelerini ve uygulamalarını oluşturan silahlı bürokrasi ordu ve polis olarak ortaya çıkmıştır.

Modern devletin oluşumuyla birlikte anılan güvenlik sorunu genel hatlarıyla yukarıda bahsedildiği şekliyle belirmiştir. Ancak modern dönemlerin bir diğer tanımlaması olan sınıflı toplumlarda güvenliğin oluşma ve gelişim koşulları, sınıflararası hiyerarşik ilişkiler çerçevesinde de değerlendirilebilir. Emeğin özgürleşmesine koşut olarak oluşan ücretliler toplumunda emniyetin yada emniyetsizliğin nasıl telakki edildiği ve yaşanan dönüşüme koşut olarak tehlikeli olarak addedilen süreç, durum ve aktörlerin neler olduğu bu bakış açısıyla da irdelenebilir. Bu doğrultuda kapitalist sistemin yarattığı yeni toplumsal ilişkiler, değerler ve tanımlamalar yol gösterici olabilir.

Egemen üretim ilişkileri ve bölüşüm mekanizmaları toplumsal yapının ana gövdesini belirler.[36] Toplumsal yapıyı ve nitelendirmeyi belirleyen temel sıfatlandırmalar bu ilişkilerden esinlenerek geliştirilir. Bu anlamda statü ve geleneksel hiyerarşilere bağlı olarak gelişen tabakalı toplumlardan, sınıflı kapitalist topluma geçiş önemli toplumsal yapıda önemli bir kırılmayı doğurmuştur. Özellikle sanayi kapitalizminin gelişimiyle birlikte geleneksel üretim ilişkilerinde yaşanan değişim sadece ekonomik olanda değil, onun ötesinde sosyal ve siyasal olanda da radikal bir dönüşüme sebep olmuştur. Toplumun tümü kendi kendini düzenleyen piyasalarca şekillenmeye başlamıştır.[37] Kapitalizmin hızlı gelişmesine bağlı olarak kentlerin sınırları da hızla büyümüştür.[38] Kentsel alan yeni toplumsal ilişkilerin belirleyici mekânı olmuş buna bağlı olarak kentleşme denilen süreç bir ölçüt olarak kabul edilmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra emeğin piyasada alınıp satılabilen bir ürüne dönüşmesiyle birlikte en genel haliyle ücretliler ve güvencesizler olarak tanımlanabilecek toplumsal kesimler ortaya çıkmıştır. Ve bu kesimlerin varlığı en

[35] Carl Schmitt, *Siyasal Kavramı: Aykut Çelebi'nin Sunuşuyla,* çev. Ece Göztepe, İstanbul: Metis, 2006, s. 65.
[36] Manual Castells, *Kent, Sınıf, İktidar,* çev. Asuman Erendil, Ankara: Bilim-Sanat, 1997, ss. 20-35.
[37] Harvey, *a.g.e.,* s. 237.
[38] Mumford, *a.g.e.,* s. 509.

açık şekilde kentsel alanda hissedilir olmuştur. Bu yönüyle kapitalist kentleşme süreçleri toplumsal adalete ilişkin sorunların en çok yansıdığı ve temsil edildiği mekândır.[39] Bir diğer deyişle kapitalist kentsel alanın tarihi, kapitalizme içkin çelişkilerin, çıkmazların ve çatışmaların tarihidir.[40]

XIV. yüzyılda Kıta Avrupa'sında açıkça bilinir olan sefalet, düşkünlük, güvencesizlik, dilencilik, aylaklık, serserilik gibi hal ve görünümler kimi değerlendirmelerde şehir sorunu olarak ele alınmaktadır.[41] Geleneksel toplumsal ilişkilerin çözülmesi, yeni aidiyet ve tabiiyet ilişkilerinin kurulması, makineleşmeye bağlı olarak artan işsizlik ve toprak mülkiyetinin yeniden düzenlenmesi[42], kırsal alandaki nüfusun kentlere gelişi, rekabete dayalı ilişkilerde koruyucu sosyal mekanizmaların olmaması gibi faktörler; kentte emniyetsiz olduğu düşünülen yaşam biçimlerinin ve görünümlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Formel olarak ücretli ekonomik ilişkiler içerisinde yer almayan, devletle kurdukları ilişkide de yurttaş olarak tanımlanamayacak kesimler toplumsal düzene ve refaha zarar verecek gruplar olarak belirlenmiştir.

Çalışmaya ve iyi yurttaş olmaya dair kurulan olumsallıklar dışında marjinal olarak nitelendirilebilecek kesimlerin sayıca hızla artması toplumsal yaşamda iç güvensizlik kaynağı olarak görülmelerine neden olmuştur. Bauman tarafından "efendisiz-aylak"[43] nüfus olarak tanımlanan bu kesimler; Avrupa'da aidiyet dışı kalmış, hem bir toprağa bağlı olmamış hem de çalışma dışında kalmış yersiz yurtsuz serserilerden[44] oluşmaktadır. Mob (Ayak Takımı) olarak da tanımlanan bu kesime verilen bu isim, Latince'deki "mobile vulgus"tan (hareket eden güruh)[45] kısaltılarak kullanılan bir ifadedir. İfade XVIII. yüzyılda yoksulları, yani alt tabaka olarak beliren sınıfı kodlamak için hakim sınıflar tarafından kullanılmaya başlamıştır.[46] İktisadi disiplinin içerisinde yer alamayan bu kesimler sosyal disiplinin de içinde yer

[39] Tarık Şengül, *Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar,* İstanbul: WALD Demokrasi Kitaplığı, 2001, s. 9-10.
[40] Castells, *a.g.e.*, ss. 27-28.
[41] Castel, *a.g.e.*, s. 35.
[42] Bauman, *a.g.e.*, s. 52.
[43] Bauman, *a.g.e.*, s. 53.
[44] Castel, *a.g.e.*, s. 16.
[45] Bauman, *a.g.e.*, s. 92.
[46] Neocleous, *a.g.e.*, s. 68.

almamaktadırlar.[47] Modern devletin ve piyasa ekonomisinin işleyişi açısından bilinir ve tanımlanabilir olma niteliğini taşıyamayan bu kesimler fabrika yada bürokrasi tarafından denetime tabi tutulamadıkları ve geleneksel ilişkileri temsil ettikleri için iç tehdit olarak görülmüşlerdir. Ancak kapitalizm bu döneminde ayaklanmaya ve toplumsal düzensizliğe tahammül edemeyeceği için bu kesimlerin kontrol altında tutulması zaruri olmuştur.[48] Sosyal ve siyasal olarak da piyasanın ihtiyaçlarına göre şekillenmiş yeni toplumsal tahayyülün düzensizlik, kabadayılık ve kontrolsüz şiddet gibi nizamı bozacak her türlü duruma karşı tahammülü bundan sonraki dönemde sınırlı olmuştur.[49]

Sınıflı toplumlarda, mülkiyete dayalı toplumsal düzenin korunması kişilerin güvencelerinin ancak mülkiyetlerinin güvence altında olmasıyla sağlanır olması aslında güvencesizlik sorunu olarak yorumlanabilir.[50] Çalışan yurttaşların bağımsız bireyler olabileceği idealinden hareketle[51] bireylerin bağımsızlığını koruması ve sosyal risklere karşı güvence altında olması ancak mülkiyetin en yetkin güvence poliçesi olarak kabul edilmesini beraberinde getirmiştir. Ancak modern güvensizliğin işaret ettiği güvence yokluğu durumu, yani güvence arayışı tek başına güvencesizliği beraberinde getirmektedir.[52] Emniyetsizlik korkusunu yaşayan özneler böylelikle nesneleştirilmektedir. Nihayetinde sınıflı toplumlar toplumsal güvensizliği yaratan unsurları içinde barındırmaktadır, bunlar ise sistemin çelişkileri ve çıkmazları olarak toplumsal yaşamda vücut bulmaktadır.

Sanayi kapitalizminin kentte yarattığı tüm çelişki ve çıkmazlara koşut olarak kentsel mekân daha önce aktarıldığı üzere toplumsal adaletsizliğin ve eşitsizliğin fiziksel olarak yüzeyde ve açıkta olduğu alandır. Özellikle XIX. yüzyıl toplumu bırakınız yapsınlar düsturu ile piyasa ilişkilerine bırakılmıştır. Ekonomik çıkarın tek başına geçerli olduğu toplumsal ilişkiler yoksulluk, işsizlik, informel iş ağlarında yer alma zorunluluğu, güvencesizlik gibi sorunları gündeme getirmiştir. XIX. yüzyıl

[47] Taylor, *a.g.e.*, s. 79.
[48] Neocleous, *a.g.e.*, s. 138-139.
[49] Taylor, *a.g.e.,* s. 50.
[50] Castel, *a.g.e.*, s. 23.
[51] Neocleous, *a.g.e.*, s. 63.
[52] Castel, *a.g.e.*, s. 15.

kentini ve yoksulluk sorununu İngiltere sanayi kapitalizmi örneği ile anlatan Friedrich Engels ilgili çalışmasında kenti ve kentsel-toplumsal güvenlik sorununu şöyle aktarmaktadır:

> "Bu ülkede toplumsal savaş tam hızla ilerliyor; herkes kendini koruyor ve her önüne gelene karşı kendisi için savaşıyor ve düşmanlığını açıkça ilan ettiği tüm öteki insanlara zarar verip vermemesi kendisi için hangisinin yararlı olduğu hususunda sinsi bir hesaba dayanır. Artık hiç kimse, insanlarla barış içinde yaşamayı düşünmüyor; tüm karşıtlıklar tehditle, zorbalıkla yada mahkeme de çözülüyor. Kısacası herkes komşusunu, ya ortalıktan temizlenmesi gereken bir düşman yada en fazlasından kendi yararı için kullanabileceği bir araç gibi görüyor[53]."

Ortaya çıkan bu tabloyla birlikte, kent denilen mekânda karşılaşılaşılan yoksulluğun ve yoksulların denetimi sistemin muhafazası için zorunlu olmuştur. Bu doğrultuda, modernleşme ve endüstrileşme süreçlerine paralel olarak biçimlenecek güvenlik politikaları ve aktörleri oluşturulmuştur.

Modern devletin iki güvenlik kurumu olan ordu ve polis görev tanımı anlamında birbirinden farklılaşmış modern güvenlik aktörleridir. Polis ordudan faklı olarak iç güvenlikten sorumlu garantör kurum olarak kurumsallaşmıştır. Polislik işi ise yoksulluğun ve marjinal kitlelerin idaresini içermiştir.[54] Özellikle kentsel alanda ortaya çıkan nizam dışı ve başıboş ilişkileri yani alt sınıfların yaşamlarının kontrol ve denetimini sağlamak niyetiyle polislik kurumu ve faaliyeti devlet-yurttaş-özel mülkiyet ilişkileri içerisinde olgunlaşmıştır. Bu anlamıyla özellikle kamu düzeni polisliği; toplumun üzerinde yükseldiği yeni sınıfsal ilişkilerin ve kültürün ürünüdür.[55]

---

[53] Friedrich Engels, *İngiltere Emekçi Sınıfının Durumu*, çev. Yurdakul Fincancı, Ankara: Sol, 1997, s. 194.
[54] Neocleous, *a.g.e.*, s. 102.
[55] Ferdan Ergut, *Modern Devlet ve Polis: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği*, İstanbul: İletişim, 2004, s. 18 ve Bauman, *a.g.e.*, s. 92.

Feodalizmin çözülüşünden sonra; kapitalizmin sosyal, siyasal ve iktisadi süreçlerde egemen biçim olması geleneksel olarak tanımlanan tüm ilişki ağlarını ve tarzları farklılaştırmıştır. Kentin bir mekân olmasının ötesinde içerdiği anlam ve ilişkiler yeni sisteme paralel olarak biçimlenmiştir. Kent denilen mekân sosyal ve siyasal süreçlerin ürünü olarak şekillenmiştir. Bu anlamıyla kentselliğe dâhil edilerek tanımlanan birçok problem modern dünyanın, modern dünyaya ait birçok çelişkide birer kent sorunu olarak görülmüştür. Kentin güvenliğinin ve refahının sağlanması amacıyla kurulan polislik kurumu modern dünyada genel refah sisteminin merkezinde bulunmaktadır.[56] Devletin sokaktaki gücünü temsil eden polis; takdir ve erk yetkisiyle muhafızlık görevini üstlenmiştir ve gündelik düzeydeki koruma yada denetleme yetkisiyle devleti birçok kurumdan daha fazla temsil etmiştir. Modern polisin gücü kamusallığından[57] ve merkezi olarak atanan uzmanlaşmış bir yapıya sahip olmasından gelmektedir.[58] Bu yüzden polise sokakta tanınan yetkiler oldukça manidardır. Sokağın kamuyu temsil ettiği varsayılırsa; kamuya ait tüm girdi ve çıktıların hesabı polis tarafından tutulmaktadır. Sokaklarda varolan informel ekonomiden, mülkiyete karşı işlenen gasp ve hırsızlık suçlarına; sokak eylemliliklerinin denetiminden, fuhuşun önlemesine kadar bir dizi gayrı meşru ilişki ve eylem polislik işinin görev alanı dahilindedir. İlk etapta akla gelen görevlerinin yanı sıra polisliğin yetki alanında olan kimi işler de bulunmaktadır. Genel düzeni açıkça yada dolaylı olarak bozabilecek görünümlerin denetim ve kontrolü polis tarafından gerçekleştirilmektedir.

D. POLİSİN MODERN TOPLUMDAKİ YERİ

İç düzenin ve genel refahın korunmasında meşru silahlı güç olarak tayin edilen polisin ve polislik işinin modern toplumdaki yetki alanı oldukça geniştir. Bu anlamda polisin suç ve asayişle alakalı olarak birincil olarak akla gelebilecek görevlerinin yanı sıra; toplumsal ahlakın kontrolü, sokak ekonomisinin denetimi vb. gibi yetkileri de bulunmaktadır. Devlet-yurttaş ilişkisi bağlamında oluşturulan polislik kurumunun temel yetki ve sorumluluk alanları ile ikincil görevleri bu kısımda irdelenecektir.

[56] Neocleous, *a.g.e.*, s. 117.
[57] Ergut, *a.g.e.,* s. 22.
[58] Giddens, *a.g.e.*, s. 26.

Sınıflı toplumsal tahayyülde yurttaşlık ideali çerçevesinde polislik işi gelişmiştir. Polislik fikri ilk olarak suçun önlenmesi ve yakalanması saikiyle ortaya çıkmış ve kurumsallaşmıştır.[59] Kamu polisliği tarifi çerçevesinde belirlenen bu görev tanımı, kamu düzeni ve genel toplumsal refah idealleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Bireylerin merkezi iktidarla kurdukları ilişkide *yurttaş* olarak tanımlanmaları ve devletin yurttaşları karşısındaki nesnelliğine olan inanç polisliğin devlet tarafından sağlanan, kamusal çıkara yarayan bir hizmet olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Buna göre polislik ilk olarak suçlu, kusurlu yada yanlış olarak yasalarca tanımlanmış davranışın tespiti ve yakalanması ile uğraşacaktır. Böylelikle bu davranışlardan temizlenmiş toplumda genel refah ve düzen sağlanacaktır.

Suçla ilgili olarak geliştirilen ikinci bir mekanizmada önleyici polislik işidir. Suçun meydana gelmeden önlenmesi önerisiyle ortaya çıkan bu tanım asayiş faaliyetlerinin enformasyona dayalı işlerini oluşturur. Suçla ilgili olarak sistematik bilgilerin toplanması, analiz edilmesi ve dağıtılması[60] gibi toplumsal bilgiyi elinde bulunduran faaliyetler polisliğin görev tanımı içerisindedir. İstihbarat, fişleme ve damgalama gibi sonuçları doğuran bu çalışmalar suçu önlemek gibi niyetleri taşımaktadırlar. Ancak bu faaliyetler aracılığıyla tüm toplumun bilgisi tek bir kontrol mekanizmasının içinde toplanmaktadır.[61] Suçun önlenmesi ve azaltılması söylemiyle oluşturulan denetleme mekanizmaları sınıfsal önyargıları ve sınıfların krimanilize edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu meyanda oluşturulan kimi tipolojiler ve suç profilleri ile; toplum için zararlı, değersiz ve potansiyel tehdit olarak karikatürize edilen kesimler, emeklerini masumca satan namuslu kesimlerden ayrılarak ahlaki olarak da damgalanmaktadır.

Polislik faaliyetinin suçla ilgili görev tanımlamalarının dışında toplumsal refaha ve nizama zarar verdiği düşünülen alanlarda da takdir ve güç kullanma yetkisi vardır. Bunlardan bazıları tıpkı suçu önleme söyleminde olduğu gibi genel toplumsal

[59] Neocleous, *a.g.e.*, s. 80.
[60] Neocleous, *a.g.e.*, s. 87.
[61] Ergut, *a.g.e.,* s. 51.

denetim, gözetleme ve kontrolü elinde bulundurma gücünü de içermektedir. Özellikle sapkınlığın devlet tarafından tayin edildiği modern toplumda, suçlu olmasa da kusurlu olarak görülen iyi yurttaş olma görevlerini yerine getirememiş bireylerin sapkın olarak telakki edilmelerine yol açmıştır. Yurttaşlık ilişkileri bağlamında kamu düzenini bozabilecek bu kesimlerin muhatabı da polis olmuştur. Fuhuşun düzenlenmesi çerçevesinde genel ahlakın ve ailenin korunması; serserilerin kontrolü ile tehlikeli olabilecek sınıfların gözetimi[62], seyyar satıcılık, işportacılık, emanetçilik gibi informel ekonomik aktivasyonların sokaktaki takibi gibi[63] ahlaki olarak benimsenmeyen işlerin kontrolü de polislik vazifesi dâhilindedir. Bunların ötesinde polisin gümrük, vergi, damgalama gibi bürokratik işlemlerin kayıt ve bilgisini tutmak; rıhtım ve pazar gibi ticari aktivasyonların gerçekleştiği alanların korunması gibi sorumlulukları da vardır.

Bu yönleriyle polislik görevi ve işi toplumun ahlaki olarak denetlemesinden, piyasa dışı ekonomik faaliyetlerin denetimine kadar birçok öğeyi içinde taşımaktadır. Modern toplumun oluşumuyla birlikte yurttaş-devlet-özel mülkiyet ilişkileri içerisinde oluşan polislik kurumu en temel olarak nizam dışı olarak tanımlanan hal, süreç ve davranışların denetlemesi işiyle sorumludur. İç güvenliğin sağlanmasında devlet erkinin temsilcisi olan polis zorun kullanım hakkını meşru olarak elinde tutan en önemli güçtür. Siyasal, sosyal ve ekonomik süreçlerin ışığında beliren ve gelişen polislik kurumu da sabit kalmamıştır, bugün hala bu süreçler içerisinde farklılaşmaktadır.[64]

[62] Ergut, *a.g.e.,* s. 69.
[63] Neocleous, *a.g.e.*, s. 87.
[64] Biriz Berksoy, "Neo-Liberalizm ve Toplumsalın Yeniden Kurgulanması: 1980 Sonrası Batı'da ve Türkiye'de Polis Teşkilatları ve Geçirdikleri Yapısal Dönüşüm", *Toplum ve Bilim*, No: 109, 2007, ss. 35-65

İKİNCİ BÖLÜM: 1980 SONRASINDA DEĞİŞEN KENT VE DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞI

Küreselleşme ve onu tamamlayan siyasal-iktisadi politikaların dünya düzleminde yarattığı etki kaçınılmaz olarak mekânsal süreçleride kapsamıştır. Mekân-zaman ilişkilerinde yaşanan büyük kırılmalar kent denilen mekânsal ölçeğin daha önce olmadığı kadar baskın ve asal bir öğe haline gelmesine neden olmuştur. Kentin 1980'lerle birlikte yaşadığı farklılaşma kentsel mekânın anlamında, kullanımında ve değerinde büyük çaplı değişimleri yaratmıştır. Çizilen bu tabloya paralel olarak kentsel alanda güvenlik sorununun da yönelimleri değişmiştir. İkinci bölüm boyunca mekânsal süreçlerde yaşanan değişimin ana çizgileri belirlenecek ve sonuç olarak mekânsal süreçlerin gölgesinde değişen güvenlik algısı aktarılacaktır. Güvenliğin özelleştirilmesi sürecini temsil eden özel güvenlik teşkilatlanması sosyal ve tarihsel koşullar içinde değerlendirilecek. Özel güvenliğin bazı ülkelerdeki gelişim seyri karşılaştırmalı olarak irdelenecektir.

A . KÜRESELLEŞMENİN TEMEL DİNAMİKLERİ

1970'lerle birlikte başlayan dönem devlet-yurttaş ve toplum ilişkileri açısından ayırt edici bir nitelik arz etmektedir. Bu durumun sebebi olarak ise iki dinamikten bahsedilebilir. Bunlardan birincisi küreselleşme adı verilen süreç; diğeri ise küreselleşmeyi tamamlayıcı nitelikler taşıyan politik eğilimlerdir. Her iki dinamikte etki alanı itibariyle geniş bir coğrafyayı kapsadığı için, 1980 sonrası için dünya düzleminde yeni olarak tanımlanan bir *durum*dan söz edilmektedir. Bu çerçevede bundan sonraki kısımda ilk olarak küreselleşmeyi ortaya çıkan temel unsur olarak teknolojide yaşanan gelişim ve etkileri tartışılacaktır. Teknolojik devrim olarak adlandırılan ilerlemenin ulaşım, erişim, zaman-mekân ilişkisi, üretimin gerçekleşmesi ve ekonomik aktivasyonların örgütlenişi gibi alanlarda ne gibi sonuçlara yol açtığı ele alınacaktır. İkinci dinamik olarak belirtilen politik müdahaleler ise, küreselleşme ile olan ilişkisi içinde değerlendirilecektir. Serbestleşme olarak adlandırılan yeni siyasaların devlet-toplum ilişkilerindeki önerileri ve içerdiği düzenlemeler irdelenecektir. Ekonomik ve idari örgütlenmelerde yaşanan değişimin yönelimleri serbestleşme ve kurasızlaşma politikaları bağlamında genel hatları ile birlikte tartışılacaktır.

XX. yüzyılın son çeyreği itibari ile insanlığın yeni bir döneme girdiği konusunda çeşitli tartışmalar bulunmaktadır.[1] Yeni olarak adlandırılan haller, süreçler, ilişki biçimleri ve olgular "küreselleşme" üst başlığı altında ele alınmaktadır. Son dönem çalışmalarda; toplumsal dokunun ve ilişkilerin değiştiğini açıklamak üzere çeşitli tanımlamalar ve betimlemeler geliştirilmiştir.

Yeni toplumsal düzeni ve ilişkiler ağını açıklamak için birçok betimleyici kavram analizlerde kullanılmaktadır. Sanayi sonrası toplum, enformasyon toplumu[2], ağ biçiminde örgütlenen toplum, gözetim toplumu[3], risk toplumu[4], iletişim toplumu, neo-liberal toplum vb. gibi sıralanabilecek bir dizi tanımlama ile literatürün farklı dallarında karşılaşılabilir. Kullanılan bu betimleyici sıfatlar dizisi küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan çeşitli gelişmelerden bahsetmektedir. Adlandırmalardaki bu çokluğun temel sebebi de yaşanan değişimin çok yönlü, çok boyutlu, çok sonuçlu ve karmaşık doğasından kaynaklanmaktadır. Farklı mecralarda ortaya konulan çalışmaların ortak paydası bu dönemin bir önceki dönemden kopuş niteliği taşıdığı üzerinedir.

Küreselleşmeyi olumlayıcı bir tarzla ele alan bakış açıları da, onu daha eleştirel bir çizgiyle değerlendirenler de; yeni dönemi bir öncekinden ayırarak tarihsel bir aşama yada toplumsal bir kategori olarak değerlendirmektedirler. Hakim düşünceye göre; küreselleşmeyi ortaya çıkaran yada sonucu olarak telakki edilen saikler maddi, kültürel ve sosyal sistemde radikal dönüşümler ve farklılaşmalar yaratmıştır. Bu noktada ise iki temel gelişmeden kaçınılmaz olarak bahsedilmektedir. Bunlardan ilki yüksek teknolojinin kullanımına bağlı olarak değişen üretim biçimi ve ilişkileridir. İkincisi ise yine teknolojinin sunduğu imkanlar doğrultusunda zaman-mekân ilişkisinde açığa çıkan fiili dönüşümdür. Bu anlamda küreselleşmenin gerçekleşme ihtimali teknolojik devrimden geçmektedir. Yani küreselleşme ve onun

[1] Gökhan Yavuz Demir, "Küreselleşen Küreselleşme Retoriği", *Birikim*, No: 158, 2002, s. 59.
[2] Manuel Castells, *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Birinci Cilt Ağ Toplumunun Yükselişi*, çev. Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2005.
[3] Uğur Dolgun, *Enformasyon Toplumundan Gözetim Toplumuna: 21. Yüzyılda Gözetim, Toplumsal Denetim Ve İktidar İlişkileri*, Ankara: Ekin, 2005.
[4] Robert Castel, *Sosyal Güvensizlik*, çev. Işık Ergüden, İstanbul: İletişim, 2004.

ardılı olan toplumsal sistemin yeniden yapılandırılma süreçlerinde teknolojik devrim ana değişken işlevi görmektedir.[5]

Üretimde yüksek teknolojinin kullanımıyla beraber açığa çıkan ölçek sorunu; kitlesel üretime ve tüketime dayalı büyüme modelinde ve üretim ilişkilerinde önemli kırılmalar yaratmıştır. Kol gücüne dayanan maddi üretimin esas olduğu örgütlenmeden, soyut emeğin niteliksel olarak egemen olduğu üretim ilişkilerine geçiş tüm toplumsal ilişkileri ve yaşam biçimini farklılaştırmıştır.[6] Yaşanan teknolojik devrimle birlikte yeryüzü ölçeğinde büyük bir dönüşüm başlamıştır.[7]

Yüksek teknolojinin kullanıldığı üretim biçimi ve buna koşut olarak bilgi ve enformasyon temelli üretim moduna geçiş; emeğin niteliğinde, üretimin gerçekleşme koşullarında ve örgütlenme biçiminde farklılaşmalara yol açmıştır. Teknolojinin sağladığı olanaklarla üretim otomatikleşmiş ve esnekleşmiştir. Otomasyona ve teknolojiye bağlı olarak üretimde verimlilik artmış[8]; en az zamanda, en çok karı elde etme olanağı sağlanmıştır. Sermaye açısından insan emeğine olan ihtiyaç azalmış, yüksek teknolojik aygıtlar aracılığıyla gerçekleştirilen faaliyetler başat konuma yerleşmiştir. Böylelikle emek maliyeti önemli ölçüde düşmüş, kar hadleri yükselmiştir.[9]

Teknolojik gelişimin üretimdeki bu belirleyiciliği bilgiye ve enformasyona dayalı sektörlerin ön plana çıkmasını beraberinde getirmiştir. İleri hizmetler olarak adlandırılan bu sektörler teknolojinin sunduğu imkanlarla dünyanın en ücra köşelerinde yer alabilmektedirler. Manuel Castells bu yeni sektörleri ve durumu şöyle açıklamaktadır:

> "Finans, sigortacılık, emlakçılık, danışmanlık, hukuk hizmetleri, reklamcılık, tasarım, pazarlama, halkla ilişkiler, güvenlik, bilgi toplama ve enformasyon sistemlerinin yönetimi de dahil ileri hizmetler, yanı sıra geliştirme faaliyetleri ve bilimsel yenilikler,

[5] Gencay Şaylan, *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, Ankara: İmge, 2003, s. 153.
[6] Michael Hardt ve Antonio Negri, *Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi*, çev. Barış Yıldırım, İstanbul: Ayrıntı, 2004, s. 110.
[7] Şaylan, *a.g.e.,* s. 150.
[8] Castells, *Enformasyon Çağı: Ekonomi…,* s. 120.
[9] Şaylan, *a.g.e.,* ss. 183-186.

> imalat, tarım, enerji yada başka türlü hizmetler olsun bütün ekonomik süreçlerin temelindedir. Bütün bu hizmetler bilgi üretimi ve bilgi akışına indirgenebilir."[10]

Sermaye birikim süreçleri sürekliliği sağlamak için mekânsal yayılmayı ve dünya pazarını oluşturma hedefini çeşitli biçimlerle gerçekleştirmek zorundadır. Coğrafi engelleri aşmak servet açısından zaman ve para kaybı anlamına gelmektedir. Bunun aksine mekânsal organizasyonda üretimin ve dolaşımın hızlı yapılabilmesi karın yüksek olması anlamına gelir. Diğer taraftan üretim ve mübadele sürelerinin kısalması ise; toplumsal süreçlerin hızlanması, karar alma ve uygulama süreçlerinde harcanan zamanın tasarrufu demektir.[11] Elektronik denetleme ve bilgisayarlaşma süreçlerinin üretim, mübadele ve dolaşım organizasyonlarında kullanılır olması üretim ve tüketimin devir süresinin hızlanmasını beraberinde getirmiştir. Öncelikle metaların hızlı dolaşımı ve erişimi sağlanmıştır. Bunun yanı sıra hizmetler sektörü, lojistik ve ulaştırma, dağıtım ve mübadele gibi alanlarda da gerçekleşen eylemler hızla ve mükemmel bir biçimde rasyonalize olmaktadır. Yine elektronik bankacılık ve ödeme sistemleri ile paranın dolaşım süresi ve finansal süreçler akışkan denilebilecek bir süratle gerçekleşir olmuştur. Ortaya çıkan bu tablonun anlamı ise bilinen zaman ve mekân kodlamalarının farklılaşması demektir.

Zaman ve mekân kodlarındaki en önemli değişim, fiziksel uzaklığın toplumsal aktiviteler ve ilişkiler açısından önemli ölçüde önemini yitirmiş olmasıdır.[12] Yatırım ve üretimin rekabet koşulları içerisinde gerçekleştirilmesi zorunluluğu bahsedilen farklılaşmanın bir avantaja dönüştürülmesini gerektirmiştir. İnsan emeğinden ziyade otomasyonla gerçekleşen global üretim ilişkileri doğrultusunda coğrafi sınırlar ve mekân sermaye birikimleri açısından sorun olmaktan çıkmıştır. Bu durumun sonucu olarak sermayenin hareket yada dolaşım serbestliği vuku bulmuştur. Dolaşım ve sürekli hareketlilik özgürlüğüne koşut olarak artık servet;[13] ucuz emeğin, uygun altyapının ve kendisiyle uyumlu çalışan idari birimlerin olduğu her yerde üretimi gerçekleştirme imkanına ulaşmıştır. Servetin bu olağanüstü hareket kabiliyetine bağlı olarak verimli yerler arayışına girişmesi; kıt

[10] Castells, *Enformasyon Çağı: Ekonomi…,*ss. 183-186.
[11] David Harvey, *Postmodernliğin Durumu*, çev. Sungur Savran, İstanbul: Metis, 2006, ss. 258-259.
[12] Şaylan, *a.g.e.,* s. 152.
[13] Melih Pınarcıoğlu, "Yeni Coğrafya ve Yerellikler ", *Toplum ve Bilim*, No: 64-65, 1994, s. 102.

kaynaklarla maksimum karın elde edilmesi şiarına dayanmaktadır. Yani üretim ve mübadele giderlerinin en ucuz kalemlerle sağlanabildiği coğrafyalar verimli alanlar olarak belirlenmekte ve yatırım için uygun görülmektedir. Rekabet koşulları içerisinde ise bunun anlamı ulusal sınırları aşabilen büyük organizasyonların karlarını arttırması ve diğer taraftan da rekabetin küçük ölçekli yatırımcılar açısından zorlaşması demektir.

Somut coğrafi koşullara olan bağımlılığın azaldığı bir dünyada, mekânlar artık kendilerinden çok daha uzaktaki etkilerce şekillenmeye başlamıştır.[14] Üretimin ve tüketimin küresel ölçekte gerçekleşmesi, dolaşım ve erişimde yaşanan büyük değişim, farklı mekânlarda aynı görünümlerin eş zamanlı olarak ortaya çıkmasına yol açmıştır. Sürekli akışa ve sirkülasyona dayanan yeni toplumsal örgütlenme bu anlamıyla küreselleşmenin mekânda yarattığı ikili yapıyı açığa çıkarmıştır. Paranın, malların, insanın, hizmetlerin ve imajların sürekli dolaştığı bir dünyada yerellikler arasındaki farklar bir yandan kapanmıştır. Ancak diğer taraftan rekabete dayanan dünya pazarında yer edinebilmek için yerellikleri temsil eden farklılıklar, teknik imkanlar aracılığıyla ön plana çıkartılmış ve değerlenmiştir. Bu anlamıyla yerelleşme küreselleşmenin tamamlayıcısı[15] olan bir süreçtir.

Teknolojinin sağladığı yeni koşulları çevreleyen diğer faktörler ise küresel düzlemde yaşanan dönüşümün tamamlayıcı ve bütünleştirici unsurları olarak tartışılmaktadır. Teknolojinin ardılı olan ve onu tamamlayan diğer unsurlar da *küreselleşmenin küreselleşmesinde* teknoloji kadar belirleyici ve etkili olmuşlardır. Yaşanan dönüşümün siyasallaşması, sosyalleşmesi ve iktisadi alanda hissedilir olması insan müdahalesine dayanan politikalarla mümkün olmuştur. Nihayetinde kavramsal düzeyde, soyut olarak ortaya konulan bu gelişmelerin uygulayıcısı veya düzenleyicisi olanlar vasıtasıyla küreselleşme adı verilen olgu bir durum haline dönüşmüştür. Küresel dönüşüm; siyaset kurumunun eliyle gerçekleştirilen düzenlemelerin sonucu olarak biçimlenmiştir. Son 30 yıllık dönüşümün sosyal, iktisadi ve siyasal sonuçları kapitalizmin yeniden yapılandırılması şeklinde

[14] Esra Akcan, "İletişim ve Tüketim Toplumunda Mekânsal Farklılığa Ait Çelişkiler" *Toplum ve Bilim*, No: 64-65, 1994, s. 43.
[15] Ayda Eraydın, "Günümüzde Yeniden ve Toplu Bir Şekilde Bakma Gereği" , *Değişen Mekân: Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003*, (der.) Ayda Eraydın, Ankara: Dost, 2006, s. 17.

okunabilecek[16] sonuçlar doğurmuştur. Küresel ekonomi denilen ağ, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin sağladığı altyapıya bağlı olarak, hükümetlerin ve uluslararası kurumların uyguladığı yasal düzenlemelerle ve liberalleştirme politikalarıyla küresel hale gelebilmiştir.

1973 petrol krizi ile simgeleşen[17] Batı ekonomilerinin içine girdiği birikim krizi büyümeye, devlet müdahalesine ve korumacılığa dayanan Keynesyen ekonomi-politiğin sınırlarına dayandığını gösteriyordu.[18] Devletin öncülüğünde belirlenen makro politikalarla, görece sınıflar arası sözleşmeleri içinde barındıran[19] ve devletin toplumsal, siyasal ve iktisadi ilişkilerde hakem rolünü üstlendiği[20] refah toplumunun meşruiyeti 1970'lerle birlikte sorgulanmaya başlamıştır. Kalkınmakta olan ülkeler açısından ise kalkınma hedeflerinin gerçekleşememesi ve hatta artan dış borç krizi gibi bir dizi sorun planlı ekonomiye dayanan kalkınmacı idealin çözülüşünü beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda 1970'li yıllarda öncelikle anglo-sakson ülkelerde siyasi hegemonya tarafından yaşama geçirilen yeni liberal politikalar, 1980'lerle birlikte kalkınmakta olan ülkelerde yapısal uyum ve bütünleşme politikaları adı altındaki çeşitli iktisadi, siyasal ve sosyal paketler aracılığıyla hayata geçmiştir.

1970'lerle birlikte hakim hale gelen yeni dünya görüşüne göre; kar esasıyla varolan rasyonel insanın önünde hiçbir engel olmamalıdır. Piyasanın kurucu öznesi olan girişimcinin ve girişimci ruhun ihtiyacı olan serbestlik hakkı sınırsız olarak tanınmalıdır. Bunun yolu ise her türlü denetim ve müdahaleden bağımsız bir şekilde işleyen özerk bir evrenin piyasalar açısından kurulmasından geçmektedir. Ayrıca bir önceki dönemim ilişkilerini yansıtan çeşitli sosyal ve manevi değerler dünyası da bireyci çıkar ilişkileri dahilinde farklılaşmıştır. İşte bu doğrultuda oluşturulacak sosyal ve siyasal politikalar yeni liberal dünyanın karakteristiğini belirlemiştir. Küreselleşmeyle koşut olarak yeniden yapılandırılan idari, sosyal ve kültürel hegemonya Tuna Taşan Kök tarafından şöyle tarif edilmektedir:

---

[16] Şaylan, *a.g.e.,* s. 31.
[17] Fuat Ercan, "Kriz ve Yeniden Yapılanma Sürecinde Dünya Kentleri ve Uluslararası Kentler: İstanbul", *Toplum ve Bilim*, No: 71, 1996, s. 64.
[18] Ha-Joon Chang, "Tarih Karşısında İyi Yönetişim" , *Birikim*, No: 158, 2003, s. 39.
[19] Ahmet İnsel, *Neo-Liberalizm Hegemonyanın Yeni Dili*, İstanbul: Birikim, 2005, s. 8.
[20] Melih Pınarcıoğlu ve Oğuz Işık, "1980 Sonrası Dönemde Kent Yoksulları Arasında Güce Dayalı Ağ İlişkileri: Sultanbeyli Örneği", *Toplum ve Bilim*, No:89, 2001, ss. 33-35.

> "Ekonomik açıdan küreselleşme neo-liberalizmin dünyada yayılımını sağlayan ekonomik bir süreçtir. Bu sürecin önemli bir özelliği, kamunun düzenleme ve denetleme işlevlerinin büyük bir bölümünün serbest piyasaya bırakılması, bir anlamda gücün kamu ve özel sektör arasında yeniden bölüşülmesidir. Öte yandan, küreselleşme, dünyada malların, insanların ve sermayenin yanı sıra imgelerin, ideolojilerin, prensiplerin, politikaların ve yaşam tarzlarının da artan akışkanlığı ve artan bir hızla dolaşımı anlamına gelmektedir."[21]

T. Taşan Kok tarafından aktarıldığı gibi küreselleşme ve yeni liberal politikalar iç içe geçmiş nedensellikler ve etkilerle birbirini tamamlayacak şekilde ortaya çıkmıştır. Yeniden yapılandırılma adı verilen bu sürecin ayırt edici niteliği devletin rolü ve işlevine ilişkindir. İthal ikameci ekonomi politik de sınıflararası dengeyi koruyan kamu faktörü ve halk kitlelerinin alım gücünün arttırılmasını öngören iktisadi işleyiş ortadan kaldırılmıştır. Sermayenin birikim ve büyüme stratejilerine bağlı olarak pazar ekonomisi mekanizmalarının ekonomiye hakim olduğu bir düzenek oluşturulmuştur. Bu doğrultuda kamu kesiminin mal ve hizmet üretimi faaliyetleri hızla durdurulmuş, kamunun sınıflar üzerinde etkili olabilen düzenleyici ve denetleyici müdahalesi daraltılmıştır.[22] Bunun sonucu olarak ise devletin sosyal harcamalar olarak belirlediği kalemlerde kısıntılara gidilmiş[23] ve hatta kimi kamusal işletmeler ve hizmetler yük olarak tanımlanarak özelleştirilmiştir.[24]

Devletin müdahale alanını ve makroekonomik politikaları lağveden yapısal değişim[25]; uluslararası ticareti kolaylaştıracak ve deregülasyon (fiyat serbestisi) olarak anılan kuralsızlaşma politikalarını hayata geçirecek yasal düzenlemeleri de

---

[21] Tuna Taşan Kok, "Kentsel Bütünleşme Sürecinde Kurumsal ve Mekânsal Değişim: Budapeşte, İstanbul, Varşova Örnekleri", *Değişen Mekân: Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003*, (der.) Ayda Eraydın, Ankara: Dost, 2006, s. 307.
[22] Ahmet İnsel, "İki Yoksulluk Tanımı ve Bir Öneri", *Toplum ve Bilim*, No: 89, 2001, s. 62.
[23] Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, "Önsöz", *Sosyal Politika Yazıları,* (der.) Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, çev. Burcu Yakut-Çakar, İstanbul: İletişim, 2006, s. 8.
[24] İnsel, *Neo-liberalizm Hegemonyanın Yeni…*, s. 9.
[25] Deniz Yükseker, "Hangi Piyasa ?", *Birikim*, No: 170-171, 2003, s. 48.

içermektedir.[26] Faiz hadlerinin arttırılması, yüksek gelirli kesimler üzerindeki vergi fazlasının azaltılması, esnek üretime uygun idari organizasyonların oluşturulması, gümrük duvarlarının kaldırılması, rekabeti ve karı engelleyen tüm önlemlerin tasfiyesi gibi[27] uygulamalar kuralsızlaşma talebi çerçevesinde hayata geçirilmiştir. Sermayenin tamamen özerkleşmesi olarak yorumlanan bu süreçte, devletin konumu pazara dost müdahalecilik çerçevesinde belirlenmektedir.[28] Bunun anlamı ise küresel girişimci ruh ile uyumlu çalışan yönetsel mekanizmaların yaratılmasıdır.

Neo-liberal yaklaşım, *"Küçük Fakat Etkin Devlet"* söylemi çerçevesinde devletin idari olarak da profesyonelleşmesini ve pazarla uyumlu ölçütlerce yönetilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre; doğru politikaları sağlayacak verimli ve başarılı politikalar ancak belli uzmanlar grubu tarafından gerçekleştirilebilir. İktisadi aklın siyasetteki karşılığı olan bu yaklaşım az kaynakla yönetme sanatı olarak tanımlanmaktadır.[29] Sivil toplum, özel sektör ve kamunun eş güdümlü olarak çalışacağı bu yeni idari örgütlenme tarzına yönetişim adı verilmektedir. Kamuya yönelik hizmet ve idarenin mali yükünün fazla olduğu ve bu faaliyetlerin sivil topluma ve özel sektöre yüklendiği bir formülleştirme yönetişim ideolojisi dahilinde savunulmaktadır. Yönetişim ilkesi kısaca şunu önermektedir: yönetişim ilkelerinin sonucu olarak kamu eliyle gerçekleştirilecek işler özel sektöre ve sivil topluma devredilecek yada kamuya ait alanlarda işletme rasyonalitesi geçerli hale gelecektir.[30] Diğer taraftan yolsuzluk, şeffaflık, katılımcı yönetim, yoksullukla mücadele gibi olumlu çağrışımları olan kavramlarla donatılan yönetişim idealinin ardında devletin küçültülmesi fikri yatmaktadır. Yasal kural ve normların yerini, esnek düzenleme biçimlerinin ve mekanizmaların aldığı bir idari örgütlenme modeli yeni liberal ekonomi çerçevesinde yönetişim zihniyeti çerçevesinde yaratılmaktadır.[31]

1970 sonrası dünya düzleminde gerçekleşen sosyal, siyasal ve ekonomik dönüşümün temel ayakları yukarıda aktarılan biçimde gerçekleşmiştir. Konunun sınırları açısından birçok noktaya değinmek mümkün olmasa da, yaşanan

[26] John Brown, "Yönetişim Yada Neo-Liberalizmin Siyasi Düzeni", *Birikim*, No: 158, 2002, s. 38.
[27] İnsel, *Neo-liberalizm Hegemonyanın Yeni…*, s.13.
[28] Şaylan, *a.g.e.,* s. 206.
[29] İnsel, *Neo-liberalizm Hegemonyanın Yeni…*, s. 129.
[30] Brown, *a.g.e.,* s. 39.
[31] İnsel, *Neo-liberalizm Hegemonyanın Yeni…*, ss. 130-131.

dönüşümümün çok yönlü ve çok boyutlu niteliği yeniden vurgulanmalıdır. Yaşanan değişime yön veren noktalar birbirini etkileyerek ve birbirinden etkilenerek anlam kazanmıştır. Belli başlıklar etrafında aktarılan yeni ilişkiler ağının bir diğer özelliği de yarattığı etkilerin ikili doğasıdır. Örneğin bir yandan küresel bütünleşmeden bahsedilirken diğer taraftan parçalanma ve dağılma gibi olgular açığa çıkmaktadır yada ulusaşırı örgütlenmelere ve servet yoğunlaşmalarına bağlı olarak merkezileşme olgusu bir düzlemde meydana gelirken diğer taraftan yerellikler ön plana çıkmaktadır. Bu örnekler gibi sayılabilecek birçok kategori ikili görünümlerle belirmektedir.

Yaşanan dönüşüme dair geliştirilebilecek en genel tanım ise; dönüşümün bir ölçek sorunu olduğudur. Bir soyutlamayı içeren bu genelleme farklı biçimlerde açığa çıkan değişimler için kullanılabilir. Ancak bu genellemenin en açık ifadesini bulduğu yer mekân ve mekânsal süreçlerdir. Mekânsal farklılaşmalarda somut olarak açığa çıkan ölçek sorunu yeniden yapılanma politikalarının ürünüdür. Küresel düzeyde yaşanan dönüşümün mekâna içkin ürettiği politikalar ve hedefler mekânsal süreçlerin işleyişini farklılaştırmıştır. Öncelikli olarak kent denilen alanı kapsayan bu değişim biline gelen kentsel ilişkilerle politikaları ve kente dair üretilen kodlamalar ile anlamlar evrenini değiştirmiştir.

B. 1980 SONRASINDA MEKANIN DÖNÜŞÜMÜ

Kentsel mekânın küreselleşmenin temel dinamikleri doğrultusunda başat ölçek haline gelmesi, kentsel mekânın değerinde, kullanımında, kültüründe, işlevinde ve kullanıcılarında değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu kısımda söz edilen etkiler, kentsel alanda yol açtığı görünüm ve ilişkilerle birlikte ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

1. Kentsel Mekânın Değişen Niteliği

Küreselleşme ve liberalleştirme politikalarının etkisiyle ön plana çıkan ölçek problemi mekâna, mekânsal organizasyona ve değerlere ilişkin birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Mekânın ulaşılabilirliğinde yaşanan kolaylık ulus-ötesi seyirler ile yerelin eş zamanlı olarak ön plan çıkması sonucunu doğurmuştur. Yerelin artan önemiyle birlikte kentler ekonomik, kültürel ve politik süreçlerde ana figür olmuştur. Bu doğrultuda bu bölümde 1970 sonrası dönemde yaşanan değişimin

kentlere olan etkisi tartışılacaktır. Bir başka deyişle kentlerin bu süreçteki değişen niteliği ele alınacaktır. Küresel ekonomik ve idari örgütlenişin kentler arası ilişkileri nasıl etkilediği, ağ biçiminde yayılan yeni örgütlenme modelinin kente olan baskısı çeşitli alanlardaki yansımalarıyla tartışılacaktır. Kentsel politikaların küresel politikalarla girdiği bu yeni ilişki biçiminin beraberinde getirdikleri kentte barınan farklı kesimler açısından değerlendirilecektir.

Mekânın; toplumsal nedenlerden bağımsız olarak üretilebileceği fikri 1970'lerden sonra aşılmıştır. Özellikle coğrafya çalışmalarında mekânsal ve toplumsal nedensellik ilişkilerini açığa çıkaran yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Mekânsal yapılar üzerindeki genel toplumsal süreçlerin etkisi genel bir kabul olarak birçok araştırmacı tarafından benimsenmiştir.[32] David Harvey, Manuel Castells, Edward Soja, John Urry gibi isimler zaman-mekân-toplum üçlemesinde ortaya çıkan çeşitli görünümler hakkında çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu üçlemeyi kapsayan çeşitli kavram ve görünümleri birbirleriyle olan etkileşimleri içinde değerlendirmişlerdir.[33] Diğer taraftan mekân eksenli düşünsel faaliyetlerde karşılaşılan bir diğer gelişmede; yerellikleri konu edinen çalışmalara gösterilen ilgidir. Özellikle yerellikleri ele alan ve yerelin kendi gerçeğini anlamaya niyetlenen çalışmaların niceliksel olarak arttığı gözlemlenmektedir.[34]

Kuramsal olarak açığa çıkan bu eğilimler, 1970'lerde yapılanan yeni ekonomik örgütlenme biçiminin kentle kurduğu ilişkinin sonucu olarak belirmiştir. Kapitalist birikim sürecinin bu dönemde mekânla kurduğu ilişkinin keskinliği, mekâna dair üretilen paradigmaları da kapsamıştır. Bu doğrultuda mekân-toplum ilişkilerini açığa çıkaran yaklaşımlar kuramsal olarak ağırlık kazanmaya başlamıştır. Toplumsal ilişkilerin sürekliliğinde ve yeniden üretiminde her zaman belirleyici olan mekânın yapılandırılması sorunu; bu yeni süreçte dönemin prensiplerine ve temel eğilimlerine uygun olarak gündeme gelmiştir. Kentsel eşitsizlik ve adalet sorunu[35], yerel kimlik ve kültürlerin küreselleşme süreciyle kurdukları karşılıklı etkileşim

[32] Pınarcıoğlu, *a.g.e.*, s. 92.
[33] Pınarcıoğlu, *a.g.e.*, ss. 100-101.
[34] Ayda Eraydın, "Mekân Organizasyonun İlişkin Değişen Paradigmalar", *Toplum ve Bilim*, No: 64-65, 1994, ss. 60-61.
[35] David Harvey, *Sosyal Adalet ve Şehir*, çev. Mehmet Moralı, İstanbul: Metis, 2003 ve Mike Davis, *Gecekondu Gezegeni*, çev. Gürol Koca, İstanbul: Metis, 2007.

süreçleri[36] , teknolojik gelişime bağlı olarak değişen zaman ve mekân kavrayışları ve bunun toplumsala olan etkileri[37] gibi küreselleşme sürecine içkin hususlar yeni çalışmaların ilgi konuları olmuştur.

Ulusal sınırların ötesinde gerçekleşen, mal, bilgi, insan ve para akışına dayanan küresel kapitalist ekonomi; yeni üretim ağlarını yapılandırarak rasyonalize olmaktadır.[38] Teknolojinin sunduğu olanaklarla ve araçlarla hızı yakalayan insan aynı zamanda uzamda yok olmaktadır. Dolayısıyla hareket halinde olduğu sürece nerede ve nasıl olduğu belirlenemeyen aktör ve ilişkiler[39] ağ biçiminde örgütlenerek var olabilmektedir. Evrensel ile yerel arasındaki etkileşimin hızı ve yoğunluğu bu ağ tipi örgütlenme sayesinde artmıştır.[40] Bir yandan değer üretim süreci dünya ölçeğinde gerçekleşirken diğer taraftan meta, para, imaj, kültür, sembol, bilgi gibi sabitler yeryüzünde hızla yayılabilmektedir. Bu yayılım ise yerelliklerin değer üretme sürecinde etkin rol oynayabilmesini sağlamaktadır.

Ulus-devletin aşınmasını sağlayacak politikalar çerçevesinde daha küçük birimlerin idari alanda daha etkin olduğu kurumsal örgütlenme modellerinin önü açılmıştır. Yerel yönetimlerin özerkleşmesini ve yönetişim zihniyeti uyarınca etkin hale gelmesini öneren reformlar ön plana çıkmıştır.[41] Küresel iktisadi ilişkiler bütününün bu dönemdeki genel karakteristiğine uygun olarak, mekânsal süreçlerin yapılandırılması mikro düzeylerin olanak ve koşulları çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bir başka yoruma göre; ekonomik krizi aşmanın yollarından biri de mikro düzeyde gerçekleştirilen bu düzenlemelerdir.[42]

Sermaye birikiminin yoğunlaşıp merkezileştiği, üretimin ise esnekleşerek dünya ölçeğinde gerçekleştiği küresel ekonomi kendisini kent denilen mekânda yeniden üretmektedir. Ve bu dönemin ayırt edici özelliği olarak da; kent denilen mekân üretilirken yada yeniden inşa edilirken kapitalist ilişkiler sistemi de

---

[36] Ayşe Öncü ve Petra Weyland, " Giriş: Küreselleşen Kentlerde Yaşam Alanı ve Toplumsal Kimlik Mücadeleleri", *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler,* (der.) Ayşe Öncü ve Petra Weyland çev. Leyla Şimşek ve Nilgün Uygun, İstanbul: İletişim, 2005.
[37] Harvey, *Postmodernliğin Durumu ve* Castells, *Enformasyon Çağı: Ekonomi…*
[38] Eraydın, *a.g.e.*, s. 14.
[39] Mahmut Mutman, "Üretilen Mekân, Yokolan Mekân", *Toplum ve Bilim*, No: 64-65, 1994, s. 183.
[40] Ercan, "Kriz ve Yeniden…", s. 62.
[41] Tarık Şengül, *a.g.e.,* ss. 144-152.
[42] Harvey, *Postmodernliğin Durumu…,* s.223.

yaygınlaşmakta ve yerleşikleşmektedir. Bu dönemde dünya üzerinde bulunan çeşitli kentler farklı yoğunlukları ve farklı ağırlıkları üstlenerek işbölümü içine girmişlerdir. Küresel ekonominin gerçekleştirilmesi kentler arasında kurulan bu işbölümüyle olmaktadır. İşbölümü olgusunun içerdiği hiyerarşik örgütlenme biçimine paralel olarak bahsi geçen kentlerarası iş bölümünde de hiyerarşi ve denetim gibi kategoriler oluşmuştur.[43] Bunun yanı sıra küreselleşme sürecine içkin eşitsiz gelişim/büyüme gibi çıkmazlarda kentlerarasında yapılacak karşılaştırılmalarda görülebilmektedir. Gerek değişik kentlerde, gerekse de aynı kent içindeki farklı bölgelerde açığa çıkan büyüme ve gelişme dinamikleri arasındaki eşitsizlik küresel büyümenin doğal sonucudur.[44] Küreselleşmenin açığa çıkardığı aşırı zenginlik ve buna paralel olarak doğan aşırı sefalet hali[45]; kentlere dair yapılabilecek bir değerlendirmede de ölçüt olarak kullanılabilir. Kentler arası ve kent içi adalet sitemi dünya ekonomisi dahilindeki performanslara bağlı olarak belirlenmektedir. Bu modele göre; dünya çapında bulunan değişik kentler yada kent içi alanlar farklı alanlardaki değerlerin, sembollerin, alışkanlıkların, ilkelerin ve tarzların üretilmesinde öncülük edecektir.

Küresel kent ve uluslararası kent tanımlamaları hiyerarşiye ve işbölümüne dayanan ilişkiler dizisi içinde anlamlandırılmaktadır. En genel tanımıyla küresel kentler; sermaye birikim koşulları ve değer üretme süreci açısından gücün ve kontrolün merkezi konumundaki kentlerdir ve sayıca azdır. Uluslararası kentler ise; meta, para ve imaj trafiğine dayanan kapitalist yoğunlaşmanın üzerinden geçtiği ve alt birimlere iletildiği kentlerdir ve kapitalist yayılıma bağlı olarak sayıca artmaktadırlar.[46] Kent kuramcısı Manuel Castells bu noktada küresel kent değerlendirmesinde; küresel kentin bir mekân değil süreç olduğu tespitinde bulunmaktadır. Ona göre ileri hizmetler ve üretim ve tüketim merkezleri yerel topluluklar aracılığıyla küresel bir ağ içinde birbirine bağlanmakta ancak aynı zamanda arka bölgeleriyle olan bağlantıları zayıflamaktadır.[47]

Küresel kent yada dünya kenti olma hedefi; kentin küresel ekonomide oynadığı rolün arttırılması beklentisi çerçevesinde uygun politikaların tatbiki

[43] Fuat Ercan, *a.g.e.,* s. 65.
[44] Davis, *a.g.e.,* ss.15-34.
[45] Meryem Koray, "Gerçekliklerin "Sterilize" Edildiği Bir Dünyada "Ötekileşen" Yoksulluk", *Toplum ve Bilim*, No: 89, 2001, ss. 226-227.
[46] Ercan, *a.g.e.,* ss. 65-66.
[47] Castells, *Enformasyon Çağı: Ekonomi,* s. 517.

sonucunda ulaşılabilecek bir hedef olarak çeşitli düzeylerde ortaya konmaktadır. [48] Bu argüman doğrultusunda oluşturulan eylem ve politikalar ise ulusaşırı düzeyde hayata geçirilen mekânsal müdahale ve pratikleri haklılaştırmaktadır. Küresel ekonomiyle bütünleşmek isteyen kentler küresel ekonomik aktivasyonların içinde yer almaya çalışmaktadırlar. Bu çaba ağ biçiminde örgütlenmiş hiyerarşik kentler dizgisini güçlendirmekte ve rekabetin kaçınılmaz olduğu bir ortamı kentler açısından yaratmaktadır. Rekabete dayanan kapitalist ekonomide kar odaklı bir alanın merkezi olmak, küresel sermayenin cazibe merkezi olmak gibi gayeler kentsel politikaların temel yönelimlerini belirlemektedir. Tıpkı var olabilmek için rekabete dayanan sisteme ayak uyduran küresel sermaye odakları gibi, birbirleriyle yarışan yerelliklerde rekabet tanımlamalı ilişkiler içinde varolmaya çalışmaktadır.

Bu bağlamda gelişme ve ilerleme ideallerini gerçekleştirmek için, yarışma ve rekabet koşuları zorlayıcı dinamikler olarak kabul görmüştür. Yeni mekânsal süreçlerin oluşum ve gelişimi açısından ise yerel aktör ve unsurlar rekabette farklılık yaratacak öğeler olarak görülmüştür. Yereli temsil eden, özgün ve yaratıcı niteliklerin kara dönüştürülerek pazar ilişkileri içine dahil edilmesi[49] girişimci kent modeli olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda rekabet gücü olan bir yerelliğin doğrudan pazarlanması yada rekabet koşullarında ayakta kalabilecek koşulların yaratılması yeni kentsel hedefler olarak ortaya konmaktadır. Teknolojiye bağımlı olarak işleyen piyasa koşullarında rekabet gücünü sağlayıcı faktörler olarak teknik ve elektronik yapılanmaların önemi üzerinde durulmaktadır. Ulaşım ve erişim teknolojilerinde yaşanan dönüşümle birlikte bilgi ve finans merkezlerinin kentsel arenada ön plana çıkartılması gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu vurguya göre; rekabet koşullarını sağlamanın yolu dışa açık ve iletişim halinde bir yerellikle mümkündür. Bu yüzden kent yönetiminden kentsel denetime kadar birçok alanda bilgi teknolojileri kullanılmalıdır.[50]

---

[48] Binnur Öktem, "Küresel Kent Söyleminin Kentsel Mekânı Dönüştürmedeki Rolü:Büyükdere-Maslak Hattı", *İstanbul'da Kentsel Ayrışma: Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar*, (der.) Hatice Kurtuluş, İstanbul: Bağlam, 2005, ss. 25-26.
[49] Eraydın, *a.g.e.,* s. 17.
[50] Eraydın, *a.g.e.,* s. 63.

Küresel ölçekte kusursuzca dolaşabilen sermayeyi kendisine çekebilecek kentlerin ve yerelliklerin bu minvalde oluşturulması[51] kent yöneticileri tarafından ortaya konulan hedeflerdendir. Uluslararası yatırımı çekebilecek bir merkez olma ideali ise en kaliteli, en verimli, en ucuz ve uygun hizmet ile olanakları sağlamaktan geçmektedir. Bu doğrultuda özellikle uluslararası kapitalist ekonomideki rolünü ve işlevini büyütmek isteyen kentler bu dönemde hızlı bir rekabet içine girmişlerdir.

Yeni hedeflerin hayata geçmesi ise ulus-üstü yada uluslarası kurumların öncülüğünde, öneri ve teşvikleriyle gerçekleşmektedir.[52] Rekabete dayanan bağımlılık ilişkileri çerçevesinde beliren kentsel alan ulus-üstü projelerle, yatırımcıların önceliklerine göre şekillenmektedir.[53] Birikimin ve üretimin gerçekleşebileceği uygun koşulları sağlamak üzere; bir dizi müdahale ve yeniden yapılandırma faaliyeti kentsel mekânda ortaya çıkmıştır.[54] Bütünü itibariyle kentsel yeniden yenileme ve dönüşüm projeleri olarak adlandırılan uygulamalar, kentsel arazi ve ilişkileri yeniden inşa edecek unsurları içermektedir. Kentsel yenileme; küresel ve yerel sermayenin temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere, küresel iktisadi faaliyetlere uygun yeni karlılık ve yatırım alanlarını yaratan bir mekânsal organizasyonu öngörmektedir.[55]

Kentin değişen işlevi IMF, Dünya Bankası gibi ulus-üstü kurumların kent politikalarına olan ilgi ve desteğini maddi ve fikri düzeyde farklılaşmıştır.[56] Kentin altyapısının yenilenmesi, fiziki görünümünün düzenlenmesi, ulaşım koşullarının ve ağlarının iyileştirilmesi, yeni iş merkezlerinin kurulması ve çevre düzenlenmesi gibi inşa faaliyetleri finansal kuruluşların teşviki ve kaynaklarıyla gerçekleşmektedir. Kent mekânında uygulanan yeniden yapılandırma ve kentsel dönüşüm projeleri çerçevesinde öncelikli olarak sorunlu ve müdahale gereken alanlar tespit edilmiş, ardından ise bu alanların yenilenmesi, ıslahı yada yeniden inşası gündeme

---

[51] Şengül, *a.g.e.,* s. 52.
[52].Tansı Şenyapılı, "Gecekondu Olgusuna Dönemsel Yaklaşımlar", *Değişen Mekân: Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003*, (der.) Ayda Eraydın, Ankara: Dost, 2006, s. 111.
[53] Ersan Ocak, "Kentin Değişen Anlamı", *Birikim*, No: 86-87, 1996, s. 36.
[54] Asuman Türkün ve Hatice Kurtuluş, "Giriş", *İstanbul'da Kentsel Ayrışma: Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar*, (der.) Hatice Kurtuluş, İstanbul: Bağlam, 2005, ss. 13-15.
[55] Pelin Tan,"Kentleri Paylaşmak", *http://tanpelin.blogspot.com/2006/03/kentleri-paylamak.html* Erişim: 01.04.08.
[56] Davis, *a.g.e.,* ss. 92-93.

gelmiştir.[57] Ağırlıklı olarak kentsel yoksulluğun ve çelişkilerin temsil edildiği merkezlere yönelik olarak gerçekleştirilen bu düzenlemeler kentteki eşitsiz yapının güçlenmesine yol açmaktadır.

Hakim küresel kent söylemi ile yeni liberal siyasetin ortaklaştığı bir diğer husus da yerelin yada kentin idaresi sorunudur. Tıpkı küreselleşme ile yerelleşmenin birbirlerini tamamlamaları gibi, küresel kent söylemi idari olarak yerel özneleri etkin kılacak çözümler önermektedir. Yeni iktisadi ve siyasi ilişkiler çerçevesinde üretim ve bölüşüm ilişkilerinde önemi azalan merkezi otoritenin yada başka bir değişle yerel güçlerin aktif olduğu bir yönetsel model, kentin düzenlenmesi için bu süreçte makul görülmüştür. Yerelliklerin özgünlükleri ve öznellikleri söyleminden hareketle yönetimde esneklik kavramları geliştirilmiştir. Bu bakış açısına göre merkezi yönetimin katı ve sınırlayıcı uygulamaları esnetilip daha küçük idari birimlerin karar vericiler konuma geldiği ve kuralların gevşetildiği bir idari mekanizma yerel yönetimlerde oluşmalıdır. Kentsel yönetişim bu anlamda belediyelerin daha az kaynakla yönetilmesi sanatı olarak zuhur etmiştir.[58] Kentsel kamusal alanda devletin yükümlülüğü içinde olan birçok faaliyet ve sorumluluk özel sektöre devredilmiştir. Kentsel hizmetler olarak adlandırabileceğimiz birçok etkinliğin piyasa tarafından yapılması fikri Dünya Bankası, IMF gibi uluslararası kuruluşlar tarafından da desteklenmiştir.[59] İyi yönetişim kavramı çerçevesinde devletin görev alanı dahilinde olan bir çok unsurda özel sektör ve sivil toplumunda sorumluluk alması gerektiği iddia edilmektedir.

1980'lere kadar kent mekânında gerçekleştirilen kamu binalarının yapımı (hastane, okul, adliye vd.), ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerinin sağlanması, altyapı, kanalizasyon ve yol çalışmaları, kent yoksulluğunu gözeten barınma politikalarının sağlanması gibi genel kentsel kamusal hizmetlerde egemen aktör olan kamu otoritesinin kurumsal örgütlenmesinin çözüldüğü görülmektedir.[60] Devletin bu faaliyetlerden çekilmesi gerektiğini iddia eden hakim retorik bu alanlardaki

[57] Türkün ve Kurtuluş, *a.g.e.,* s. 14.
[58] İnsel, *Neo-liberalizm Hegemonyanın Yeni…*, s. 129.
[59] Davis, *a.g.e.,* s. 94.
[60] İhsan Bilgin, "Kent Üretiminin ve Kamu Yaşamının Örgütlenmesinde Güncel Eğilimler", *Toplum ve Bilim*, No: 105, 2006, s. 168.

çalışmaların kolaylaştırıcı politikalar çerçevesinde özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Böylelikle görece kamu yararının belirlenip korunduğu alanlarda devletin ortadan kaldırılması kural, yasa ve normların yerini esnek düzenleme biçimlerinin alması hedeflenmektedir. Toplumsal artığın devlet kontrolünde, görece ortak payda ve genel çıkara hizmet edecek şekilde kullanıldığı kent politikaları, yönetsel esneklik ve yerelin özgünlüğü gibi kavramlar dolayımında terk edilmiştir.

Kamu faydasını ve çıkarını esas alan kentsel politikalarının tasfiyesi kentsel eşitsizlik sürecinin katmerleşerek artmasına neden olmaktadır. Devletin özellikle yoksulluk temelli sorunlardan elini çekmesi ve hatta idari mekanizmaların kentsel alanda açığa çıkan yoksulluğu ve ona içkin temsiliyetleri sorun olarak telakki etmesi sınıflararası eşitsizliklerin kentte daha açık hissedilmesi sonucunu doğurmaktadır. Modern devletin oluşumundan bu yana devletin inisiyatifi ve öncülüğünde gerçekleşen kentleşme süreçleri XX. Yüzyılın sonu itibariyle çoklu aktörlerin etkisi altında oluşmaktadır. Devletin bu süreçteki konumunu kaybetmesi kentsel arazinin, kültürün ve yaşamın sermaye birikim süreçlerinin gereklerine göre düzenlenmesi sonucunu doğurmaktadır.

Mekânla kurulan ilişki coğrafi ve fiziki sınırların ötesinde iktisadi, kültürel, sosyal, sınıfsal dinamiklerce belirlenmiş, mekânı oluşturacak öğelerde bu dinamiklerce tayin edilmiştir. Bu minvalde kentin anlamı ve değeri kentte barınanlarca farklı biçimlerde algılanır ve yaşanır olmuştur. Kentin anlamına ve kullanımına ilişkin geliştirilen farklı beklentiler sınıflarası ilişkiler ve çelişkiler sarmalında oluşmaktadır. Farklı gelir gruplarını ve yaşam biçimlerini temsil eden kesimler arasında oluşan mekânsal biçimler arasında bu kesimlere ait gerginlikler açıkça gözlenebilir olmuştur. Kapitalist büyümenin eşitsiz yasaları ve doğası kent denilen mekânda daha önce olmadığı kadar yüzeye çıkmış; *bir kentin içerisinde bir çok kentin yer aldığı* söylenmeye başlamıştır.

2. Kentin Değişen Anlamı ve Kullanımı

Kentin anlam ve işlevinin küresel süreçlerce tayin edilmesi mekânın üretim, örgütlenme ve kullanım değerlerinde farklılaşmalara yol açmıştır. Endüstrileşmenin

sanayi kentini yaratması gibi küresel hizmetler ekonomisi de kendi kentini yaratmıştır. Dünya kentlerinin birçoğunda küresel ekonominin etkisiyle kentsel form yeniden düzenlenmiştir. Ekonomik aktivasyonların temel ihtiyaçları paralelinde kentin görünümünde, altyapısında ve mekânsal formunda yaşanan değişim bu bölümde ortaya konulacaktır. Kentin ilk olarak görünümünde açığa çıkan bu yapılandırma ve inşa faaliyetlerinin kentte yarattığı etkiler değerlendirilecektir. Yapılandırma ve inşa çalışmalarının diğer yüzünü oluşturan yıkımın ne gibi sonuçlar içerdiği bu kısımda merak edilen sorulardan biridir. Kentte yaşanan bu dönüşümün hangi toplumsal kesimler arasında geliştiği ve bu kesimlerin iktisadi ve sosyal hiyerarşik dizilişteki konumlanışları irdelenecektir. Son olarak ise kentsel eşitsizliği temsil eden grupların ayırt edici yönleri üzerinde durulacaktır.

1980'lerden sonra kent denilen mekân küresel ilişkiler ve değerler lehinde belirlenmiştir. Kentin kolektiviteyle örgütlenen ve toplumsal tarafından örülen bir doku olması vasfı son yirmi yılda ortadan kaybolmuştur. Kentsel araziye ve forma dair geliştirilen perspektifler uyarınca, kentin anlamı içsel dinamikler veya potansiyeller yerine dışsal etkilerle belirlenmiştir. Kentin yeni anlamlar dünyasını uluslararası düzlemde edindiği roller ve ilişkiler dizisi, ulus-üstü kurumlarla olan ilişkilerindeki bağımlılık düzeyi, kamusal mekanizmaların değişen konumu gibi dışsal olarak nitelendirebilecek dinamikler tayin etmektedir. Bu süreçte mekânsal farklılaşma ile toplumsal biçim, toplumsal süreç ile mekânsal biçim arasındaki karmaşık ilişkiler sürekli yer değiştirerek birbirlerini belirlemişlerdir.[61] Kentsel profil geçmişin üzerini kaplamakta, kimi zaman onu dönüştürüp farklılaşmakta ve hatta geçmişi yıkabilmektedir. Bu durum ise kentin manasında ve kullanımında çeşitli kırılmalara yol açmıştır. David Harvey'e göre yaşanan değişim kapitalizmin büyüme stratejiyle alakalıdır.

> "Geçmişte artık değer, sıklıkla kentin yapılanma biçiminde (anıtsal mimari ve benzeri şekillerde) harcanmıştır. Ama şimdi kapitalist ekonominin sürdürülebilmesi için, kentselliğin genişleyen bir tüketim üretmesi gerekir. Gerçekten de, kapitalist

[61] Edward Soja, "Postmetropolis Üzerine Altı Söylem", *20. Yüzyıl Kent (der. ve çev.)* Bülent Duru ve Ayten Alkan, Ankara: İmge, 2002, s. 288.

> toplumlarda GSMH'nın genişlemesi büyük oranda banliyöleşme sürecine bağlıdır."[62]

Mekânda beliren yeni form; mekâna verilen payedeki değişim ve kullanıcılarının farklılaşan sınıfsal nitelikleriyle açıklanabilir. Bu dönemle birlikte, kentsel arazi mekânsal süreçler ve ilişkiler tek başına kazanç elde edilebilecek vasıtalar haline gelmiştir. Kent denilen topografya da bu formla birlikte karlı yatırımların elde edileceği, ranta dayalı faaliyetlerle işleyen bir mekanizmaya dönüşmüştür. Bu yönüyle kentin tarihsel birikiminden fiziksel koşularına; kentsel hizmetlerden kentin tasarımına kadar kentiçi öğeler dönüşmüş ve maddi münasebetler dahilinde yeniden şekillenmiştir. Kent ve kentsel unsurlar; kullanım değeriyle ölçülen birer sabit olmaktan çıkmış değişim değeri uyarınca biçimlenen birer meta haline gelmiştir. 1970'lerle birlikte örgütlenen yeni ekonomi politiğin mekânsal ölçek olarak belirlediği kent, tüm dünyada benzer süreç, ilişki ve aktörlerle sözü geçen değişimi yaşamaktadır.

Sanayi ve seri üretim merkezli ekonomik aktivasyonların yerine finansal süreçlere dayanan, uzmanlaşmış hizmet sektörünün ön plana çıktığı, bilişime ve enformasyona tabi bir iktisadi yaşam yeni kent ekonomisini oluşturmaktadır. İnşaat ve turizm, medya ve halkla ilişkiler, bankacılık ve finansal hizmetler, ulaşım ve iletişim, sigorta ve güvenlik, arsa ve emlak, bilişim ve veri servisleri, reklam ve araştırma vb. sektörler bu minvalde gelişmiştir.[63] Bu gelişmeler; ulusal ve uluslararası sermayenin bu sektörlerdeki işbirliğine veya rekabetine dayalı yatırımları doğrultusunda belirlenen ve küresel ölçekte gerçekleşen *metropolün silüet değişimi* diye adlandırabilecek görüntüler ve ilişkiler zincirine yol açmıştır.

Hem devletin hem de özel sektörün sanayi yatırımlarından vazgeçilmesiyle[64] sanayisizleşen kent kavramı ortaya çıkmıştır. Sanayisiz kent; üretim faaliyetlerinin yerine tüketime yönelik unsurların ve hizmetler sektörünün ön plana çıktığı kenttir. Hammadde, tarımsal ürün, imalat, endüstri yada madencilik gibi kitlesel üretime dayanan alanların yerine finans ve uzmanlaşmış hizmetler uluslarası ekonomik

[62] Harvey, *Sosyal Adalet ve…*, s. 245.
[63] Buğra ve Keyder, *a.g.e.,* s.16.
[64] Şengül, *a.g.e.,* s. 86.

işlemlerin ana kalemleri oluşturmaktadır.[65] Ulusal ekonomiden, küresel ekonomiye geçen kentte ticaret, finans ve hizmetler sektörü etkin hale gelmiştir. Gerek kentsel ekonomiye hakim olan sektörlerin, gerekse de bir bütün olarak tüketim eksenli ticari ilişkilerin ekonomik işlemleri ağırlıklı olarak kent merkezinde bulunmaktadır. Bu anlamda sanayi kentinin fabrikaları kent dışında kurmayı tercih etmesi gibi, hizmet ve tüketim ekonomisi de yatırım için ağırlıklı olarak kent merkezini tercih etmektedir. Hizmet menşeli sektörlerin merkeze olan ilgilerinin artmasında sektörün yapısal özellikleri belirleyicidir. Sektörün genişleme ve büyümesinde çevresel koşullar, kusursuz hizmet, müşteri memnuniyeti, ve tasarım[66] gibi etkenler önemlidir. Lewis Mumuford bu ilginin nedenini şöyle açıklamaktadır:

> " Metropol, sermayenin bu ekonomik evredeki doğal deposudur, zira bankaları, aracı kurumları, borsaları, çevresindeki taşranın tasarruflarının ve dünya sermayesi bağlamında da yabancı yatırımcıların artık sermayesini biriktirdiği bir nokta işlevi görür….Kredi sermayesine duyulan sürekli ihtiyaç ne kadar büyük olursa, borç alacak kişilerin bu sermayeyi sunabilecek bu bankalara yakın olmaları o kadar önem kazanır."[67]

Hareket kabiliyeti yüksek olan hizmet sektörünün ulus-ötesi coğrafyalarda rahatlıkla yer edinebilmesi kent merkezine olan müdahalelerin hızlanmasına yol açmıştır. Uluslararası sermayeyi şehre çekmek adına rekabet içine giren kentler yapısal dönüşüm projeleri uyarınca, kentin fiziki görünümünde yeniden yapılandırma faaliyetlerine başlanmıştır. Birçok kent yabancı yatırımcıları ve çalışanlarını yada turistler için cazibe merkezi olmak adına beklenen forma hızla geçmiştir.[68] Kentin pazarlanması olarak adlandırılabilecek bu süreç küresel sermayenin yörüngesinde, bu yörüngenin hiyerarşik boyutu çerçevesinde gerçekleşmektedir.[69] En karlı ve doğru yatırımların gerçekleştirilebileceği yerin kendisi olduğunu ispat etmeye çalışan dünya kentleri bu bağlamda altyapılarını, doğal/çevresel özelliklerini yada tarihsel/kültürel değerlerini pazarın ihtiyaçlarına göre yeniden kurmaktadır. Kent merkezine yapılan bu köklü müdahalelerin sonucu olarak ise; kentin fiziksel

[65] John Urry, *Mekânları Tüketmek*, çev. Rahmi G. Öğdüt, İstanbul: Ayrıntı, 1999, s. 164.
[66] Urry, *a.g.e*., s. 211.
[67] Mumford*, a.g.e.,* s. 648.
[68] Urry, *a.g.e*., s. 211.
[69] Ocak, *a.g.e.,* s. 36.

mekânında, sembolik kodlarında, kültürel ve sosyal ilişkilerinde, yönetsel yapılanmasında somut olarak gözlemlenebilen değişimler yaşanmıştır. Ve bu değişimler ekonomide yaşanan reel değişimin ötesinde bir değişime işaret etmektedir.[70]

.

Kentlerin fiziksel görünümlerinin üretimi sunum merkezli bir algıyla gerçekleşmektedir.[71] İmaj satın almanın olağanüstü yaygınlaştığı bir dönemde kentsel öğelerin görsel bir mal olarak satın alınıp tüketilmesi bu algıyı güçlendirmektedir. Turist bakışına göre[72] düzenlenen yeni kentsel tasarım ve restorasyon faaliyetleri kentin çeşitli alanlarında bulunan tarihi, kültürel ve yerel değerlerin yıkılıp veya dönüştürülüp yeniden yapılandırılmasıyla gerçekleştirilmektedir. Kent merkezi başta olmak üzere kent içi odaklara köhnemişlik ve çarpık kentleşme iddiasıyla müdahalelerde bulunulmakta; bu alanların tadilatı yada yıkımı gündeme gelmektedir. Kentin görüntü ve estetiğini bozduğu düşünülen atıl merkezi bölgelerde güzelleştirme ve tahliye çalışmaları yürütülmektedir. Yerel idari birimlerin destek ve teşvikleriyle gerçekleşen bu değişimler, toplumsal fayda nosyonuyla sunulup kentsel dönüşüm ve soylulaştırma projeleri çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Kentin mevcut profili değiştirilirken önem verilen bir diğer alanda altyapı projeleridir. Hızlı trenlerin şehir içi ve şehir dışı ulaşımda yaygınlaştırılması, uluslararası havalimanlarının daha çok kente yaygınlaşması, yüksek teknolojili sanayi parklarının yapımı, uluslararası iş merkezlerinin ve firmaların da içinde yer aldığı gökdelenlerden oluşan vadilerin kentte belirmesi, fuar, sergi, festival gibi uluslararası aktivitelerin gerçekleşeceği merkezlerin inşası gibi unsurlar teşvik edilmekte, yatırımcılara bu ihtiyaçlarla ilgili çeşitli garantiler verilmektedir.[73] Küresel mekânlar olarak adlandırılan havalimanları, yeni ofis binaları, oteller, plazalar, lüks konut siteleri, belli tarzlara sahip spor ve dinlence kompleksleri, alışveriş merkezleri gibi meskenler ağırlıklı olarak hizmet sektörünün eğilimleri ve ihtiyaçları dahilinde oluşmuştur. Böylelikle kentte mal, hizmet ve insanın akışını yada dolaşımını sağlayacak olan merkezler ağ tipi örgütlenme ile birbirine

[70] Soja, *a.g.e.,* s. 295.
[71] Şengül, *a.g.e.,* s. 197.
[72] Urry, *a.g.e.*, ss. 181-182.
[73] Öktem, *a.g.e.,* s. 32.

bağlanmıştır. Tıpkı dünya ölçeğinde kentler arasında oluşturulan işbölümüne dayalı, ağ örgütlenmesi gibi kent içi alanda da yerel adacıklar ve vadiler oluşmuştur. Kimi semtlerin eğlence, kimisinin ise turistik faaliyetlerin merkezi olması gibi belirlenimler bahsi geçen kentiçi parçalanmayı oluşturmaktadır.

İnşa eylemine dayanan bu yeni görünümün iki önemli sonucu olmuştur. Bunlardan birincisi bu faaliyetlerin hayata geçmesini sağlan inşaat sektörünün ve onu çevreleyen meslek kollarının elde ettiği maddi kazanımlardır. İkincisi ise tüm müdahaleci inşa faaliyetlerinde olduğu gibi, kentsel yaşamda ortaya çıkan bu dönüşüm de karşıtını yani *yıkma veya tahliye* eylemlerini mecazi ve gerçek anlamda ortaya çıkarmıştır.

1970'lerde kent arazisinin değerinde yaşanan patlama[74] ulusal ve yabancı sermayeyi temsil eden büyük sermaye gruplarının özellikle inşaat sektöründe önemli yatırımlarda bulunmalarına yol açmıştır. İnşaat sektörünün artan önemi; yeniden inşa ve yıkım çerçevesinde[75] gerçekleşmiştir. İlk olarak bu şirketler hızla yeraltı raylı sistemleri, toplu konut, özel siteler ve altyapı gibi büyük inşaat projelerinde işler almışlardır.[76] Bunun dışında kentsel yapılandırma projeleri çerçevesinde yıkım sahalarında gerçekleştirilecek yeni meskenlerin oluşturulması da inşaat sektörü açısından büyük ve yeni yatırım kapıları anlamına gelmektedir. Bu aktivasyonlarda inşaat şirketleriyle birlikte çalışan nazım plan şirketleri, mimarlar, tasarımcılar, dekoratörler de yine bu ağın içinde yer alarak kentsel yaşamda önemli hale gelen iş kollarından olmuştur.

Yeniden yapılandırma ve inşanın diğer bir anlamı ise geleneksel ilişki ve biçimlerin yıkılıp yerine yeni biçimlerin oluşturulmasıdır. Bu ilişkiler çerçevesinde kentsel toplumsal tüketim özelleştirilmiştir, devlet tarafından sağlanan bir dizi hizmet dereceli olarak piyasa koşullarına devredilmiştir. Devletin sosyal ve iktisadi yaşamda talileştiği bir ekonomik düzenekte kentsel alandaki ilişkilerde daha önce aktarıldığı üzere ulusaşırı kurumların öncülüğünde piyasa kurallarına göre belirlenmektedir. Kent üzerinde gerçekleşen tüm bu inşa faaliyetleri yapısal uyum ve bütünleşme adı altında gerçekleşmektedir. Yeni ekonomi politiğin ve aktörlerinin kentsel alan için

[74] Davis, *a.g.e.,* s. 127.
[75] Urry, *a.g.e*., s. 214.
[76] Şengül, *a.g.e.,* s. 88.

ortaya koydukları yapısal uyum projeleri kent karşıtı bir söyleme sahiptir. IMF ve Dünya Bankası'nın hazırladığı bu yapısal uyum programları daha önce refah devleti politikalarında, mali yapılarda veya hükümet yatırımlarında varolan her türlü kentsel eğilimi tersine çevirecek şekilde tasarlanmıştır.[77] Yoksulların kentin merkezi olarak addedilebilecek yerlerden tahliyesini içeren bu projeler, dezavantajlı kesimlerin şehrin dışına doğru sürüldüğü bir yapıyı ortaya çıkarmaktadır. 1970'lerde ortaya konan uyum politikalarının sonucu olarak, 1980'li yıllardan sonra yerlerinden edilip şehrin dışına doğru itilen milyonlarca kentliden bahsedilmek mümkündür.[78]

Bir önceki dönemde çeşitli hizmet ve hak alanları bağlamında devletin himayesi altında bulunan yada en azından toplumun geniş kesimleri tarafından makul görülen kentsel yoksulluk, yeni süreçteki yapılandırma ile faaliyetleriyle birlikte gözden uzaklaştırılmaktadır. Kent içinde yeni bir mekânsal hareketliliği doğuran inşa ve yapılandırma faaliyetlerinde, genel nitelikleri aşağıda ayrıntılarıyla aktarılacak olan kesimler; yani yer değiştirenler, toplumun en alt ve üst kesimlerini oluşturan kesimlerdir. Bu yönüyle kentte gerçekleşen yıkım ve yeniden yapılandırma faaliyetlerinin sonuçları ile, yeni ekonominin sonuçları arasında çeşitli bağlar kurabilmek mümkündür. Geçekleşen yıkım ve inşa faaliyetlerini, yeni ekonominin temel işaretlerinden biri[79] olarak okumak mümkündür.

İnşa faaliyetlerini tanımlayabilecek temel kavramın tam da zıddı olan yıkım kavramı olması gibi; küresel ekonomide karşıtlıkların, çelişkilerin ve gerginliklerin üzerine yapılanmıştır. Teknolojik değişim ve yeniliklere koşut olarak değişen üretim sistemi, istihdam yapısında ve emek yapısında radikal dönüşümleri gerçekleştirmiştir. Otomasyona dayanan üretim süreçleri paralelinde; çalışanların sayısı köklü bir şekilde azalmış, bilgi üretimi ve denetimine dayanan mesleklerin önemi artmıştır.[80] Emeğin karakteristiğinde ve güncel durumunda yaşanan bu değişim biline gelen sınıfsal tahlillerin ve ilişkilerin farklılaşmasına yol açmıştır.

Bu anlamda yüksek teknolojiyi kullanmada üstün bilgiye sahip, toplumsalın bilgisine ulaşmada ve yönetiminde yetkin olabilen iş alanlarındaki meslekler yani

[77] Davis, *a.g.e.,* s. 186.
[78] Davis, *a.g.e.,* s. 185.
[79] Mumford, *a.g.e.,* s. 503.
[80] Urry, *a.g.e*., ss. 159-160.

"uzmanlar" sınıfı emek süreçlerinde belirleyici hale gelmiştir. Beyaz yakalılar olarak tanımlanan ve soyut emeğe dayalı olarak üretim sürecinde yer alan bu çalışanlar; büro tipi meskenlerde, hizmet ve satış işlerinde çalışmaktadırlar. Çalışma yaşamında başta büro işçileri olmak üzere, hizmet sektöründe, ticarî işlerde ve alt düzey yönetsel kademelerde çalışanlar[81] küresel ekonominin sınıfsal ve sosyal katmanlarını oluşturmaktadır. Ancak diğer taraftan bir süreç olan küresel kapitalist ekonomi; ucuz emeğin yoğun biçimde kullanıldığı modellere dayalı olarak gelişmektedir.[82]

Küresel ekonomi ve yeni liberal politikalara hakim olan iki olgu emek piyasalarını da anlam ve uygulama açısından etkilemiştir. Düzensizleştirme ve esnekleştirme olarak adlandırılan bu olgular üretim ilişkilerindeki yeni stratejilere ve kaidelere yön vermiştir. Bunun sonucu olarak emek dünyasındaki ilişki ve normlar farklılaşmıştır. Bu anlamıyla enformel ekonomi yeni liberalizmin doğrudan sonucu olarak değerlendirilmektedir.[83] Geçici işler, yarı zamanlı yada evde yapılan işler, taşeron düzenlemelerle sözleşmeli çalışma, parça başı ücretlendirme gibi yollar yeni çalışma disiplinleri olarak ortaya çıkmıştır. Meşru yada gayri meşru olarak uygulanabilen bu biçimler çalışma hayatında çeşitli biçimlerde yaygınlaşmıştır. Bu yönüyle kayıtdışı çalışan nüfusun kentte artan yoğunluğu bu durumun sonucu olarak değerlendirilmelidir. Kentte açığa çıkan bu artış ve sonuçları şu yorumda resmedilmektedir:

> "Şehirler büyüme ve refahın odağı olmak yerine vasıfsız, korumasız ve düşük ücretli kayıtdışı hizmet sanayileriyle ticari işlerde çalışan bir nüfusun atıldığı birer çöp alanı haline gelmiştir."[84]

Bir taraftan uzmanlaşmış mesleklerin üzerine kurulan, diğer taraftan ise niteliksiz işgücü isteyen yapı yeni iktisadi ilişkilerin özünü oluşturmaktadır.[85] Emek piyasalarında oluşan bu ikili yapı mevcut sistemin döngüsünü sağlamaktadır. Bu dolayımda toplumsal ilişkileri ve katmanlaşmayı açıklamak üzere yapılan

[81] Tülin Hoşgör-Önger, "Teknoloji ve Emek: Bir Öncü Çalışma", *Toplum ve Bilim*, No: 56-61, 1993, s. 184.
[82] Soja, *a.g.e.,* s. 295.
[83] Davis, *a.g.e.,* s. 210.
[84] Davis, *a.g.e.*, s. 210.
[85] Öktem, *a.g.e.,* s. 30.

çalışmalarda da sıklıkla güncel durum ikili kategoriler aracılığıyla tarif edilmektedir. Mülkiyet esaslı ilişkiler bütününde toplumsal kesimlerin oynadıkları roller, sistem karşısındaki konumları, ayrışma kanallarını oluşturan saikler kültürel, sosyal ve iktisadi sermayelerine göre tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda çeşitli toplumsal ve sınıfsal tahliller yapılmaktadır. Bunlardan birkaçı toplumu şu ikili kategorilere ayırmaktadır: güvenceli ve güvencesizler[86]; küresel ekonomiyi yöneten uzman yönetici kadrolar ile enformel ilişkiler içinde yoksayılan kesimler[87]; mülkiyeti olanlar ile olmayanlar.[88] Kullanılan ikircikli açıklama modelleri kapitalizmin bu dönemdeki formundan türemiş olan toplumsal kutuplaşma esaslı büyüme modelini esas almaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi kapitalist ilişkiler sisteminin meşru kıldığı ve doğalında meydana çıkardığı eşitsizlik temelli hal ve görünümler bu dönemde toplumsal kopmaya ve dışlamaya varacak nitelikte bir durum almıştır. Kentsel alanda açığa çıkan ikili görünüm ve süreçlerde toplumsal dokunun ürünüdür. John Urry bu yeni toplumu ve toplumsal kategorileşmeyi şöyle değerlendirmek gerektiğini söylemektedir:

> "Görece daha iyi ücret alan, vasıflı, sendikaların yada profesyonel kurumların koruduğu güvenli işlere sahip olanlar ile daha az ücret alan, görece vasıfsız, sendikaların ya da profesyonel kurumların korumadığı yarı zamanlı/geçici işlere sahip olanlar arasında zaman içinde gelişen önemli farklılıkları göz önünde tutarak, modern toplumu düalistik olarak düşünmek daha doğru olabilir." [89]

Sahip olanlar, güvencesizler yada yok sayılanlar olarak adlandırılan kitle; işsizler, yarı zamanlı çalışanlar, göçmenler ve kimi etnik gruplar, vasıfsız çalışanlar, kayıt dışı ekonomide çalışanlar, sokaklarda yaşayanlar, evsizler, düşkünler, hayat kadınları ve eşcinseller, çöp ve atık karıştırarak yaşayanlar/toplayanlar gibi kesimlerden oluşmaktadır. Sınıf-altılıkla yada marjinallikle nitelenen toplumsal, siyasal ve iktisadi olarak sistemin dışında kalanlardan oluşan bu kitle; yaşanan bu dönüşümden kimi zaman dolaylı olarak kimi zaman ise direk olarak

[86] Ali Akay, "Devlet, Şiddet, Sefalet", *21.Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan,* (haz.) Fidervs Gümüşoğlu, , İstanbul: Bağlam, 2001, s. 146.
[87] Öncü ve Weyland, *a.g.e.,* s. 10.
[88] Urry, *a.g.e*., s. 160.
[89] Urry, *a.g.e.,* ss. 162-163

etkilenmektedirler. Kentin dezavantajlı kesimlerinden oluşturan bu kesimler siyasi olarak güçsüz, iktisadi olarak atıl, sosyal olarak ise dışlanmış kesimlerdir.

Aktarılan ikili yapının diğer ucunu yani avantajlılar kısmını oluşturan kesimler ise kendi içinde homojen bir yapı arz etmemekle birlikte genel olarak karikatürize edilebilir. Yeni zenginler, yuppie'ler yada profesyoneller olarak adlandırılan; küresel kapitalizmin hizmet ve servis alanlarında üst düzey yönetici olarak çalışan bilgi ve piyasa tanımlı yetkinlikleriyle güç ve statü kazanmış bir gruptan söz edilmektedir. Dünyanın farklı kentlerinde uluslararası şirketlerin yönetim ve karar verme mercilerinde, en azından uzman vasfıyla çalışan, birkaç lisan bilen, inceltilmiş zevk ve estetik anlayışını belirleyen, yüksek yaşam standartlarına sahip ve benzer tüketim alışkanlıkları olan genç bir nüfustan bahsedilmektedir. Kendilerini şirketleriyle birlikte tanımlayan bu kesim[90] sınıfsal çıkarlarını çalıştıkları firmaların çıkarlarıyla özdeşleştirmektedirler. Ayşe Öncü'nün aktardığı gibi kentli yeni zenginlerin aynı zamanda "küresel tüketim kültürü" adı verilen imaj, görüntü ve simge eksenli değerler manzumesinin de failleridir.[91] Benzer filmleri seyreden, gündelik yaşam pratiklerinde benzer zevkleri ve alışkanlıkları geliştiren, mizah ve eğlenme anlayışında dahi benzer aktüaliteleri geliştiren bu kesimler, kentteki yatırım eğilimlerini belirlemektedir. Nihayetinde diğer toplumsal kesimleri de etkileyecek olan tüketim ve davranış alışkanlıkları ile genel toplumsal değerleri yaratan kesimler, aynı zamanda piyasa da metalaştırılarak satılan her türlü öğenin de üst düzey müşterisi konumundadırlar.

Dünya'nın birçok kentinde kentsel değişim, entegrasyon, normalleştirme, kentsel yenileme/yenilenme, mutenalaştırma, kentsel ekonomik kalkınma/büyüme stratejileri, kentsel dönüşüm, kentsel arındırma/temizleme vb. kavramların kullanıldığı proje ve uygulamalarla hayata geçen yapısal değişim güçlü ve varlıklı olanların ayakta kalabildiği bir kent formu yaratmaktadır. Bu çalışmalar hangi isimle gerçekleşirse gerçekleşsin sonuç olarak sürekli bir mekânsal hareketliliği ve kentin içinde homojenleşmiş bölgeleri yaratmaktadır.[92] Bu kesimlerin üsttekiler kısmını

[90] Urry, *a.g.e,* s. 170.
[91] Ayşe Öncü, "İdealinizdeki Ev" Mitolojisi Kültürel Sınırları Aşarak İstanbul'a Ulaştı" , *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler,* (der.) Ayşe Öncü ve Petra Weyland çev. Leyla Şimşek ve Nilgün Uygun, İstanbul: İletişim, 2005, ss. 85-103.
[92] Davis, *a.g.e.,* s. 137.

oluşturanlar açısından kentsel alan yaşanabilir ve yatırım yapılabilir bir alana dönüşerek, sterilize olmaktadır. Alttakiler kısmını oluşturanlar açısından ise ayrışma ve mekânsal bağımlılık artmış, pazarlık gücü ise zayıflamaktadır.[93]

C. KENTTE DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞI

Kentsel alanda yaşanan köklü değişim güvenlik sorununu da etkilemiştir. Sınıflararası ilişkilerde artan gerilim hatları ve çelişki alanları, güvenlik sorununun toplumsal katmanlaşmayla olan ilişkisini paralel düzeylerde etkilemiştir. Bu durumun kentte ortaya çıkardığı sonuç ise kentsel ayrışmanın güvenlik eksenli yapılanmasıdır. Farklı toplumsal kesimler açısından emniyette olma hali içe kapanmayı ve toplumsal kopmayı beraberinde getirmiştir. Bu bölümde yukarıda aktarılan sürecin nasıl ortaya çıktığı çeşitli yaklaşımlar ve görüşler bağlamında irdelenecektir. Değişen sınıfsal ilişkilerin ve taleplerin suç, korku, tehdit gibi kavramlara olan etkisi sorgulanacaktır. Kentte ortaya çıkan yeni güvenlik önlemlerinin neler olduğu ve hangi gerekçelerle yaygınlaştığı kentin ortak kullanımlarındaki boyutlarıyla irdelenecektir. Bunun yanı sıra kentsel eşitsizlikle birlikte farklılaşan güvenlik algısının kentsel kamusal alana olan etkisine değinilecektir.

Küresel kapitalist iktisadi ilişkilerin kentte yarattığı etki toplumsal kesimler açısından gerginlik alanlarının ve çelişki alanlarının artmasıdır. Ekonomik büyüme modelinin emek dünyasında yarattığı ikili yapı kentte açıkça hissedilir olmuş kentsel mekân bu ikiliklerin aynası konumuna gelmiştir. Bu yönüyle kent çeşitli havzalar ve adalara bölünmüş bir yapı haline gelmiştir.[94] Modern düşüncenin kamusal alan fikrinde, birbiriyle yüz yüze ilişkiler geliştiren eşitlerin kurduğu sosyalliklerden oluşan kent ideali öncelikle eşitsizlikler bağlamında çözülmüştür.[95] Bunun ötesinde kentsel alan tehdit, tehlike, cehennem gibi tasvirlerle birlikte anılmakta ve tehlikenin türediği bir mekân olarak tasvir edilmektedir.[96] Kentsel mekâna ilişkin bu tarz tasvirleri geliştirenler kentin sadece fiziki ve coğrafi olarak değil siyasal, sosyal ve

[93] Şengül, *a.g.e.,* ss. 196-197.
[94] İhsan Bilgin, "Metropol ve Şiddet", *Terör, Şiddet ve Toplum*, (haz.) Firdevs Gümüşoğlu, İstanbul: Bağlam, 2006, ss. 136-137.
[95] Aykut, a.g.e., s. 55 ve Z.Tül Akbal Süalp, "Mevzini Savun Diyor Sefil Fare", *Birikim*, No:123, 1999, s. 78.
[96] Aykut, *a.g.e*., s. 62 ve Süalp, a.g.e., ss. 76-82.

kültürel olarak da tehlikeli ve yaşanılamaz olduğunu savunmaktadır. Kentte yaşamanın güvenilmez ve korunaksız bir şey olduğu hissi sınıfsal ayrışmalar ve toplumsal kutuplaşmalar bağlamında kurulmaktadır.[97] Kolektif bellekte oluşan emniyetsizlik olgusunun sonucu olarak toplumsal kesimlerin sınıfsal aidiyetlerine bağlı olarak geliştirdikleri çeşitli güvenlik arayışları açığa çıkmaktadır.[98] Kentsel alanda ortaya çıkan yeni güvenlik arayışının toplumsal kopmayı yeniden üreten bir yanı da bulunmaktadır. Çünkü söz konusu olan tehdit algısı; toplumsal kesimlerin birbirleri üzerinde yergiler içeren tahayyülleri ve yargılayıcı kanaatleri edinmelerine yol açmaktadır.

Sınıfsal mevzilenmeleri temsil eden bölgeler hakkında geliştirilen adlandırmalar bölgeler arasında çeşitli hiyerarşiler yaratmaktadır. Uzamsal olarak aşağı sınıflardan insanların barındığı alanlar sosyal patolojinin faili alanlar olarak ilan edilmektedir. Bu algıya göre sorunlu yahut kusurlu olarak tanımlanan bu bölgeler; şiddetin, ahlaksızlığın ve terkedilmişliğin hüküm sürdüğü kentsel cehennemlerdir.[99] Loic Wacquant bu durumu marjinalleştirme ve bölgesel damgalama kavramlarıyla açıklamaktadır. Ona göre; küresel kapitalizmin 1990'lardan sonra yaşadığı kriz başta işsizlik olmak üzere, güvencesizliği ve süreksiz işlerin istihdam alanlarında yaygınlaşmasını doğurmuştur. Kamusal artığın ortak faydaya aktarılmasını öngören mekanizmaların tahribatı, cemaatsel dayanışma ağlarının zayıflaması gibi etkenlerse bahsedilen şartların ağırlaşmasına yol açmıştır. Güvencesizliğin ve süreksizliğin arttığı bu koşullarda ise illegal ekonomi bazı bölgelerde hızla yayılmıştır. İstikrasızlaşma, çaresizlik ve yoksulluk ile karşı karşıya kalan bu kesimler açısından toplumsal ve mekânsal marjinalleşme kaçınılmaz olmuştur. Ayaktakımı, dışlanmışlar, altsınıf gibi tanımlamalarla anılan bu kitlenin sosyal anlamda marjinalleştirilmesi ve dışlanması böylelikle açığa çıkmıştır. Bu kesimlerin yaşadığı bölgeler ise cezalı alanlar yada suçla birlikte anılan bölgeler olmuştur. Bu açıdan gerçekten suçla olan bağı önemsenmeden bu bölgelerin zihinlerde damgalanmış bölgeler haline gelmesi söz konusu olmuştur.[100]

---

[97] Loic Wacquant, "İlerlemiş Marjinallik Çağında Bölgesel Damgalama", *Birikim*, No: 219, 2007, s. 55 ve Akay, *a.g.e.*, ss. 355-356.
[98] Nuray Sancar, "Kentin Güvenliği", *Evrensel Kültür,* ,No: 184, 2007, ss. 65-69.
[99] Wacquant, *a.g.e.,* s. 55.
[100] Wacquant, *a.g.e.*, ss. 52-57.

Kentte açığa çıkan yeni güvenlik algısının iktisadi sistemin iki ucunda duranlar arasında kurulduğunu savunan bir diğer isim Ali Akay'dır. Akay, kentte ortaya çıkan şiddet ve güvenlik sorununu küreselleşme olgusunun yerine kullandığı *megalopoller dönemi* olarak adlandırdığı süreç ve koşullar dahilinde ele almaktadır. 1980 ve 90'lı yıllarda öncelikli olarak Batı ülkelerindeki kentlerde ortaya çıkan bir kesimden söz etmektedir. Bu kesim evsizler, işsizler, sigortasızlar, sokakta yaşayanlar ve çalışmadığı için garantisi olmayanlardan oluşmaktadır. Akay bu kesimi bütün olarak güvencesizler şeklinde anmaktadır. Diğer taraftan ise iktidara yakın duran, sermayenin ulusaşırı güçleriyle ittifak halinde olan, sermaye grupları ve onların yaşam tarzlarını benimsemiş bir cenahtan bahsetmektedir. Ona göre liberal kapitalizmin son yirmi yılda ürettiği bu iki kesim yani güvenceliler ve güvencesizler ile onların oluşturdukları alanlar megalopeller döneminin iki ana aksını oluşturur. Ve kentsel alanda talep edilen güvenlik ihtiyacı garantililer ve garantisizler olarak bölünen dünyanın ürünü olarak XXI. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Denetim ve korunma ihtiyacı ise kolektivitenin hissettiği genel güvensizlik duygusunun sonucudur.[101]

Kentsel alanda ortaya çıkan güvenlik sorunun sınıfsal ilişkilerle bağlamında, mekânsal eşitsizliği güçlendirici bir şekilde ortaya çıktığı iddiası Mike Davis tarafından da dile getirilmektedir. Davis sorunu mekânsal parçalanma ve ayrışma temelinde ele almaktadır. Kentsel politikaların ve bu politikaların yürütücülerinin kentsel yoksulluğu nasıl gördüklerini "Gecekondu Gezegeni" isimli çalışmasında ortaya koymaktadır. Kentin yapılandırılması faaliyetleri ile yoksulların tahliyesi arasında çeşitli bağlar kurmaktadır. Bu yönüyle yönetsel mekanizmaların yoksulluğu ele alışını ve bu kesimdeki değişimi de ortaya koymaktadır. Kentte gerçekleştirilen inşa ve yapılandırma politikalarının insan tahliyesine dayandığını iddia etmektedir.[102] Bu politikaların ve projelerin sonucu olarak yoksulların şehrin dışına doğru sürüldüğünü vurgulamaktadır. Yoksulluğun ilerleme ve gelişme önünde engel olarak görüldüğünü, bu doğrultuda yerel politikaların kentte homojen sosyo-ekonomik bölgeler yaratmayı hedeflediğini aktarmaktadır.[103] Bu mahalleler için yaratılan yalıtım ve korku ikliminin gecekonduların temizlenmesi işine yaradığını iddia etmektedir. Suçla mücadele çerçevesinde gerekçelendirilen kentteki tasfiye ve tahliye

[101] Akay, *a.g.e*., ss. 357-358.
[102] Davis, *a.g.e.,* s. 125.
[103] Davis, *a.g.e.,* s. 137.

işinin dünyanın her yerinde hükümetlerce uygulanan bir alışkanlığa dönüştüğünü söylemekte[104]; güvenlik ve toplumsal yalıtılmış arayışını takınaklı ve evrensel bir arayış olarak nitelendirmektedir. Zenginliğin temsil edildiği alanlarda uygulanan tedbirleri ise kendi içine kapanma ve şehrin diğer bölgelerinden ayrılma olarak görmektedir. Bu değerlendirmesini ise kale benzetmesi ile ifade etmektedir.

> "Demir kapılardan, yol barikatları ve kontrol noktalarından oluşan kapsamlı bir sistem bölgenin sınırlarını çizer ve onu, en azından geceleri, şehrin diğer kısımlarından ayırır. Bu bölgenin zengin sakinlerinin en büyük ortak endişesi, hayatlarına, kendilerinden birine ve mülklerine bir zarar geleceği endişesidir. Evler, üzeri kırık camlarla, dikenli tellerle kaplı yüksek duvarlarla çevrilerek ve her penceresine kalın demir parmaklıklar taktırılarak tam anlamıyla kaleye dönüştürülmüştür."[105]

Davis'in suça ve suçtan korunmaya ilişkin ortaya koyduğu bu tablonun bir benzerini de Teresa Calderia çizmektedir. Brezilya'nın Sao Paulo kenti özelinde hazırladığı çalışmada toplumsal ve mekânsal ayrımı üç ana dönemde ele almaktadır. Bu tasniflendirmede son dönem 1980'lerle birlikte başlamaktadır. Calderia bu döneme özgü dinamikleri; Brezilya'nın 1970'lerden sonra yaşadığı siyasi, iktisadi ve sosyal dönüşümle birlikte ortaya koymaktadır.[106] Mekânsal farklılaşma bağlamındaki değişimi ise şu şekilde tasvir eder; 1980 sonrasında kentsel alanda toplumsal grupların mekânsal olarak birbirlerine yakın olmalarına rağmen mekânsal ve sosyal kopmanın duvarlar ve güvenlik teknolojileri aracılığıyla sağlanması[107] bu döneme özgü bir durumdur. 1980'lerin ortasından itibaren başlayan ve 1990'larda hızla büyüyen kentsel kopmayı güvenlik ve tehdit tanımlamalarıyla ilişkilendirmektedir. Calderia'ya göre; mekânsal kopmanın ve kapalı yerleşim adalarının yaygınlaşması suça maruz kalma korkusuyla haklılaştırılmaktadır.[108]

---

[104] Davis, *a.g.e.,* s. 139.
[105] Davis, *a.g.e.,* s. 145.
[106] Teresa P. R. Calderia, "Sau Paulo'da Yeni Mekânsal Ayrımlaşma: Duvarlar İnşa Etmek, *Birikim*, No:123, 1999, ss. 90-93.
[107] Calderia, *a.g.e.,* s. 87.
[108] Calderia, *a.g.e.,* s. 87.

> "1980'lerin ortalarından itibaren suç oranlarındaki yükselme ve buna bağlı olarak artan korku, işçilerin ve göçmenlerin damgalanması, hakların genişlemesine tepki gösterilmesi ve güvenlik nosyonuna dayalı farklı bir ayrımlaşma modelinin yaratılması için uygun bir zemin hazırladı."[109]

Sao Paulo kentinden yaşanan mekânsal parçalanmada güvenlik nosyonunun kolaylaştırıcılığına dikkat çeken Calderia, kent merkezinde artan suçun ve şiddetin güvensizlik ve korkuyu arttığını bunun ise çeşitli korunma stratejilerine yol açtığını vurgulamaktadır. Şehir yaşamına ilişkin kentlilerin geliştirdikleri bu tedirginlik halinin ise aslında kentteki tüm yaşama alışkanlıklarını ve biçimlerini etkilediğini söylemektedir.[110] Yazara göre ağırlıklı olarak orta sınıflar tarafından hissedilen bu kaygının üst sınıflara yansıması ise kentte uzaklaşma eğiliminde karşılığını bulmaktadır. Kentin çeperine doğru gitmeye başlayan üst sınıfların kapalı yerleşimler aracılığıyla kentten uzaklaştığı çalışmada ortaya konulmuştur. Kapalı yerleşimlerin birbirine denk yada benzer insanlarca oluşturulduğunu ve dışarıyla olan bağlantının sınırlılığını vurgulayan Calderia bu alanların yeni bir kamusallığı da beraberinde getirdiğini iddia etmektedir.[111] Güvenlik ve tehdit tanımlamalarıyla oluşturulan bu alanlardaki kimi sembolik görünümlerin metaforik olmadığı, barikat, duvar, tel örgüler gibi setlerin ayrıştırıcı işlevleri olduğu yazar tarafından dile getirilmektedir. Bunun ötesinde korku karşısında kentlilerin şiddete başvurabildiği, özel güvenlik muhafızlarını tutmak yada yeni güvenlik teknolojilerini kullanmak gibi kişisel tedbirlere başvurdukları altı çizilen noktalardandır. Yazara göre kaygı ve tehlike temelinde oluşturulan bu görünüm ve kurgunun sonucu olarak ise, yeni bir kamusallık ve iletişim türü ortaya çıkarmakta ve kent idealinden gittikçe uzaklaşılmaktadır.[112]

Ağırlıklı olarak kapalı yerleşim modellerinde açığa çıkan bu tedbir ve formların Calderia'ya göre mekânla sıkı ilişkileri vardır. *Yeni güvenlik estetiği* olarak tanımladığı mimaride henüz proje aşamasındayken bu tarz eklenmeler gözetilmektedir; alışveriş merkezleri, apartmanlar, çalışma alanları güvenlik sorunu

[109] Calderia, *a.g.e.,* s. 91.
[110] Calderia, *a.g.e.,* s. 93.
[111] Calderia, *a.g.e.,* s. 95.
[112] Calderia, *a.g.e.,* s. 87 ve s. 93.

ekseninde inşa edilmektedir. Hizmet sektörü eksenli kentsel büyümenin meskenleri ve haneleri bu biçimi bütünüyle sahiplenmektedir.[113] Kapalı yerleşim modellerinin dışında alışveriş merkezleri ve yeni ofis kompleksleri gibi hizmet sektörünün ana faaliyet alanları da dışa kapalı, dışarıyla mesafeli ve sürekli gözetim altında tutulan tasarımları benimsemiştir.[114] Ortaya çıkan bu tablonun Sao Paoula'ya özgü olmadığını söyleyen Calderia'ya göre kenti şekillendiren bu durumun temel nedeni hizmet ve ticaret sektörlerinde yaşanan büyüme ve etkileridir. Kentsel ayrışmanın bu dönemde meşrulaşmasını sağlayan temel vasıta ise güvenlik nosyonudur.

Kentte barınanlar açısından güvenlik arayışı iki eğilimle belirmektedir. Orta-üst kesimlerin kentten uzaklaşmasını içeren, kent merkezinden ve kalabalıklardan kaçma talebi[115] ile kent merkezinde artan yeni güvenlik önlemleri; yani güvenlik arzının kamusal alanda yaygınca kullanımı, güvenlik arayışının sonucu olarak değerlendirilebilir.[116] Üst gelir gruplarını oluşturan kesimlerin başta yaşadıkları haneler olmak üzere yaşam alanlarını toplumun geniş kesimlerinden ayrıştırıcı bir vasıfla kurmalarında güvenlik sorununun önemli bir payı vardır. Bu meskenlerin inşasında kullanılan method ve teknikler ile pazarlanma süreçlerinde belirtilen argümanlar incelendiğinde güvenliğin sağlanır oluşu başlıca kaygılardan biridir. Bu anlamıyla üst orta sınıfların yaşam alanlarını kurdukları meskenler toplumun yada kentin bütününün zıddı üzerinden kurulmaktadır.[117] Şehrin kirliliği, kalabalığı ve tehdidine karşılık; bu alanlar temizliği, nezihliği ve güvenilirliğiyle şehrin bütününden farklılaşır. Bunun yanı sıra güvenlik bir bütün olarak tasarlanmaktadır. Akıllı bina sistemlerinden, deprem gibi doğal afetlere karşı dayanıklı binalara; özel güvenlik görevlilerinden elektronik gözetleme sistemlerine kadar güvende olma hissi bir bütün olarak yaratılmaktadır. Güvenliğe içkin oluşturulan vaatlerin yada hizmetlerin temel etkisi ise prestijdir. İnşa edilen alanın korunaklılığı satış ve pazarlama süreçlerinde vurgulanan detaylar arasındadır.[118] Hizmetler listesi içerisinde güvenliği sağlayıcı koşulların çokluğu yahut kalitesi satılan ürünün

[113] Calderia, *a.g.e.,* s. 95.
[114] Calderia, *a.g.e.,* s. 95.
[115] Ayfer Bartu, "Kentsel Ayrı(şı)m: İstanbul'daki Yeni Yerleşimler ve Kemer Country Örneği" *21.Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan,* (haz.) Fidervs Gümüşoğlu, , İstanbul: Bağlam, 2001, ss. 145-149. ve Rıfat Bali, "Çılgın Kalabalıktan Uzak…", *Birikim*, No:123, 1999, ss. 35-46.
[116] Aykut, ag.e., s. 62.
[117] Köksal Alver, *Steril Hayatlar,* Ankara: Hece, 2007*,* s. 121.
[118] Alver, *a.g.e.,* s. 130.

maliyetine de yansımaktadır ve bu maliyet bu alanları tüketenlerce paylaşılmaktadır.[119] Güvenlik hizmetlerinin maliyetinin bir diğer sonucu da güvenlik tedbirleri arasında oluşan hiyerarşidir. Bir başka deyişle; güvenlik sistemlerinin büyüklüğü, niteliği ve kalitesi alım gücüyle orantılı olarak değişmektedir. Bu anlamda kimi yerler yalnızca duvarlar yada barikatlar aracılığıyla korunurken; kimi alanlarda teknolojik güvenlik sistemleri, özel güvenlik birimleri gibi pahalı tedbirler kullanılmaktadır. Bu durum kişisel güvenlik arzında da çeşitli hiyerarşilerin oluşabileceğini göstermektedir. Hatice Kurtuluş'un Beykoz Konakları ile ilgili yaptığı çalışmada 401 konaktan oluşan yerleşimin aylık güvenlik harcamalarının 50 milyarın üzerinde olduğunu ortaya koyması bu duruma örnek gösterilebilir.[120]

Kentin şiddet ve suçla birlikte anılan bir mekân olması kamusal alanda arttırılan güvenlik önlemlerinin de gerekçesi olmuştur.[121] Başka bir bakış açısında göre ise; kentte artan suç oranları ve şiddet kentlilerin güvenlik önlemlerinin arttırılması yönündeki taleplerini çoğaltmıştır.[122] Her iki yaklaşımında haklı yanları vardır. Ayrıca bu bahsi geçen iki durum birbirini beslemektedir. Son yıllarda kentsel alanda kişisel güvenliğine yönelik suçlarda artmalar olmuştur. Kapkaç, gasp, haraç, cinayet, yaralama gibi vakalar gündelik yaşamda daha sık hissedilir ve konuşulur olmuştur.[123] Özellikle mala yönelik suç ve şiddet bağlamlı tedirginliğin artması kent merkezinde olmayı kaygılı bir durum haline getirmiştir.[124] Bu korku ortamında gerçekleştirilebilecek olası saldırı yada risklere karşı alınan güvenlik tedbirleri kentte kolaylıkla yaygınlaşmıştır. Suçla mücadele ve asayişin sağlanması için kamusal alanda geliştirilen bazı yeni önlemler şöyle sıralanabilir. Sokak kameralarının yaygınlaştırılması, kartlı ve optik geçiş sistemlerinin hastane, okul vd. alanlarda yaygınlaşması, iş ve çalışma merkezlerinde barkod okuyucu tanıtma kartlarının

---

[119] Hatice Kurtuluş, " Bir "Ütopya" Olarak Bahçeşehir", *İstanbul'da Kentsel Ayrışma: Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar*, (der.) Hatice Kurtuluş, İstanbul: Bağlam, 2005, s. 118 ve Jean-François Pérouse ve A.Didem Danış, "İstanbul'da Güvenlikli Siteler", *Toplum ve Bilim,* No: 104, 2005, s. 113.
[120] Hatice Kurtuluş, " İstanbul'da Kapalı Yerleşmeler: Beykoz Konakları Örneği", *İstanbul'da Kentsel Ayrışma: Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar*, (der.) Hatice Kurtuluş, İstanbul: Bağlam, 2005, s. 184.
[121] Besime Şen, " "Güven-lik" İçinde Soylulaştırmaya Doğru", *Evrensel Kültür*, No: 184, 2007, ss.71-72.
[122] Ahmet Meriçli, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007.
[123] Şükrü Aslan, "Kentin Sahibi Olanları Güvenlik Kaygısı Her Dönemde Kentin Mekânsal Yapısına Yansır", *Evrensel Kültür*, No: 184, 2007, s. 72.
[124] Esin Küntay, "Mala Karşı İşlenen Organize Suçlarda Patlama ve "Çocuk İstismarı"", *Terör, Şiddet ve Toplum*, (haz.) Firdevs Gümüşoğlu, İstanbul: Bağlam, 2006, s. 127.

yaygınlaşması, kurşungeçirmez cam ve kapı sistemlerinin çeşitli meskenlerde kullanılması, özel güvenlik şirketleri aracılığıyla satın alınan kişisel koruma hizmetleri ve özel güvenlik görevlilerinin yaygınlaşması, kontrol ve arama geçişlerinin çoğalması, elektronik kapılar ve geçiş sistemleri gibi yöntemlerle kentin emniyeti sağlanmaya çalışılmaktadır.

Kentte ortaya çıkan yeni güvenlik önlemlerinin gerçek bir ihtiyaç mı, yoksa güvenlik pazarı yada toplumsal denetimin sağlanmasında kullanılan bir meşruiyet aracı mı olduğu çeşitli düzeylerde yürütülecek titiz çalışmaların sonucu olarak anlaşılabilir.[125] Alınan bu önlemlerle suç oranları arasındaki artışın oranı yada bu önlemlerin sonucu olarak suç oranlarında yaşanan reel azalmaların verileri çoklu süreçler ve ilişkiler göz önünde bulundurularak yapılabilir. Ancak kentsel alanda güvenlik algısının, aktörlerinin ve araçlarının değiştiği bilinmektedir. Bu bağlamda özellikle piyasa aktörlerinin güvenlik sorununda özne haline gelmesi, güvenlik söyleminin özel güvenlik pazarını yaratmada ve geliştirmede etkili olduğu kanısını doğurmaktadır.[126] Bunun yanı sıra kişiye yada kuruma münhasır güvenlik arzının yaratılması ve sağlanması gibi süreçler kamunun bu alandaki etkinliğinin azalması ve aşınması olarak değerlendirilmektedir.[127] Bundan sonraki bölümde bu çalışmanın bu çalışmanın temel sorunlarından birini oluşturan özel güvenlik olgusu üzerinde durulacaktır. Özel güvenliğin tarihsel gelişimi ve yaygınlaşma süreçleri ile dünyada özel güvenlik uygulamasını oluşturan bazı temsiller irdelenecektir.

D. ÖZEL GÜVENLİK OLGUSUNUN GELİŞİMİ

Küreselleşme olgusunun ortaya çıktığı ve yaşanmaya başlandığı 1970'lerle birlikte, güvenlik alanında da yeni aktör ve arayışlar belirmiştir.[128] Özellikle ulus devletin merkezi silahlı bürokrasinin karşısında bir güç olarak telakki edilen, özel askeri şirketler ve özel güvenlik şirketleri bu alanda yaşanan değişimin dikkat çekici iki öğesi olarak durmaktadır. Bu bölümde ağırlıklı olarak özel güvenlik ve koruma faaliyetlerinin ortaya çıkış ve gelişim koşulları ele alınacaktır. Paralı askerlik ve özel

[125] Hatice Kurtuluş, "Neo-Liberalizmin Yükselen Piyasaları, Kentsel-Toplumsal Ayrışma ve Dışlamanın Bir Aracı Olarak Güvenlik Söylemi", *Evrensel Kültür*, No: 184, 2007, s. 65.
[126] Kurtuluş, "Neo- Liberalizmin Yükselen Piyasaları", s. 65.
[127] Şen, *a.g.e.,* s. 71.
[128] Sait Yılmaz, 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, İstanbul: Alfa, 2006, ss. 20-21.

koruma olgusunun tarihsel olarak dayandığı kökenlerden başlayarak; şiddetin özel kişi yada ellerde toplanmasının koşulları irdelenecektir. Bundan sonra ise özel güvenlik ve koruma faaliyetlerinin ilk olarak nerede ve ne zaman ortaya çıktığı aktarılacaktır. Özel güvenlik şirketlerinin ilk kullanımından bugüne izlediği tarihsel seyir ve bu seyrin gerçekleştiği sosyolojik bağlam bu başlığın önemsediği noktalardan biridir. Bu anlamda özel güvenliğin yaygınlaşmasında önem arz eden çeşitli tarihler ve yaygınlaşma gerekçeleri ortaya konulacaktır. Son olarak ise özel güvenlik ve koruma işinin gelişimine dair ortaya konulan olumlu ve olumsuz değerlendirmeler aktarılacaktır.

Sözleşmeli yada paralı asker olgusu antik çağlardan bu yana vardır. Avrupa'da Ortaçağ'ın sonlarından itibaren özel askerler yada kiralık ordular kullanılmaktadır.[129] Modern devletin temel saikleri oluşup, yurttaşlar tarafından oluşturulan düzenli ordulara kadar askerlik ve koruma faaliyetleri yabancılarla yapılan sözleşmeler aracılığıyla sağlanmıştır. Yabancı paralı askerler Hititlerden, Pers, Çin, Yunan ve Roma imparatorluklarına kadar geniş bir coğrafyada kullanılmıştır. [130] Savaşlarda sözleşmeli güçlerin kullanılması neredeyse yüzyıllardır var olan bir durumdur.[131] İhtiyaç olduğu takdirde iç güvenliğin ve denetimin sağlanması adına kiralanan güvenlik görevlilerine başvurmak Ortaçağ şehrinden bu yana kullanılan bir yöntemdir. Leo Huberman'ın aktardığına göre; Ortaçağ şehirlerinde ticari faaliyetlerin gerçekleştiği en önemli alan olan panayırların korunmasında, bekçilerin yetersiz kaldığı durumlarda, özel bekçilere başvurulmuştur.[132] Bu anlamda emniyetin sağlanmasında şiddetin kullanım hakkının özel ellerde yoğunlaşması yeni bir olgu değildir.[133] Ancak ulus-devletin kurumsallaşmasıyla birlikte şiddetin meşru kullanım hakkının devletin egemenliği dahilinde olmasıyla; iç güvenliğin sağlayıcısı olarak polis, dış güvenliğin sağlayıcı olarak da ordu güvenlik alanındaki ana aktörler olmuştur. Kurumsallaşmış merkezi silahlı bürokrasinin varlığı ulus devletle birlikte meşruiyet zemininde ele alınmıştır.

---

[129] Security Guard, *http://en.wikipedia.org/wiki/Private_security#History*, Erişim: 10.02.2008.
[130] Burak Tangör, "Kiralanabilen "Ordular": Zayıf Devletlerde Paralı Askerler", *http://www.jeopolsar.com/05/2.htm*, Erişim: 01.08.2007.
[131] Filiz Çulha Zabcı, "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler", *http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/Zabci_Haziran2004.doc*, Erişim: 25.07.2007.
[132] Leo Huberman, *Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla*, İstanbul: İletişim, 1999, ss.34-35
[133] Evren Haspolat, "Devlet-Güvenlik İlişkisinin Değişen İçeriği: Dünyada ve Türkiye'de Özel Güvenlik", *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*, Erişim: 26.07.2007.

Kurumsallaşmış merkezi silahlı bürokrasinin dışında; gözetim bekçileri, gece bekçileri, korucular, zabıtalar, sözleşmeli askerler, özel korumalar merkezi güvenlik birimlerinin dışındaki aktörler olarak güvenliğin sağlanmasından sorumlu olmuşlardır.

XX. yüzyılla birlikte başta sanayileşmiş ülkeler olmak üzere şahıslar mallarını korumak için, para ve mal nakdinde özel koruma yada bekçilere başvurmaya başlamışlardır. İç güvenliğin sağlanmasında kurumların yada şahısların talepleri doğrultusunda özel koruma, bekçilik, dedektiflik gibi yöntemlere başvurulmuş, bu yöntemler çeşitli şirketler aracılığıyla sağlanır olmuştur.[134] 1990'lara gelindiğinde ise dünyanın birçok bölgesinde özel güvenlik sektörü kamusal güvenlik güçlerinden sayısal olarak daha fazla kişiyi içinde istihdam eder olmuştur.[135] Diğer taraftan profesyonelleşme ve küçülme politikaları çerçevesinde ulusal orduların yerine de dış güvenlik sorunlarında ağırlıklı olarak özel askeri şirketlere yada profesyonel askerlere başvurulmaktadır.[136] Soğuk Savaşın bitmesiyle birlikte uzun savaşlar döneminin bittiği yeni ve farklı çatışma biçimlerinin ortaya çıktığı belirtilerek, sürekli ve büyük ulusal orduların yerine askeri hizmetleri verebilecek yeni yapılanmaların kullanılmasının cazipliğinden bahsedilmektedir.[137] XXI. yüzyılda da güvenliğin tedarikinde yerel, bölgesel ve uluslararası düzlemlerde özel koruma ve güvenlik şirketlerinin belirleyici bir rol[138] üstleneceği söylenmektedir. Bu değişim ulus devletin yapısal düzeyde yaşadığı dönüşümle birlikte açıklanabilir. Yukarıda aktarıldığı üzere tarihsel olarak Antik Roma'ya kadar uzanan özel koruma-korunma olgusunun bugün aldığı biçim 1970'lerden itibaren yaşanan sosyal ve iktisadi dönüşümün güvenlik alanındaki yansıması olarak değerlendirilebilir Çalışmanın sınırları açısından bundan sonraki kısımda özel güvenlik sektöründe iç güvenlikle ilgili faaliyetleri yürüten özel güvenlik ve koruma

---

[134] Ö. Nihat Dönmez, "Toplumsal Değişim Sürecinde Çağdaş Güvenlik Organizasyonu", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, ss. 348-349

[135] Dönmez, *a.g.e.,* ss. 348-349.

[136] Evren Haspolat, "5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Bağlamında Özel Güvenlik Olgusunun Değerlendirilmesi", *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*, Erişim: 26.07.2007.

[137] Evren Balta, "Bildiğimiz Anlamda Devletin Sonu mu? İmparatorluk ve Özel Ordular", *Birikim*, No:178, 2004, ss.11-15.

[138] Filiz Çulha Zabcı, "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler", *http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/Zabci_Haziran2004.doc*, Erişim: 25.07.2007.

sektörü üzerinde durulacaktır. Özel askeri şirketlerin durumu ve statüsü ise bu çerçevede irdelenemeyecektir.

Özel güvenlik; uygunsuz ve yersiz hareketlere karşı mülkün yada kişinin korunmasına yönelik hazır bulunma, caydırma, gözetleme gibi yöntemlerle müşterilerine hizmet veren birim olarak tanımlanmaktadır. Özel güvenliğin yükümlülükleri ve ödevleri ise tutuklama yada tevkif etmenin dışında hukukun uygulanmasında zorlayıcı bir güç olarak belirlenmektedir. Bunun dışında özel güvenlik; önleme, caydırma ve zorlama gibi yöntemlerle şirketlerin kurallarının uygulanması ile mal ve yaşamların korunması işlerini gerçekleştirir.[139] Bu görev alanı ve tanımı dahilinde; XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başı itibariyle başta İngiltere ve Amerika olmak üzere özel güvenlik hizmetlerinin ticari amaçlarla özel güvenlik şirketlerince verildiği bilinmektedir.[140] Sanayi kuruluşları başta olmak üzere şahıs ve kurumlar güvenlik hizmetlerini özel sektör tarafından sağlamak istemişlerdir. Özel güvenlik sektörünün oluşum nedeni olarak ise; sanayileşmenin ve buna bağlı olarak gelişen hızlı kentleşme gösterilmektedir. Bu açıklamaya göre; sanayileşmenin sonucu ortaya çıkan hızlı nüfus artışı ile yerleşimlerde yaşanan büyüme çeşitli güvenlik sorunlarını ortaya çıkarmıştır. Bu sorunlar karşısında ise kamusal güvenlik güçleri yetersiz kalmış ve devlet dışı güvenlik aktörleri ortaya çıkmıştır.[141] Özel güvenliğin menşei olarak Amerika'da 200 yıl kadar önce posta arabalarının koruma timleri olarak görev yapan ekipler gösterilmektedir.[142] İlk özel güvenlik şirketinin ise 1935 yılında İngiltere'de nakdi ve para eşya taşınması amacıyla kurulduğu bilinmektedir. İngiltere'de kurulan GARNIER isimli şirketin özel güvenlik alanına olan çeşitli katkılarından söz edilmektedir. [143] Amerika ve İngiltere'nin tarihsel olarak özel güvenlik sektöründeki öncülüğü alanın anglo-sakson

---

[139] Security Guard, *http://en.wikipedia.org/wiki/Private_security#Functions_and_Duties*, Erişim: 10.02.2008.
[140] Özcan Karaman , "Türkiye ve Çağdaş Ülkelerde Özel Güvenlik Şirketlerinin Sayısının Artışının Değerlendirilmesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[141] Özcan Karaman , "Türkiye ve Çağdaş Ülkelerde Özel Güvenlik Şirketlerinin Sayısının Artışının Değerlendirilmesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007 ve Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[142] Salih Güngör, " Özel Güvenlik Hizmeti Gerektiren Faktörler", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını,* Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, ss. 128-129.
[143] Dönmez, *a.g.e.,* s. 348.

kökenli olduğu yorumunu beraberinde getirmiştir.[144] Mehmet Ali Bal'a göre; anglo-sakson modelin tarihsel olarak sahip olduğu bu öncülük dışında özel güvenlik sektörünün yapılanması ve işleyişinin düzenlenmesinde de referans kaynağı olarak yine aynı gelenek merkezi konumda yer almıştır.[145] Kıta Avrupa'sında ise özel güvenliğin ilk şekilleri koruma ve gözetim memurları olarak belirmiştir. Demiryollarının gelişimiyle birlikte kurulan gözetim memurları, elektrik dağıtımının sağlanmasında görev yapacak gözetim ve koruma memurları, kırsal alanda faaliyet gösteren özel bekçiler özel güvenlik hizmetleri kapsamında yer alan çeşitli formlar olarak değerlendirilmektedir.146

Bugün ki anlamda özel güvenliğin oluşumu ve yaygınlaşması ise ABD ve Kıta Avrupa'sında 1960 ve 1970'li yıllarda olmuştur.[147] Bu dönemde özel güvenlik kamuya açık alanlarda statü kazanabilmiş ve yine bu dönem yapılan teorik araştırmalarla iş tanımı, iş alanı ve belirleyici vasıfları belirlenmiştir. Yaşanan büyümenin sebebi olarak bazı yaklaşımlar 1950'li yıllarda artan suç oranlarını ve bunun etkilerini göstermektedir. Daha sonra ise organize suçlarda yaşanan artış ve polisin sayısal olarak yetersiz kalması ile firmalara karşı işlenen suçlar yada mülkiyete karşı işlenen suçlarda polisin isteksiz davranması özel güvenliğe olan talebin artmasına neden olmuştur.[148] Bir başka yaklaşım ise özel güvenlik alanında yaşanan gelişim ve büyümeyi ulus devlet çerçevesinde hizmetler alanında gerçekleşen dönüşümle birlikte açıklamaktadır. Bu yaklaşımın beslendiği ana hat, 1970'lerle birlikte dünya kapitalizminde egemen olan devletin küçültülmesi politikaları çerçevesinde gerçekleşen özelleştirme politikalarıdır.[149] Devletin bazı alanlardaki hizmetlerini özel sektöre devretmesi ile güvenlik sektöründe yaşanan dönüşüm arasında çeşitli ilişkiler kurulmaktadır. Evren Haspolat özel güvenliğin gelişimiyle ilgili makalesinde yaşanan değişimi şöyle açıklamaktadır:

---

[144] Dönmez, *a.g.e.,* s. 345.
[145] Bal, *a.g.e.,* s. 209.
[146] Bal, *a.g.e.,* s. 209 ve Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3,* Erişim: 06.08.2007.
[147] Bal, *a.g.e.,* s.210.
[148] N. R. Fyfe, *Policing the City***,** Urban Studies, 1995, Vol.32, Nos.4-5, s.759-778'dan aktaran Deniz Dağdeviren, "Özel Güvenlik Sistemi Kapsamında Güvenlik Mühendisliği Kavramının İncelenmesi", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003), s. 19.
[149] Filiz Filiz Çulha Zabcı, "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler", *http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/Zabci_Haziran2004.doc*, Erişim: 25.07.2007.

> "Ulus devletin tüm dünyada yaygın devlet biçimi halini aldığı dönemde de gerek gece bekçiliği gerekse polisiye kolluk ve zabıta aracılığı ile sağlanmaya devam edilen iç güvenlik, 1970'lerden itibaren batılı ulus devletlerin girdiği ekonomik bunalımı aşmanın yöntemi olarak beliren özelleştirme hareketi sırasında "özelleşmeye" başlamıştır."[150]

Özel güvenlik sektörünün küresel ölçekte nicel olarak büyümesi ve yaygın bir şekilde kullanılmasına ilişkin en büyük değişim ise 1990'lardan sonra olmuştur.[151] Bu yıllarla birlikte özel güvenlik şirketlerinin ve özel güvenlik eğitimi veren şirketlerin sayısında yaşanan değişim dikkat çekici boyuttadır. XX. yüzyılın ve XXI. yüzyılın başı itibariyle istihdamdaki artışa paralel olarak en hızlı gelişen sektörlerden biri özel-güvenlik koruma sektörüdür.[152] Özel güvenlik sektörüne ilişkin bazı sayısal veriler şu şekildedir: Amerika'da özel güvenlik sektöründe iki milyon kişi istihdam edilmektedir ve sektör yılda yaklaşık olarak yüzde yedi oranında büyümektedir. ABD'de federal polis gücü olarak görev yapan kişi sayısı 700 bindir.[153] 2000 yılı verilerine göre ise ABD'de 4000'e yakın özel güvenlik şirketi bulunmaktadır. İngiltere'deki özel güvenlik görevlilerinin sayısı için 250–300 bin arasındaki rakamlar tahmin edilmektedir,[154] İngiltere'deki polis sayısı 142 bin kişidir.[155] Almanya'da 1984-1996 yılları arasında özel güvenlik şirketlerinin sayısı iki kat artmıştır. İstihdam ise üç kat artarak 176 bin kişiye ulaşmıştır.[156] Diğer ülkelerdeki özel güvenlik görevlisi sayıları ise Fransa'da 96 bin, Belçika 7 bin 800, Hollanda 8

---

[150] Evren Haspolat, 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Bağlamında Özel Güvenlik Olgusunun Değerlendirilmesi, *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*, Erişim: 26.07.2007.

[151] Özcan Karaman , "Türkiye ve Çağdaş Ülkelerde Özel Güvenlik Şirketlerinin Sayısının Artışının Değerlendirilmesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007 ve Evren Haspolat, "Devlet-Güvenlik İlişkisinin Değişen İçeriği: Dünyada ve Türkiye'de Özel Güvenlik", *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*, Erişim: 26.07.2007.

[152] Can Kozanoğlu, *Yeni Şehrin Notları*, İstanbul: İletişim, 2001, s. 155.

[153] Hayri Kozanoğlu, Barış Alp Özden ve Nurullah Gür, *Neoliberalizmin Gerçek 100'ü,* İstanbul: İletişim, 2008, s.167.

[154] Özcan Karaman , "Türkiye ve Çağdaş Ülkelerde Özel Güvenlik Şirketlerinin Sayısının Artışının Değerlendirilmesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007 ve Evren Haspolat, "Devlet-Güvenlik İlişkisinin Değişen İçeriği: Dünyada ve Türkiye'de Özel Güvenlik", *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*, Erişim: 26.07.2007.

[155] Kozanoğlu, Özden ve Gür, *a.g.e.,* s.167.

[156] Kozanoğlu, Özden ve Gür, *a.g.e.,* s.167.

bin kişi olarak belirtilmektedir.[157] Avrupa Birliği'nin genelinde özel güvenlik görevlisi olarak istihdam edilen toplam sayının bir milyona yaklaştığı tahmin edilmektedir. İş hacminin büyümesi ise 1996'da 7 milyar avrodan, 2006'da 12 milyar avroyaya yükselmiştir.[158] Ayrıca uluslararası özel güvenlik ticaretinin 2010 yılında 200 milyar dolarlık bir meblağa ulaşması beklenmektedir.[159] Bir başka tahmine göre ise küresel güvenlik piyasası 1990'larda 55.6 milyar dolardır ve bu rakamın 2010'da 202 milyar dolara ulaşacağı söylenmektedir.[160] Aşağıdaki tablo 1996 yılında Avrupa Birliği'ne dahil olmuş ve Avrupa Birliği'e dahil olmayan ülkelerdeki özel güvenlik sektörünün konumunu vermektir. Tablolar özel güvenlik personeli sayısı, her 100 bin kişiye düşen personel miktarı gibi rakamlarla sektörün Kıta Avrupası'ndaki ve diğer bazı ülkelerdeki durumunu aktarmaktadır. Bu verilerde çeşitli değişiklikler olmasına rağmen, son 15 yıl içinde ülkeler arasında sektörün durumunu karşılaştırma olanağı sağlamaktadır.

Tablo 1: Avrupa Birliği Ülkelerindeki Özel Güvenlik Sektörü: Her 100 bin Kişiye Düşen Özel Güvenlik Personeli Sayısı, 1996

Ülke	Nüfus(*1000)	Toplam Personel	Her 100 bin kişiye düşen personel sayısı
İngiltere	58,191	160,000	275
Almanya	81,187	176,000	217
Lüksemburg	398	800	201
Danimarka	5,189	10,000	193
İsveç	8,713	16,000	184

[157] Özcan Karaman , "Türkiye ve Çağdaş Ülkelerde Özel Güvenlik Şirketlerinin Sayısının Artışının Değerlendirilmesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[158] Kozanoğlu, Özden ve Gür, *a.g.e.,* s.167.
[159] Burak Tangör, "Kiralanabilen "Ordular": Zayıf Devletlerde Paralı Askerler", *http://www.jeopolsar.com/05/2.htm*, Erişim: 01.08.2007.
[160] Deborah Avant, The Privatization Of Security And Change İn The Control Of Force", *http://www3.interscience.wiley.com/journal/118816927/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0,* Erişim: 15.07.2008

Portekiz	9,864	15,000	152
İrlanda	3,563	5,150	143
İspanya	39,143	53,000	135
Hollanda	20,200	20,200	132
Fransa	57,667	70,000	121
Belçika	10,085	11,200	109
İtalya	57,057	43,200	76
Avusturya	7,992	6,000	75
Finlandiya	5,066	3,500	69
Yunanistan	10,368	2,000	19
Avrupa (15 ülkenin top.)	39,770	592,050	160

Kaynak: Jaap De Waard, "The Private Security Industry In International Perspective", *http:\\www.springerlink.com/content/ w84p6u8887226q52/fulltext.pdf?page=1* Erişim: 25.07.08

Tablo 2: Avrupa Birliği Dışındaki Bazı Ülkelerde Özel Güvenlik Sektörü: Her 100 bin Kişiye Düşen Özel Güvenlik Personeli Sayısı, 1996

Ülke	Nüfus(* 1000)	Toplam Personel	Her 100 bin kişiye düşen personel sayısı
Güney Afrika	40,436	363,928	900
Amerika	257,908	1,500,000	582
Avustralya	17,939	92,583	516
Bulgaristan	8,427	40,000	475
Kanada	28,941	125,025	432

Yeni Zelanda	3,577	5, ,478	153
Litvanya	3,718	4,500	121
Norveç	4,313	4,838	112
İsviçre	6,938	7,500	108
Polonya	38,581	10,000	26
Çek Cumhuriyeti	10,333	2,500	24
Türkiye	61,113	6,000	10

Kaynak: Jaap De Waard, "The Private Security Industry In International Perspective", *http:\\www.springerlink.com/content/ w84p6u8887226q52/fulltext.pdf?page=1* Erişim: 25.07.08

Son 15 yıllık dönemde yaşanan hızlı büyümede[161] kırılma noktası olarak 11 Eylül 2001'de ABD de yaşanan patlamalar ve ardından İspanya, İngiltere ve Türkiye'ye yapılan eylemler gösterilmektedir.[162] 11 Eylül'den sonra dünya çapında yaşanan güvenlik ve koruma tedbirlerini arttırma faaliyetleri[163] özel güvenliğe olan ilgiyi de arttırmıştır. Özellikle küresel terörizm söylemi çerçevesinde yeni güvenlik önlemlerine ve aktörlerine ihtiyaç duyulduğu söylenmektedir. Küresel terörün farklılıklarına ve özelliklerine dikkat çeken çalışmalarda toplumun farklı kesimlerinin bu sürece olacak katkılarından bahsedilmektedir. Bu minvalde küresel terörle mücadele için kamu-özel sektör işbirliğinin kaçınılmazlığı vurgulanmaktadır.[164] Küresel terörün hedefleri ve eylemlilik biçimleri itibariyle özel güvenliği kaçınılmaz kıldığı vurgulanmaktadır.

[161] Security Guard, *http://en.wikipedia.org/wiki/Private_security#Functions_and_Duties*, Erişim: 10.02.2008.
[34] Burak Tangör, "Kiralanabilen "Ordular": Zayıf Devletlerde Paralı Askerler", *http://www.jeopolsar.com/05/2.htm***,** Erişim: 01.08.2007 ve Filiz Çulha Zabcı, "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler", *http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/Zabci_Haziran2004.doc,* Erişim: 25.07.2007.
[163] Ceren Aksungur, "21. Yüzyılda Kamera, Ekran ve İstanbul", *http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=5098*, 02.03.2006.
[164] Sönmez Köksal, "Küresel Terörizm Etkileri ve Çareler", TUSİAD Dış Politika Forumu'na sunulan tebliğ, İstanbul: 25 Ocak 2005.

1980 sonrasında özel güvenlik şirketlerinin ilk olarak Amerika ve Kıta Avrupa'sında ve ardından ise dünyanın başka yerlerinde hızla yaygınlaşmasının bir sebeplerinden biri de hizmet sektörünün hızla büyümesidir. Dünya ekonomisinin hizmet ve finans sektörü eksenli büyümesi ve bu iktisadi faaliyetlerin tüm dünyada hızla yaygınlaşması, özellikle kentlerde çeşitli sonuçlar doğurmuştur. Birçok kentte alışveriş ve iş merkezlerinin sayısı artmış, plazalar ve iş merkezleri yaygınlaşmış, bankalar ve finans merkezleri çoğalmıştır. Ulaşım sistemlerinde yeraltı trenlerinin ve metroların hızla yapılandırılması gerçekleşmiştir. Ayrıca büyük fuar ve kongre merkezlerinin kurulmuş, spor ve eğlence merkezleri ile yeni yerleşim meskenlerinin artması tüm bu alanlarda yeni güvenlik sistemlerinin kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Bazı değerlendirmeler özel güvenlik şirketlerinin ve diğer güvenlik tedbirlerinin bu alanlarda kullanılır olmasını, arz talep ilişkileriyle açıklamakta ve küresel ekonominin kaçınılmaz sonucu olarak görmektedir.[165] Bu çerçevede sanayi ve ticarette yaşanan büyümenin, maddi değerleri daha çok korumayı beraberinde getirdiği söylenmektedir.[166] İç güvenlik ve küresel terör gibi sorunlarda yetersiz kalabilen kamusal kolluk güçlerinin yerine serbest ticaretin ilkeleriyle yapılanan özel güvenlik sektörü tercih edilmektedir. İşletmelerin güvenlik ihtiyaçları ve beklentileri çerçevesinde özel güvenlik yapılanmasına sahip olmayı istemeleri verimlilik, etkinlik, pazarlama ve halkla ilişkiler gibi kavramlarla açıklanmaktadır.[167] Bu görüş yaşanılan değişimin özelleştirme ve güvenliğin serbest piyasa aktörlerince sağlanmasını pozitif bir durum olarak değerlendirmekle birlikte bunun zorunluluğunu da vurgulamaktadır. Küreselleşen dünyada yepyeni bir güvenlik anlayışının olduğu, şirketlerin güvenlik ihtiyaçlarının değiştiği ve bu ihtiyaçların karşılanmasının ancak özelleştirme ile mümkün olduğunu söylemektedir.[168] Bu yüzden de güvenlik hizmetlerinin kişiselleşmesi söz konusu olmaktadır. Bu talepler

[165] Burak Tangör, "Kiralanabilen "Ordular": Zayıf Devletlerde Paralı Askerler", *http://www.jeopolsar.com/05/2.htm*, Erişim: 01.08.2007.
[166] Güngör, a.g.e.,s.127 ve Ahmet Meriçli, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007.
[167] Hüseyin Dikme, " Özel Güvenlik Birimlerinin İşletmelerde Yarattığı İmaj", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s.213 ve Ali Kuyaksil, " Özel Güvenlik Eğitim Hizmetlerinin Eğitim Örgütlenmesi ve Sorunları", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s.101.
[168] Erhan Bakırcı, " Güvenlikte "Özel"lik", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s.220.

doğrultusunda uluslararası büyük sermaye gruplarının gittikleri ülkelerden özel güvenliğin meşruluğu ve yasallığına ilişkin talepleri olduğu söylenmektedir.[169]

Özel güvenlik şirketlerinin hızla yaygınlaşması ve güvenlik alanında belirleyici bir aktör haline gelmesine ilişkin diğer bir görüş ise; yaşanan bu büyümeyi eleştirel bir perspektifle yorumlamaktadır. Bu yaklaşıma göre güvenlik alanında ortaya çıkan ticari aktivasyonlar can ve mal güvenliğinin sağlanmasında parasal ilişkilerin belirlediği bir düzlem yaratmıştır. Yani maddi olanaklar kişisel güvenlik alanına doğru kaymıştır.[170] Diğer taraftan devletin sosyal görevlerinden arındığı bir süreçte bu değişimin gerçekleşmiş olması, güvenlik alanının özelleştirilmesi olarak değerlendirilmektedir. Kamusal işletmelerde ve işlemlerde yaşanan küçülmeye paralel olarak güvenlik alanında da devletin rolünün azaldığı söylenmektedir. Sağlık, eğitim, ulaşım, barınma gibi alanlarda çeşitli özelleştirme ve kısıtlama politikalarını benimseyen politikaların devamı olarak güvenlik alanı da serbest piyasa ilişkilerine devredilmektedir.[171] Yaşanan bu değişim Şükrü Aslan'a göre güvenlikte atomizasyonu ve yerelleşmeyi beraberinde getirmektedir.

> "(Kısacası) önceki dönemlerin makro güvenlik politikaları yerini kamunun büyük ölçüde dışta bırakıldığı mikro güvenlik uygulamalarına bırakmaktadır. Kamusal güvenlik mekanizmaları zayıfladıkça yerel düzeyde güvenlik arayışları ön plana çıkmaktadır."[172]

Bu perspektife göre; güvenlik alanında açığa çıkan değişim bireylerin kendilerini koruma stratejilerini de etkileyecektir. Vatandaşların kendi güvenliğinden sorumlu olduğu bir ortam yaratacaktır.[173] Suçla mücadele de ise köklü ve kalıcı çözümlerin yerine suçu sadece yer değiştireceği önlemlerle sadece mekansal olarak

---

[169] Dikme, a.g.e., s. 210.
[170] Mike Davis, "Kentsel Denetim Blade Runner'ın Ötesinde", *Birikim*, No:86-87, 1996, s. 64.
[171] Evren Haspolat, "5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Bağlamında Özel Güvenlik Olgusunun Değerlendirilmesi", *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*, Erişim: 26.07.2007.
[172] Aslan, a.g.e, s. 74.
[173] Berksoy, a.g.e., s.58.

güvenli yada güvensiz olarak telakki edilen alanlar yaratılacaktır.[174] Bunun dışında suçun fiilinden ziyade failin önemsendiği failin somut karakterine çevrilen bir ortam ortaya çıkacaktır.[175]

E. BAZI ÜLKELERDEKİ ÖZEL GÜVENLİK UYGULAMALARI

Özel güvenlik dünya çapında birçok farklı coğrafya da hızla yaygınlaşan bir sektördür, ancak uygulama özellikleri ve nedenleri itibariyle bu coğrafyalar arasında kimi farklılıklar bulunmaktadır. Bu yönüyle güvenliğin bir bütün olarak özelleştirilmesi kimi ülkelerde ön plana çıkarken, kimi ülkelerde gündelik asayişin sağlanması ve caydırıcı güç görevini üstlenen özel güvenlik ve koruma elemanları güvenliğin özelleştirilmesi politikalarını temsil eden figürlerdir. Bu bölümde farklı ülkelerdeki özel güvenlik uygulamaları arasında durulacaktır. Konunun sınırları bağlamında verilecek örnekler; dünyanın farklı lokasyonlarında olmaları ve özel güvenlik sektörünün ülkelerdeki etkisi ve büyüklüğü gibi hususlar gözetilerek tercih edilmiştir. Örneklendirilecek ülkelere geçmeden önce güvenliğin özelleştirilmesi olgusunu yansıtacak bir tablo aşağıda verilecektir. Bu tablo bazı ülkelerdeki nüfus, polis sayısı ve özel güvenlik personeli sayısı ile her 100 bin kişiye düşn özel güvenlik personeli sayısı ve polis sayısı gibi verileri içermektedir. Özel güvenlik sektörünün kamusal kolluk güçleri karşısındaki niceliksel büyüklüğünü açısından değerlendirmek, bu ülkelerin güvenliğin özelleştirilmesi konusundaki tutumlarını anlamakta yardımcı olabilir. Bu yönüyle özel güvenlik sektörünün yaygınlaştığı ülkeleri, güvenlik politikasında özel güvenlik sektörünün kamusal kolluk güçlerine göre büyük olduğu ülkeler belirlenebilir.

[174] Loic Wacquant, "Bir Baskı Modelinin Çıkmazları: Amerika Güvenlik Masalları", *http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=345*, Erişim: 04.08.2006.
[175] Alev Özkazanç "Bio-politik Çağda Suç ve Cezalandırma: Denetim Toplumunda Neo-Liberal Yönetimsellik", *Toplum ve Bilim,* No: 108, 2007, s.19.

Tablo 3: Bazı Ülkelerdeki Toplam Özel Güvenlik Personel ve Toplam Polis Sayısını Gösteren Tablo

Ülke	Nüfus(*1000)	Özel Güvenlik Personeli Sayısı	Her 100 bin Kişiye Düşen Özel Güvenlik Personeli	Polis Sayısı	Her 100 bin Kişiye Düşen Özel Güvenlik Personeli
Avusturya	7,992	6,000	75	29,000	362
Belçika	10,085	11,200	109	34,712	344
İngiltere	58,191	160,000	275	185,156	318
Finlandiya	5,066	3,500	69	11,816	233
Danimarka	5,189	10,000	193	12,230	236
Fransa	57,667	70,000	121	227,008	394
Almanya	81,187	176,000	217	260,132	320
Yunanistan	10,368	2,000	19	39,335	379
İrlanda	3,563	5,150	143	10,829	304
İtalya	57,057	43,200	43,200	278,640	488
Lüksemburg	398	800	201	1,100	276
Hollanda	15,287	20,200	132	39,216	256
Portekiz	9,864	15,000	152	43,459	440
İspanya	39,143	53,000	135	186,547	477
İsveç	8,713	16,000	184	27,000	310
Avustralya	17,939	92,583	516	51,486	287
Kanada	28,941	125,025	432	75,364	260
Y.Zelenda	3,577	5,478	153	6,967	195
Norveç	4,313	4,200	97	10,100	234
G. Afrika	40,436	363,928	900	126,300	312
İsviçre	6,938	7,500	108	14,210	205
Amerika	257,908	1,500,000	582	828,435	321

Kaynak: Jaap De Waard, "The Private Security Industry In International Perspective", *http:\\www.springerlink.com/content/ w84p6u8887226q52/fulltext.pdf?page=1* Erişim: 25.07.08.

Yukarıdaki tablonun da gösterdiği gibi özel güvenlik sektörünün en yaygın olarak kullanıldığı ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir. Amerika'da her 50 eyaletin kendine ait lisans sistemi bulunmaktadır. Her eyalet güvenlik şirketlerine ilgili lisansın verilmesinden sorumludur. Değişik eyaletler arasında özel güvenliğin kullanımıyla ilgili çeşitli farklılıklar bulunmasıyla birlikte, son dönemde eyaletlerde %82 oranında özel güvenlik çalışanı bulunmaktadır. Amerika'da özel güvenlik 160'lı yıllarda hızla büyümeye başlamıştır. 1960'larda 222.000 çalışanı içinde bulunduran sektör, 1970'lere gelindiğinde bu sayı 481.000'e yükselmiştir. 1970 ile 1975 arasında

geçen beş yıllık zamanda ise bu sayı neredeyse iki kat artarak 435.000'i bulmuştur.[176] 1990'lardan sonra 1.500.000'un üzerinde özel güvenlik görevlisinin istihdam edildiği Amerika'da, çalışanların %90'ı Amerika içerisindeki koruma ve önleyici güç gibi hizmetlerde görev almaktadır.[177] Bunun yanı sıra Amerika'da kolluk kuvveti olarak istihdam edilen polislerin özel güvenlik şirketleri ile kontrat imzalama hakları vardır. Kolluk kuvvetlerinin mesai saatlerinin dışında özel güvenlik elemanı olarak çalışması yaygın olarak görülmektedir. Özel güvenlik şirketleri liman güvenliğinden, trafiğin yönlendirilmesine; alışveriş ve iş merkezlerinin korunmasından, park-bahçe gibi alanların korunmasına kadar birçok alanda çalışabilmektedirler. Bu anlamıyla özel güvenliğin en geniş ve yaygın kullanıldığı ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir.

Sektörün en büyük firmaları da Amerikan menşei şirketlerdir. Amerikan şirketleri özel koruma ve özel askerlik hizmetini bir ihracat metası gibi kullanmaktadırlar. Başta Latin Amerika ve Güney Afrika'da faaliyet gösteren özel güvenlik şirketleri Amerikalı girişimcilere aittir. Bunun yanı sıra çeşitli ülkelerde meydana gelen bölgesel ve etnik çatışmalarda Amerikan şirketleri hükümetlerce kiralanmaktadır.[178] Irak işgalinin ardından bu bölgede de kullanılan özel askeri ve özel koruma firmaları, savaş sırasında edindikleri karla ve bazı insan hakları ihlalleri ile dünya kamuoyunun dikkatini üzerlerine çekmektedirler. Medya kuruluşlarının verdiği haberlere göre Amerikalı askeri şirketlerin Irak Savaşı sırasında edindikleri kar 1 milyar dolar civarındadır.[179] Bu anlamıyla ABD'nin giriştiği siyasal çatışmalarda ve işgallerde de bölgenin güvenliği ağırlıklı olarak özel güvenlik şirketlerine emanet edilmektedir.

Amerika'nın ardından özel güvenlik şirketlerinin en yoğun ve yaygın olarak kullanıldığı bölge Güney Afrika'dır. Bölgede yaşanan etnik, dini ve politik çatışmaların yarattığı güvensizlik ve kaos ortamı özel güvelik sektörü aracılığıyla giderilmeye çalışılmaktadır. Bölgede uzun yıllardır devam eden çatışmalar Güney Afrika'nın Amerika'dan sonra özel güvenliği en çok kullanan yerlerden biri

---

[176] Trevor Jones ve Tim Newburn, "Urban Change And Policing: Mass Private Property Re-Considered", *http://www.springerlink.com/content/gj6878q0766121qv/fulltext.pdf?page=1,* Erişim: 17.07.2008

[177] Jaap De Waard, "The Private Security Industry In International Perspective", *http:\\www.springerlink.com/content/ w84p6u8887226q52/fulltext.pdf?page=1* Erişim: 25.07.08.

[178] Filiz Çulha Zabcı, "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler", *http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/Zabci_Haziran2004.doc*, Erişim: 25.07.2007.

[179] "Amerikalı Şirketler Bir Milyar Dolar Kazanmış", *http://www.nethaber.com/NewsDetails.aspx?id=39491*, Erişim: 02.08.08

yapmıştır.[180] Birleşmiş Milletler gibi örgütlerin müdahil olmak istemediği Güney Afrika'da uluslar arası özel güvenlik şirketleri daha fazla etkin olmaya başlamıştır. Afrika'da özel güvenliğin tarihi 1960 ve 1970'li yıllara dayanmaktadır. Bölgede yaşanan çatışmalar gündelik yaşamı etkileyecek düzeyde uzun yıllarca devam etmiştir. 1996 yılında Sierra Leone'da ordu ve isyancılar arasındaki çatışmaların ardından seçimle iktidara gelen sivil hükümet Güney Afrikalı askerler tarafından oluşturulan ve uluslararası güvenlik şirketlerinin en önemlilerinden biri olarak bilinen Executive Outcomes'a kontrolü vermişlerdir.[181] Bundan sonra İngiltere ve Kanadalı şirketler bölgede etkinlik göstermeye başlamışlardır.[182] Bugün hala bölgenin genel güvenliği uluslar arası özel güvenlik şirketlerine aittir. Özel askeri şirketleri ve koruma şirketlerini Güney Afrika gibi yoğun çatışmaların olduğu alanlarda kullanan tek organizasyon devlet yada hükümetler değil. Bu tarz bölgelerde bulunan küresel kurumlar; sivil topum kuruluşları, kamusal olmayan kurum ve aktörler çatışma hatlarında güvenlik şirketleri ile kontratlar imzalamaktadırlar.[183] Örneğin Nijerya'da Shell ve BP; Kolombiya'da ise BP gibi büyük petrol şirketleri özel güvenlik servislerini güvenlik hizmeti alarak finanse etmektedirler.[184]

Avrupa Birliği ülkelerinde ise özel güvenlik sektörünün dağılımı ile ilgili çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Özel güvenlik ve koruma faaliyetleri kıtanın kuzey bölgesinde yoğun olarak bulunmaktadır. İngiltere, Almanya, Lüksemburg, Danimarka, İsveç gibi kuzeyde yer alan ülkeler özel güvenlik sektörünün liderliğini yapmaktadırlar.[185] Avrupa Güvenlik Servisleri Konfederasyonu'na göre İsveç v Danimarka güvenlik hizmetlerinde en fazla yatırımı yapan ülkelerdir, Almanya ve İngiltere ise Avrupa'daki özel güvenlik istihdamının %60'ını sağlamaktadır. Avrupa

---

[180] Jaap De Waard, "The Private Security Industry In International Perspective", *http:\\www.springerlink.com/content/ w84p6u8887226q52/fulltext.pdf?page=1* Erişim: 25.07.08.
[181] Filiz Çulha Zabcı, "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler", *http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/Zabci_Haziran2004.doc*, Erişim: 25.07.2007.
[182]Abdel-Fatau Musah, "Privatization of Security, Arms Proliferation and the Process of State Collapse in Africa", *http://www3.interscience.wiley.com/journal/118907200/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0* , Erişim: 13.07.2008.
[183] Deborah Avant, The Privatization Of Security And Change İn The Control Of Force", *http://www3.interscience.wiley.com/journal/118816927/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0,* Erişim: 15.07.2008
[184] Deborah Avant, The Privatization Of Security And Change İn The Control Of Force", *http://www3.interscience.wiley.com/journal/118816927/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0,* Erişim: 15.07.2008
[185] Jaap De Waard, "The Private Security Industry In International Perspective", *http:\\www.springerlink.com/content/ w84p6u8887226q52/fulltext.pdf?page=1* Erişim: 25.07.08.

ülkelerinde özel güvenlik sektöründe profesyonelleşme ve standartların arttırılması önemsenmektedir. Bu ülkeler güvenlik personelinin eğitimi ve lisanslı personelin çalıştırılmasını önemsemektedir.[186] İspanya, İtalya, Fransa, Portekiz gibi ülkelerde ise kamusal kolluk güçlerinin etkisi fazladır.

Kıta Avrupa'sında özel güvenlik sektörünün öncüsü konumunda olan ülke İngiltere'dir. Sektörün geneline dair olan anglo-sakson menşeli olma ibaresi İngiltere'nin sektör içerisindeki öncü rolünden kaynaklanmaktadır. Özel güvenlik sektörünün en hızlı büyüdüğü yerlerden biri de İngiltere'dir. Mevcut datalara göre İngiltere'de özel güvenlik çalışanlarının sayısı 1960'larda polis sayısının üzerine çıkmıştır.[187] Ancak bu dönemde İngiltere'de özel güvenlik sektörü üzerinde kamusal düzenleme olmamıştır. Bu anlamıyla İngiltere'de özel güvenlik sektörünün legal hale gelmesi daha sonraki tarihlerde olmuştur. Sektörün üzerinde kamusal kontrolün olmayışı sektörde çeşitli sorunlar yaratmıştır. Özellikle çalışanların durumu ve eğitimleri gibi konular İngiltere'de tartışma konusu olmuş, İngiliz İşçi Partisi hükümeti döneminde sektörün düzenlemesi ile ilgili çeşitli girişimler olmuştur.[188] Bugün de küresel çapta hizmet üreten uluslar arası güvenlik şirketlerinin arasında İngiliz şirketlerinin sayısı oldukça fazladır.

[186] Jaap De Waard, "The Private Security Industry In International Perspective", *http:\\www.springerlink.com/content/ w84p6u8887226q52/fulltext.pdf?page=1* Erişim: 25.07.08.

[187] Trevor Jones ve Tim Newburn, "Urban Change And Policing: Mass Private Property Re-Considered", *http://www.springerlink.com/content/gj6878q0766121qv/fulltext.pdf?page=1*, Erişim: 17.07.2008

[188] Jaap De Waard, "The Private Security Industry In International Perspective", *http:\\www.springerlink.com/content/ w84p6u8887226q52/fulltext.pdf?page=1* Erişim: 25.07.08.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYE'DE ÖZEL GÜVENLİK

Kentsel alanda değişen güvenlik algısına paralel olarak kentin emniyetini sağlamak üzere çeşitli yöntemler kullanılmaya başlanmıştır. Kentsel alanda oldukça geniş bir havzada kullanılan güvenlik vasıtalarından biri de özel güvenliktir. Özel güvenlik ve koruma faaliyetleri 1990'lardan itibaren hızla büyüyen bir güvenlik aktörü olarak dikkat çekmektedir. Çalışmanın son kısmını oluşturan bu bölümde özel güvenlik faaliyetinin Türkiye'de ortaya çıkışını tarihsel olarak irdelenecektir. Bunun ardından sektörün büyüme süreci aktarılacaktır. Bu evrelerde yaşanan değişim günümüzdeki anlamı ve durumuyla birlikte açıklanacaktır. Özel güvenliğin yaygınlaşma gerekçeleri, bu dönem için kullanılan argümanlar ortaya konulacaktır. Sektörün emek gücünü oluşturan özel güvenlik mesleği ile ilgili çeşitli değerlendirmelerde bulunulacaktır. Son olarak ise özel güvenliğin ve güvenliğin özelleşmesinin etki ve sonuçları üzerinde durulacaktır.

A. TÜRKİYE'DE ÖZEL GÜVENLİK SEKTÖRÜ

Küresel düzlemde güvenlik sorununun özel teşekküllere ve stratejilere devri olarak ortaya çıkan özel güvenlik olgusu Türkiye'de de benzer şekillerde ortaya çıkmış ve gelişmiştir. İç güvenliğin sağlanmasında silahlı bürokrasiyi temsil eden polis gücünün yanı sıra özel güvenlik görevlilerinin kullanımı 1980 sonrasında kademeli olarak artmıştır. Türkiye'de özel güvenliğin gelişimi açısından 1980 sonrası olarak telakki edilen dönem tasnif edici bir nitelik taşımaktadır. Özel güvenlik faaliyetlerine ilişkin ilk yasa 1981 yılında yürürlüğe sokulmuştur. Ancak Türkiye'deki özel güvenliğin tarihsel gelişimi açısından asıl kırılma noktası 1990'lı yıllardır. Bu yıllarla birlikte özel güvenliğe olan ilgi hızla artmıştır. Ancak fiili olarak piyasada bulunan ilişki ve aktörler karşısında mevcut yasalar yetersiz kalmıştır. Bu duruma binaen sektörün düzenlenmesi yolunda ikinci yasama faaliyeti 2004 yılında gerçekleştirilmiştir. Çıkartılan bu yasayla birlikte özel güvenlik hizmet sektörü kategorisinde değerlendirilebilecek bir faaliyet haline gelmiştir. Bu bölümde Türkiye'de özel güvenliğin tarihçesi çeşitli duraklarda, bu durakların gebe olduğu toplumsal ve iktisadi değişimlerle birlikte aktarılacaktır. Halen yürürlükte olan yasanın getirdiği bazı yenilikler ve koşullar etki ve sonuçlarıyla birlikte

irdelenecektir. Bunun yanı sıra bu kısımda merak edilen diğer bir sorun özel güvenliğin yapılanması ve yaygınlaşmasına ilişkin geliştirilen tanım ve iddialardır. Güvenliğin özelleşmesi olarak yansıyan bu sürecin gerekçeleri ve bu hususstaki kanaatler aktarılacaktır.

Türkiye'de özel güvenlik fikri 1966'dan bu yana vardır. Bu dönemde henüz bir yasal bir düzenleme olmamasına karşın yönetmeliklerle önemli yerlerin hususi olarak korunması gerektiği belirtilmiştir.[1] Olgu ilk defa 31 Ocak 1966 tarihinde, Milli Güvenlik Kurulu'nda görüşülmüş, MGK'nın 97 sayılı kararı ile, barajların güvenliği bağlamında Türkiye gündemine girmiştir.[2] Bu yıllarda Türk hukuk mevzuatında, kamuya ait olmayan, özel hukuk kişilerine ait bir kolluk kuvveti hükümleri taşımamış olsa da mevzuatta özel kolluk deyimi çeşitli şekillerde yer almıştır. Kıta Avrupa'sının 1960'larda tanımaya başladığı bu yeni olgu, Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren, yasal statüsünü kazanabilmiştir.[3] Özel koruma ve güvenlik önlemlerinin fiili olarak uygulanır olması 1970'lerin ortalarından itibaren gerçekleşmiştir. 1970'lerin ortalarından itibaren Türkiye'de keskinleşen politik eylemlerin etkisiyle önceleri bankalarda jandarmaların görevlendirilmesi söz konusu olmuş;[4] ancak polisin ve jandarmanın yetersiz görülmesi sonucu kimi yerlerin spesifik olarak korunması söz konusu olmuştur. Böylelikle stratejik yerlerin ve çeşitli kurumlarının korunmasında özel güvenliğe başvurulması ve istihdamı gündeme gelmiştir.[5] Fiili olarak uygulanan bu korunma yöntemi bu yıllarda ticari bir yapılanmayı ve gayreti içinde barındırmamaktadır.[6] Kimi yasallaştırma çabalarına karşı da özel güvenlik sisteminin yasal bir meşruiyete kavuşması 12 Eylül 1980

[1] Cengiz Derdiman, "Özel Güvenlik Anlayışı ve 5188 Sayılı Kanun Uygulamasından Doğan Sorunlara İlişkin Değerlendirmeler", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 28.
[2] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[3] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[4] Evren Haspolat, "5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Bağlamında Özel Güvenlik Olgusunun Değerlendirilmesi", *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.*html, Erişim: 26.07.2007.
[5] Ahmet Hamdi Aydın, "Güvenlik Hizmetinde Özel Güvenliğin Yeri ve Önemi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=2*, Erişim: 06.08.2007.
[6] Kazım Ozan Özer ve Gazi Uçkun, "Konaklama İşletmelerinin Özel Güvenlik Şirketlerine Bakış Açısının Değerlendirilmesi ve Beklentilerinin Tespitine İlişkin Bir Alan Araştırması "İstanbul İli Örneği", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=2*, Erişim: 06.08.2007.

darbesinden sonra gerçekleşmiştir. 22.07.1981'de 2495 sayılı "Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun" ismiyle çıkarılmıştır.[7] Bu kanunla birlikte genel kolluğa yardımcı olma misyonuyla ve onun denetimi altında güvenlik hizmetleri ilk kez yasal olarak özel birimlere devredilmiştir.

1981 yılında yapılan düzenlemeyle birlikte kent içindeki bazı kuruluşlar ve bu arada özellikle bankalar, alışveriş merkezleri ve büyük fabrikalara kendilerine özgü güvenlik personeli bulundurabilmelerine olanak sağlayan düzenlemeleri gerçekleştirmişlerdir.[8] Bu adım ise özel mülkiyetin, malın yada meskenin kişilerin kurdukları çeşitli akitler bağlamında şahsi istekler uyarınca korunabilmesinin yolunu açmıştır. Özel güvenlik sektörünün Türkiye'deki büyümesi ise 1990'larla birlikte gerçekleşmiştir. Dünya'nın farklı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de özel güvenlik XX. yüzyılın son on yılında hızlı bir büyüme içine girmiştir.

Türkiye'de özel güvenliğe olan ilginin artması şehirlerde yaşanan değişimle alakalıdır. Belediyelerin oluşturduğu raylı sistemlerin gelişmesi, büyük ticaret ve iş merkezlerinin açılması, işletmelerde ve sınai faaliyetlerde devasa büyüklükteki yerlerin kurulması, alışveriş ve eğlence merkezlerinin çoğalması, toplantı, konser ve spor karşılaşmalarında duyulan güvenlik ihtiyacı özel güvenlik hizmetlerine olan talebi arttırmıştır.[9] Faik Çelik'e göre Türkiye'de yaşanan dönüşümün zorlayıcı gücü mal ve hizmet dolaşımına dayanan ekonomi ile uluslar arası sermayenin istekleridir.

> "Tüm Dünya'da yaşanan değişimler sonucu, ulusal mal ve hizmetler pazarında malların ile kişilerin dolaşma özgürlüğü çok artmıştır. Sadece bunun gerçeğe dönüşmesi özel güvenliği bu alanda da etkin olmaya zorlamaktadır. Ticari faaliyetler

[7] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[8] Feyzullah Arslan, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Yasal Çerçevesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=0*, Erişim: 06.08.2007.
[9] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.

çeşitlemekte, çokuluslu firmalar Türkiye'ye yerleşmekte ve mal/bina vs. güvenliklerinin sağlanmasını talep etmektedir."[10]

1990'lı yıllar kentlerin gerçekleştirilen yatırımlar sonucu dönüştüğü ve yeniden şekillendiği yıllardır. Özel güvenlik sektörünün Türkiye çapındaki yayılımı düşünüldüğünde, sektöre olan talebin kentsel alandaki egemen aktörlerin ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştiği fark edilecektir. Buna göre 2005 yılı Temmuz ayı verilerine göre; Türkiye'deki özel güvenlik piyasasının 2/3'ü üç büyük kentte hizmet vermektedir, yine toplam istihdamın ¾'ü de bu üç şehirde bulunmaktadır.[11] Bu veriler doğrultusunda Türkiye'de özel güvenlik sektörünün değerlendirilmesinde mekansal değişimin ve unsurların önemsenmesi gerektiği iddia edilebilir. Aşağıdaki tablo 2005 yılı Temmuz ayında Türkiye'deki özel güvenlik şirketlerinin bazı illere göre sayısal ve yüzdelik dağılımını göstermektedir.

Tablo 4: Türkiye'de Özel Güvenlik Şirketlerinin Bazı İllere Göre Dağılımı

İl	**Sayı**	**Yüzde**
İstanbul	143	37.4
Ankara	62	16.2
İzmir	31	8.1
Bursa	16	4.1
Antalya	14	3.6
Kocaeli	12	3.1
Adana	11	2.8
İçel	9	2.3

Kaynak: Mustafa Gülcü, "Özel Güvenlik Piyasasının Teşekkülü", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 8.

1990'ların sonu itibariyle kullanım alanı oldukça yaygınlaşan özel güvenlik sektörü ile ilgili ikinci yasal düzenleme 2004 yılında gerçekleşmiştir. 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun 10.06.2004 tarihinde kabul edilip 26.06.2004 tarihli ve 25504 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe

[10] Faik Çelik, "Özel Güvenlikte Faaliyet Çeşitlemesi ve Özel Güvenliğin İktisadi Boyutları", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=4*, Erişim: 06.08.2007.
[11] Mustafa Gülcü, "Özel Güvenlik Piyasasının Teşekkülü", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 9.

girmiştir.[12] Kanunun amacı, kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyetteki özel güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesine ilişkin esas ve usulleri belirlemektir.(Madde 1) Kanunun kapsamı ise; özel güvenlik izninin verilmesi, bu hizmeti yerine getirecek kişi ve kuruluşların ruhsatlandırılması ve denetlenmesine ilişkin hususlar olarak tanımlanmaktadır.(Madde 2) 2495 sayılı kanuna göre özel güvenlik hizmetleri kurum yada şirketlerin kendi bünyeleri içinde çeşitli birimler kurarak güvenliklerini sağlamalarına izin verirken, 5188 sayılı kanunun üçüncü maddesiyle şirketlere özel güvenlik hizmetini satın almaları konusunda izin verilmiştir. Bu maddeye göre;

> "Kişi ve kuruluşların talebi üzerine, koruma ve güvenlik ihtiyacı dikkate alınarak, güvenlik hizmetinin istihdam edilecek personel eliyle sağlanmasına, kurum ve kuruluşlar bünyesinde özel güvenlik birimi kurulmasına yada bu hizmetin güvenlik şirketlerine gördürülmesine izin verilir. Bir kuruluş bünyesinde özel güvenlik birimi kurulmuş olması, ihtiyaç duyulduğunda ayrıca güvenlik şirketlerine hizmet gördürülmesine mani değildir." (Madde 3)

Kanunda yapılan bu temel değişiklikle özel güvenlik sektörel anlamda yasal kabul edilmiştir. Yapılan düzenlemeyle birlikte özel güvenliğin kullanım sahaları genişletilmiştir. Eğitim ve öğretim kurumlarında, sağlık tesislerinde, talih oyunları işletmelerinde(Madde 8), toplantı, konser, spor karşılaşmaları gibi kamusal aktivasyonların gerçekleştiği mahallerde(Madde 3) ; havalimanı, liman, gar, terminal, istasyon gibi ulaşım tesisleri de(Madde 7) dahil olmak üzere özel güvenliğin kullanım alanı ve imkanı arttırılmıştır. Çıkarılan bu kanunun ardından özel güvenlik şirketlerinin ve özel güvenlik eğitimi veren kursların sayısında hızlı bir artış yaşanmıştır.[13] Bir yoruma göre yapılan bu değişiklikle Türkiye'de özel güvenlik

[12] Evren Haspolat, "5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Bağlamında Özel Güvenlik Olgusunun Değerlendirilmesi", *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*, Erişim: 26.07.2007.
[13] Evren Haspolat, "5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Bağlamında Özel Güvenlik Olgusunun Değerlendirilmesi", *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*, Erişim: 26.07.2007.

faaliyetleri Batı'da olduğu gibi ticari bir boyut kazanmıştır.[14] Ticari özel güvenlik ise Ahmet Hamdi Aydın tarafından şöyle tanımlanmaktadır.

> "Ticari özel güvenlik, ticari amaçlı olarak güvenlik hizmeti verilmesi ve ticari kuruluşların güvenlik görevlisi istihdam etmesi veya güvenlik ihtiyacını karşılaması ile ilgilidir. Diğer bir ifade ile, özel sektör tarafından ücret karşılığı güvenlik hizmetinin üretilmesi ile ilgilidir."[15]

5188 sayılı yasa ile birlikte özel güvenlik ve koruma aktivitelerinin bütünü açısından sektörün büyüyen bir pazara dönüştüğü; danışmanlık, eğitim,[16] koruma ve güvenlik hizmetlerine yönelik teknik malzeme ve altyapı üretimi gibi[17] birçok sahada ticari ve endüstriyel üretimin gerçekleşmesine neden olduğu söylenebilir. Bunun yanısıra özel güvenlik sektöründe çalışan güvenlik görevlilerin dışında eğitmen, danışman ve uzman vasfıyla istihdam edilen bir kesimde vardır. Mehmet Ali Bal bu sektörde yaşanan talebi ve büyümenin sonuçlarını şöyle aktarmaktadır:

> "Bugün artık büyük işletmelerin bütçelerinde özel güvenlik teşkilatına tahsis edilmiş bir miktar bulunmakta, bu alanda çok sayıda firma hizmet, danışmanlık ve eğitim arzında bulunmaktadır. Yani milli özel güvenlik pazarı oluşmuş durumdadır. Bu pazarın üzerinde tartışılsa da, çok sayıda mavi yakalı üyesinin yanında beyaz yakalı profesyonel kadrosu da yetişmektedir."[18]

5188 sayılı kanunla birlikte sektörde gerçekleşen diğer düzenlemeler ise eğitim ve yabancı şirketlerin durumuyla ilgilidir. Kanunun çeşitli maddelerinde özel güvenlik görevlisi olarak çalışacak kişiler ile özel güvenlik şirketlerinin sahibi olan

---

[14] Ahmet Hamdi Aydın, "Özel Güvenlik Neden Gereklidir?", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 71.
[15] Ahmet Hamdi Aydın, "Güvenlik Hizmetinde Özel Güvenliğin Yeri ve Önemi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=2,* Erişim: 06.08.2007.
[16] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3,* Erişim: 06.08.2007.
[17] Ahmet Meriçli, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1,* Erişim: 06.08.2007
[18] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3,* Erişim: 06.08.2007.

kişilerin ve yöneticilerinin özel güvenlik temel eğitimi ve özel güvenlik yenileme eğitimini almaları zaruri koşulmuştur.(Madde 5 ve Madde 11) Bununla birlikte özel güvenlik eğitimi verecek kurumların statüleri de belirlenmiştir. Kanunun 14. maddesine göre; özel güvenlik eğitimi İçişleri Bakanlığınca verilebileceği gibi, Bakanlığın izni ile özel eğitim kurumlarınca ücreti karşılığında verilebilir. Eğitim kurumlarının denetimi de özel güvenlik şirketleri gibi İçişleri Bakanlığına yada valiliğe bağlı olarak gerçekleştirilir.(Madde 22) Özel güvenlik sektöründe çalışacak yabancı sermayeli şirketlerin durumu ise kanunun 5. maddesiyle düzenlenmiştir. Bu madde içerisinde ifade edilen, *yabancı kişilerin özel güvenlik şirketi kurabilmesi ve yabancı şirketlerin Türkiye'de özel güvenlik hizmeti verebilmesi mütekabiliyet esasına tâbidir* ibaresi ile yabancı sermayenin yada kişilerinde Türkiye'de özel güvenlik sektöründe yatırım yapabilmelerinin önü açılmıştır.

Özel güvenlik ve koruma faaliyetleri adına çıkartılan bu kanunla birlikte özel güvenlik tanımına uygun olarak özel kişilerin yada kurumların talepleri ve ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan bir sektör olarak düzenlenmiştir. Bu anlamıyla özel güvenlik faaliyetini tanımlayacak iki yargıda bulunulabilir. Bunlardan birincisi; "özel güvenlik kamu kolluk güçlerinin yerine bir tür güvenlik sisteminin kurulup planlanması ve uygulanmasını içeren bir faaliyettir."[19] Diğeri ise özel güvenlik talebi özel hak ve çıkarların teşekkül ettiği yerlerde ortaya çıkar ve bu talep satın alınarak elde edilir. [20] Bu iki yargının ortaklaştığı nokta; özel güvenlik hizmetinin öznel ihtiyaç ve talepler doğrultusunda hazırlandığıdır. Yapılan yasal düzenleme ile birlikte kişi, kurum yada kuruluşların kendi güvenliklerini sağlamaları yönündeki engeller kaldırılmıştır. Bu anlamıyla özel güvenlik faaliyeti iki şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Şirket yada kurumların kendi bünyelerinde kurdukları birimler ve istihdam ettikleri görevlilerle yada bir başka ticari şirketten sözleşme yoluyla satın alınan profesyonel güvenlik hizmeti aracığıyla özel güvenlik sistemi kurulabilmektedir.[21] Yukarıda ifade edilen iki yargı özel güvenlik felsefesinin bir diğer yönüne işaret etmektedir. Özel güvenlik felsefesinde temel prensip

[19] Gülcü, a.g.e., s.9.
[20] Gülcü, a.g.e., s.9.
[21] İlker Çolak, "Genel Kolluk ve Özel Kolluk İlişkileri", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 58.

yetkilendirilmiş yada sorumlu olunan alanın korunmasıdır.[22] Bu anlamıyla iş ve görev tanımı da özel olanın sınırlarıyla tayin edilmektedir. Yasalar aracılığıyla düzenlenen bir diğer husus özel güvenliğin iş tanımına ilişkindir. Yasanın ortaya koyduğu özel güvenlik profili, literatürde caydırıcılık, engelleme ve bertaraf etme eylemlerini içeren görev tanımıyla uyuşmaktadır.[23]

Suça ve suçun engellenmesine ilişkin korunma ihtiyaçlarının şirket yada organizasyonlarca gündeme gelmesi ise küreselleşme olgusunun gündeme getirdiği belirsizlik ve güvensizlik sorunlarıyla birlikte olmuştur. Tehdit ve tehlike durumlarının yapısal olarak değişmesi özel olanın korunmasına ilişkin artan ilginin sebebi olarak telakki edilmektedir.[24] Suçun ve tehdidin gündelik düzeyde karşılaşılabilir olması ve belirsizliği iç güvenlik sorununda şirket ve kurumların öznel güvenlik tedbiri gibi önlemlere başvurmasına yol açmıştır.[25] Toplumda hissedilen genel güvensizlik duygusunun artması ve mala karşı işlenen suçlardaki artışlar özel güvenliğin yapılanma gerekçeleri arasında gösterilmektedir.[26] Yani asayişin sorunsuz olduğu durumlarda dahi sürekli korunma ve kontrol altında olma isteği, özel olanın olası risklere karşı korunması talebi özel güvenliğin yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Türkiye'de özel güvenlik alanında çalışan 900'e yakın şirket,[27] 200 bin ile 300 bin arasında da özel güvenlik görevlisi olduğu tahmin edilmektedir.[28] Bu rakamlar başka birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de bulunan polis sayısının

---

[22] Ahmet Hamdi Aydın, "Güvenlik Hizmetinde Özel Güvenliğin Yeri ve Önemi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=2*, Erişim: 06.08.2007.
[23] Bahadır Bosna, "Özel Güvenlik Hizmetleri ve Kamu Güvenliğine İlgili Kanun Kapsamında Bir Bakış", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1,* Erişim: 06.08.2007.
[24] Kuyaksil, a.g.e., s.101.
[25] Bahadır Bosna, "Özel Güvenlik Hizmetleri ve Kamu Güvenliğine İlgili Kanun Kapsamında Bir Bakış", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1,* Erişim: 06.08.2007 ve Derdiman, *a.g.e.,* s. 31.
[26] Eyüp Şahin, "Özel Güvenlik Teşkilatı, Halk Tarafından Benimsenme Hususunda Geçmişimizdeki Özel Bekçi Teşkilatını Yakalayabilir mi?", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 277.
[27] Kozanoğlu, Özden ve Gür, *a.g.e.,* s. 168.
[28] Evren Haspolat, "5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Bağlamında Özel Güvenlik Olgusunun Değerlendirilmesi", *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*, Erişim: 26.07.2007.

üzerindedir.[29] Bu yönüyle Türkiye'de bulunan toplam kolluk güçleri arasındaki bu fark aktüel boyutuyla dikkat çekmektedir. Bu durum çeşitli haberlerde ve yorumlarda özel güvenlik ordusu tarzında ibarelerin kullanılmasına yol açmıştır.[30] 2004 yılında yapılan yasal düzenlemeyle özel güvenlik elemanlarının birçok yerde faaliyet gösterebilmesi sağlanmıştır. Özel güvenlik hizmetinin verildiği bazı alanlar şunlardır: fabrikalar ve şirket binaları, alışveriş ve iş merkezleri, özel eğitim kurumları ve üniversiteler, oteller, sanayi bölgeleri, hastaneler, otobüs terminalleri, kuyumcular, döviz büroları, bankaları, turistik tesisler, site ve yerleşim meskenleri, konserler, spor müsabakaları, cenaze törenleri, özel toplantı ve etkinlikler, limanlar, raylı sistemler, köprüler ve barajlar, havalimanları, depolama ve sevk yerleri, tarihi eserler, ören yerleri, sit alanları, açık ve kapalı müzeler.[31]

Özel güvenlik teşkilatlarının oldukça geniş kapsamda kullanılmasının bir diğer sebebi de; özel yada ticari yapılanmaların özel güvenliğe olan ilgisinin yanı sıra, kamusal kurumlarında güvenlik sorununu aşmada özel güvenlik teşkilatlanmasına başvurmuş olmasıdır. Özel güvenlik şirketlerinin güvenlik ihtiyacı bağlamında kullanılmasının daha etkin, ucuz ve verimli bir yol olduğu iddiası[32] kamu kuruluşlarının da bu yeni aktörü seçmelerinde etkili olmuştur. Örneğin 26 Temmuz 2007 tarihli bir habere göre İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki kuruluşlarda özel güvenlik hizmeti özel sektöre devredilmektedir. Aynı habere göre Florya Tesisleri'nin ardından, Park Bahçeler Müdürlüğü, Mühimmat Deposu, Sebze ve Meyve Hali ile Kumkapı Balık Hali ve Park ve Bahçeler Müdürlüğü ihaleler aracılığıyla özel güvenlik şirketlerinden hizmet satın almaya başlamıştır.[33] Kamusal

---

[29] "Özel Güvenlik Çok Çok Özel", *http://www.birgun.net/bolum-56/haber-27773.html,* Erişim: 03. 02.2006.

[30] "900 Şirketin 300 Bin Kişilik "Özel Güvenlik Ordusu" Var", *http://www.haberler.com/900-sirketin-300-bin-kisilik-ozel-guvenlik-ordusu-haberi/* , Erişim: 09.06.2007 ve "200 Bin Kişilik "Özel Güvenlik Ordusu", *http://arsiv.sabah.com.tr/2005/03/25/gun101.html*, Erişim: 04.07.2007.

[31] Hüseyin Aras, "Özel Güvenlikte İnsan Hakları Eğitimi", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s.92 ve Ahmet Meriçli, "5188 Sayılı Kanun ve ISPS Code Kapsamında(Uluslar arası Gemi ve Liman Güvenliği Kodu) Limanlar, Deniz Tesisleri, ve Deniz Vasıtalarının Güvenliği", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s.133.

[32] Kuyaksil, *a.g.e.,* s.101 ve Ahmet Meriçli, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007.

[33] Mahmut Övür, "Büyükşehir'de Güvenlik 'AK Deniz'e Emanet" *http://arsiv.sabah.com.tr/2005/03/09/yaz1336-10-119.html*, Erişim: 26 temmuz 2007.

alanda özel güvenliğin kullanımına ilişkin dikkat çekici bir boyutta İstanbul Taksim-Beyoğlu aksındaki bazı mekanların ve korunmasıyla açığa çıkmaktadır. Yine haftalık bir dergi tarafından hazırlanan "Kendi Mahalleni Kendin Koru" başlıklı habere göre; bu bölgedeki kimi sokakların güvenliği özel güvenlik görevlilerince sağlanmaktadır. Sokak sakinlerinin talepleriyle kiralanan özel güvenlik elemanları bu sokakların emniyetinden sorumludur.[34] Aktarılan bu eğilimler güvenliğin özel ihtiyaçlar ve talepler çerçevesinde giderilmesi sürecinin hızla yaygınlaştığını göstermektedir.

Güvenliğin özelleştirilmesi olarak adlandırılabilecek bu süreç serbest piyasa ilişkileri içinde gerçekleşmekte ve piyasanın genel kaideleri çerçevesinde yürümektedir. Özel güvenlik şirketlerinin tıpkı hizmet sunduğu işletmeler gibi çalışması bu anlamıyla kaçınılmaz bir durumdur. Çünkü özel güvenlik faaliyeti yapısal olarak maddi sözleşmeler üzerine kurulan, öncelikli olarak mülkiyete dayalı korumayı esas alan hizmet sektörü faaliyeti olarak oluşur.[35] Eyüp Şahin bu yönleriyle bakıldığında özel güvenlik olgusunun piyasa ilişkileri dahilinde gerçekleştirilen bir hizmet işi olduğunu şöyle aktarmaktadır.

> "(Ö)zel güvenlik; belli bir kişi veya kuruluşların özel mülkiyetini, şahısları tehlikelere karşı ücret karşılığında koruyan, kendi adına kar etme gayesiyle çalışan kişiler veya şirketler bütünüdür. Bu durumdaki özel kişi veya kuruluşlar, mevcut yasalar doğrultusunda bazı güvenlik hizmetlerini ihtiyacı olanlara belirli bir ücret karşılığında sunmaktadırlar. Bu şekilde yapılan hizmet bireylere sorumlulukları altında bulunan kişi veya malları koruyabilme hakkının uygulamaya konulmasını sağlamaktadır."[36]

Ticari akitlerle görev alanı, hizmet kalemleri ve sunulacak hizmetin içeriği belirlenen özel koruma ve muhafızlığın serbest piyasa ekonomisine göre düzenlenmesi gerektiği savunulmaktadır.[37] Bu nokta özel güvenliği kamu

[34] "Kendi Mahalleni Kendin Koru", *http://www.tempodergisi.com.tr/toplum_politika/04743/,* Erişim: 10.05.2008.
[35] Şahin, *a.g.e.,* s. 278.
[36] Şahin, *a.g.e.,* s. 278.
[37] Aydın, *a.g.e.,* s. 71.

güvenliğinden ayıran bir özellik olarak vurgulanmaktadır.[38] Özel güvenliğin kamu düzeni içindeki rolü ikincil ve göreceli olarak yorumlanmaktadır.[39] Bu anlamıyla özel güvenlik hakkındaki kimi çalışmalarda özel güvenliğin hizmet verdiği şirketlere olan katkısını ortaya koyarken,[40] kimileri ise bir iktisadi teşekkül olan özel güvenlik şirketlerinin rekabet ortamı içerisindeki rolünü vurgulamaktadır.[41]

İşletmelerin kar ve zarar esaslı verimlilik kriterleri, müşteri memnuniyeti, halkla ilişkiler prensipleri, müşterilere özgü taleplerin belirlenmesi ve buna uygun hizmetin yaratımı, özel güvenlik personelinin çalışma koşulları ve personelin durumu gibi genel ilkeler özel güvenlik şirketleri açısından da benimsenmekte ve uygulanmaktadır.[42] Güvenlik alanında beliren bu yeni aktörün bir bütün olarak özel güvenlik sektörü olarak adlandırılması da sayılan bu niteliklerinin sonucudur. Özel güvenlik sektörünün oluşumu ve hızla yaygınlaşması ilgili olarak ise diğer temel hizmet alanlarında yaşanan dönüşüm örneklendirilmektedir. Kamusal hizmetlerin özel teşekküllerce gerçekleştirilmesinin doğallığı vurgulanmakta, hizmet alanının güvenlik olmasının ehemmiyet taşımayacağı söylenmektedir.[43]

> "Özel güvenlik tıpkı özel ulaşım, özel eğitim, özel sağlık kuruluşları gibi kamunun yanı sıra özel sektöründe verdiği hizmetlerden biridir. Bir hastane veya özel okulun mülkiyeti ve idaresi nasıl sahibine ait ise özel güvenliklerin mülkiyet ve idaresi de öyledir."[44]

Güvenliğin özelleştirilmesi bağlamında yapılan bir diğer değerlendirme ise özel alanların özel kişiler aracılığıyla korunabilmesini sosyal devlet ilkesinde yaşanan tahribatla açıklamaktadır.[45] Bu perspektif özel güvenlik sektörünün

---

[38] Aras, *a.g.e.,* s. 90 ve Şahin, *a.g.e.,* s. 278.
[39] Aras, *a.g.e.,* s. 90 ve Şahin, *a.g.e.,* s. 278.
[40] Dikme, a.g.e., s. 206.
[41] Faik Çelik, "Özel Güvenlikte Faaliyet Çeşitlemesi ve Özel Güvenliğin İktisadi Boyutları", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=4*, Erişim: 06.08.2007.
[42] Gülcü, *a.g.e.,* s. 15 ve Tayfun Uçar ve Şenay Uçar, *Özel Güvenlik Metodolojisi*, İstanbul: Papatya, 2005, ss.9-54.
[43] Gülcü, *a.g.e.,* s. 9.
[44] Feyzullah Arslan, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Yasal Çerçevesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=0*, Erişim: 06.08.2007.
[45] Evren Haspolat, "5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Bağlamında Özel Güvenlik Olgusunun Değerlendirilmesi", *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*, Erişim: 26.07.2007, Tanıl Bora, "Özel Güvenlik ve "Polis Toplumu""ss.20-21, *Birikim*, No:178, 2004 ve Aslan, a.g.e., s. 74.

yaygınlaşma koşullarını; devletin kamusal hizmet alanlarındaki aktivasyonlarının azalması ve kapitalizmin bu evredeki toplumsal güvenlik sorunuyla birlikte ortaya koymaktadır.[46] Buna göre güvenliğin özelleşmesi kapitalizmin son dönemdeki formuna ait iki dinamik çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki sosyal devlet veçhesinin küçülmesidir. Eğitim, sağlık, ulaşım vb. alanların kamu bütçesinde yük olarak görülmesi gibi, vatandaşın emniyetinin devlet tarafından kusursuzca sağlanması da mali anlamda fazla kabul edilmektedir. Devletin küçülmesi politikaları çerçevesinde güvenlik alanındaki kimi sorumluluk yada talepler özel sektöre bırakılmaktadır.[47]

İkinci dinamik olarak ise küresel kapitalist ilişkilerin açığa çıkardığı ve keskinleştirdiği güvensizlik hissi gösterilmektedir. Yurttaşların gündelik yaşamlarında; kişiye yönelik suç ve şiddet olarak beliren emniyetsizlik durumu geniş kesimlerin güvenlik sorunlarında yeni çarelere başvurmalarını tetiklemiştir. Bu arayış herkesin kendi gücü ve etkisi çerçevesinde kendi güvenliğinden sorumlu olduğu ve zaruri olarak bunu sağladığı bir ortam yaratmaktadır.[48] Bunun dışında güvensizlik durumumun kitlelerin zihninde canlı tutulması ile birlikte toplumsal yaşama karşı güven duymayan bir kitlenin oluştuğu belirtilmektedir.[49] Bu iki dinamik güvenlik sorununun kamusal tarafından üretilen ve çözülen bir hak olması niteliğini aşındırmıştır. Güvenliğin piyasaya devredilen bir olgu olması ve serbest piyasa ilkelerinin hükmünde yapılanan özel güvenlik işi; hizmet olarak sunulan bu kategorinin bir sektöre dönüşmesine yol açmıştır. Yaşanan bu dönüşümün temel nedeni ise küresel düzlemde yaşanan devlet-yurttaş ilişkileri bağlamındaki çözülmedir.

B. ÖZEL GÜVENLİĞİN YAYGINLAŞMA GEREKÇELERİ VE HEDEFLERİ

Bu bölümde güvenliğin özelleşmesi sürecinin hangi dayanaklarla gerçekleştiği, sektörün bu süreci tanımlamada kullandığı argümanlar, büyümenin yaratacağı sonuçlar ve hedefler üzerinde durulacaktır. Bunun yanı sıra sektörün öneri düzeyinde geliştirdiği beklentilerde dolaylı olarak sürecin betimlemesini

[46] Bora, *a.g.e.,* s. 23 ve Aslan, *a.g.e.,* s. 74.
[47] Bora, *a.g.e.,* s. 23 ve Aslan, *a.g.e.,* s. 73.
[48] Aslan, *a.g.e.,* ss. 72-73
[49] Bora, *a.g.e.,* s. 23

içermektedir. Bu yüzden sektörün temsilcileri tarafından dile getirilen taleplere de yer verilecektir. Çalışmanın bu bölümü ağırlıklı olarak sektörün gelişimini olumlu karşılayan yorumlara yer ayırmıştır.

1. Gerekçe ve Argümanlar

Özel güvenlik işinin tanımlanması için geliştirilen perspektiflerin dayanakları nelerdir? Yaşanan hızlı büyüme ve gelişme özel güvenlik sektörü tarafından nasıl tanımlanmaktadır? Özel güvenliğin yaygınlaşması hangi ölçütlerle açıklanmaktadır? Özel güvenlik işinin gerekliliği ve önemi ne şekilde vurgulanmaktadır? Bu anlamda özel güvenliğin ayırt edici dayanakları nelerdir? gibi sorularla bu bölümde özel güvenlik olgusunu ve güvenlik alanında yaşanan dönüşümü açıklayan argümanlar üzerinde durulacaktır.

Özel güvenlik alanıyla ilgili çalışmalar incelendiğinde, güvenlik sorununu insanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkmış bir sorun olarak ortaya konmaktadır. Ayrıca güvenlik vazgeçilmez bir ihtiyaç kategorisi olarak ortaya konulmakta, insanın var oluşuyla ilişkilendirilerek ele alınmaktadır.[50] Maslow' un ihtiyaçlar piramidi bu yönde kullanılan bir referanstır.[51] Güvenlik olgusunun insan var oluşuna ilişkin mutlak ve kaçınılmaz bir gereksinim olduğu kabulünün yanısıra, tarihsel seyir içinde ve toplumlar arası farklılıklar bağlamında değişik niteliklere sahip olduğu de kabul edilmektedir. Bu anlamıyla kültürel, tarihsel ve sosyal şartların güvenlik olgusuna ilişkin tanımlamaları, aktörleri ve uygulamaları etkilediği söylenmektedir.[52]

> "Güvenlik kavramı, amaçları itibariyle bireysel ve toplumsal açıdan bir ayniyet taşısa da, dayandığı kültürel ve siyasal faktörler, hukuk sistemleri, ulusal kültürler, bireysel ve

[50] Ahmet Meriçli, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007 ve Bakırcı, a.g.e., ss. 220-221.

[51] Selma Akpınar ve Tümay Ciğerdelen, "Özel Güvenlik Elemanlarının Karşılaştıkları Problemlerin Tespitine Yönelik Bir Araştırma", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 243.

[52] Erhan Bakırcı, ag.e., ss. 220-221 ve Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.

> toplumsal öncelikler, gelişmişlik düzeyleri, kullanılan yöntem ve araçlar vb. yönlerden farklılık gösterir."[53]

Özel güvenlik mesleği açısından ise; profesyonel anlamda yapılan özel güvenlik işinin insanlık kadar eski olduğu[54] ancak özel güvenliğe bakışın kamusal hukuk anlayışlarına göre değiştiği söylenmektedir.[55] Özel güvenliğin gelişimi ve büyümesi toplumsal ihtiyaçlarla açıklanmaktadır. Özel koruma ve muhafızlık faaliyetlerine ilişkin çeşitli formların tarih içinde yer aldığı, günümüzde kullanılan formuyla özel güvenlik faaliyetinin ise toplumsal ihtiyaçlar kapsamında geliştiği aktarılmaktadır.

> "Toplumların gelişmesiyle birlikte ihtiyaçları da gelişmektedir. İhtiyaçların boyutu ve çeşitliliği toplumun gelişimine paralel bir seyir izler. Gelişim, tüm ihtiyaçlar gibi güvenlik alanında da meydana gelmektedir. İnsanlık, özel muhafızlardan mülk bekçilerine, polisten özel güvenliğe kadar olan tarihi süreçte kendisini tehdit eden nedenlere göre sistemler geliştirmiştir. Bu anlamda güvenlik kavramının kapsamını da belirleyecek olan şey toplumsal gelişimin oluşturacağı ihtiyaçlardır."[56]

Özel güvenlik olgusunu açıklamada kullanılan bu argüman, yani özel güvenliğin değişen toplumsal ihtiyaçların ve beklentilerin ürünü olarak değerlendirilmesi son 15 senedir yaşanan büyümenin de küreselleşme ile birlikte anılmasını kolaylaştırmaktadır. Küreselleşmenin nedeni yada sonucu olarak nitelendirilebilecek faktörler, özel güvenliğin yaygınlaşma gerekçeleri arasında gösterilmektedir. Küreselleşmenin çeşitli etkileri ve sonuçlarıyla özel güvenliğin bir ihtiyaç haline gelmesi arasında nedensellikler kurulmaktadır. Küreselleşmenin oluşum koşullarını büyük oranda sağlayan teknolojik ilerlemenin suç ve tehdit tanımlamalarını değiştirdiği söylenmektedir. Özellikle ileri teknoloji kullanılarak

---

[53] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[54] Ahmet Meriçli, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007
[55] *Modern Devlet ve Güvenlik*, İstanbul: IQ Sanat, 2003, ss.160-161.
[56] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.

gerçekleştirilen suç ve eylemler, suç olgusunun ve suç ağlarının farklılaşmasına yol açmış ve böylece yeni suç biçimleri daha yıkıcı zararlar vermektedir.[57] Teknolojide yaşanan hızlı devrim ile suçun niteliğinin, yapılanma biçiminin ve gerçekleşme şekillerinin çeşitlendiği bunun ise yeni güvenlik yapılanmalarını zorunlu kıldığı söylenmektedir.[58] Yine küreselleşen dünyada teknoloji ve elektroniğin yoğun kullanımının kişisel güvenlik ihtiyaçlarını değiştirdiği belirtilmektedir. Patent hakları, kişisel haklar, şirket sırları gibi yepyeni kavramların güvenlik talebini belirlediği iddia edilmektedir.[59]

Küreselleşme süreciyle birlikte kentlerde hizmet, ticaret ve sanayi eksenli iktisadi teşekküllerin artması; nüfusun hızla büyümesini beraberinde getirmiştir. Ulaşım ağlarının yaygınlaşması, mal ve hizmet dolaşımının artması, alışveriş ve eğlence merkezleri gibi meskenlerin kentte yaygınlaşması küreselleşmenin sonuçlarındandır.[60] İş yaşamının geliştiği ve nüfusun yoğun olarak bulunduğu illerde yaşanan büyüme güvenlik sorununda yeni ihtiyaçları ve sonuçları doğurmuştur.[61] Kentlerde yaşanan bu hızlı gelişmenin sosyal yaşantıyı ve yapıyı etkilemektedir. Kent ve içinde barındırdığı sosyal dünya suçun türediği bir yer haline gelmekte; bu yüzden bireylerin yaşamları ve güvenliği tehdit altındadır.[62] Küreselleşmeyle birlikte değişen suç tipolojileri farklılaşıp; kentte yerel yönetimler, kamu ve özel sektöre ait kuruluşlar, insan birikiminin yoğun olduğu işletmelerin güvenliğini tehdit eden oluşumlar sayıca arttığı gibi, gerçekleşen suçların yöntem ve etkileri ürkütücü sonuçlar doğurabilmektedir.[63] Şehir su şebekelerinin zehirlenmesi, büyük iş merkezi ve ulaşım sistemlerindeki bomba eylemleri, canlı bombalama eylemleri, sözlü hakaret ve tehdit, kuytu yerlerin, bir mahzenin yada otomobilin yakılması, gasp ve

[57] Ahmet Meriçli, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007.
[58] Bakırcı, *a.g.e*., s. 221 ve Kuyaksil, a.g.e., s. 101.
[59] Bakırcı, *a.g.e*., s. 221.
[60] Meriçli, *a.g.e.,* ss. 135-136.
[61] Gülcü, *a.g.e.,* s. 22.
[62] Feyzullah Arslan, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Yasal Çerçevesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=0*, Erişim: 06.08.2007 ve Salih Güngör, "Güvenlik Alanında Yeni Durum ve Korunma Refleksleri", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007.
[63] Salih Güngör, "Güvenlik Alanında Yeni Durum ve Korunma Refleksleri", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007.

yaralama gibi bir dizi suç geniş kitlelerin olduğu yerlerde gerçekleşebilmektedir.[64] Şehrin tehlikeli bir alan haline dönüştüğüne dair olan bu vurgulamalar şehir karşıtı söylemi içinde barındırmaktadır. Şehrin güvensiz ve tekin olmayan bir mekana dönüştüğü bu gerekçeler içinde gizil olarak barınmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen suç ve tehlike unsurları karşısında kurum ve organizasyonların güvenlik ihtiyaçlarını sağlamada yeni yollara ve yöntemlere başvurduğu söylenmektedir. Özellikle hizmetler sektöründe yer alan bankalar, alışveriş merkezleri, iş merkezleri, çarşılar gibi alanlarda güvenlik ihtiyacının karşılanması yeni yapılanmalar aracılığıyla olmuştur.[65] Çoğunluğu özel teşebbüse ait olan bu alanlarda güvenlik beklentisi farklılaşmıştır. Kamusal güvenlik güçlerinin bu alanları beklenen biçimde koruyabilmesi mümkün değildir.[66] Diğer taraftan kamusal güvenlik güçlerinin ortaya çıkan ihtiyaçlar karşısında yetersiz ve sınırlı olduğu aktarılmaktadır.[67] Bu yaklaşıma göre özel teşebbüs ve kuruluşlar profesyonel olarak yapılandıkları örgütlenmelerde güvenlik ihtiyaçlarını da profesyonel ve çağdaş ölçütlere göre sağlamak istemektedirler. Kamusal kolluk güçlerinin sayısal olarak yetersiz kaldığı emniyet sorununda; kaliteli, verimli ve ekonomik güvenlik yapılanmalarının ancak uzmanlaşmış güvenlik teşkilatlanmalarıyla kurulabileceği söylenmektedir.[68] Teknolojik ürünlerin, teknik cihaz ve güvenlik sistemlerinin, modern ihbar ve kontrol sistemleriyle desteklenen ve tek işi güvenlik olan eğitilmiş uzman personelden oluşan yeni ve etkin özel güvenlik sistemlerinin[69] ancak güvenlik hizmetini sağlayan işletmelerce özel teşebbüse sunulabileceği iddia edilmektedir. Özel güvenlik neden gereklidir? sorusunun yanıtı bu bağlamda şöyle verilmektedir.

---

[64] Salih Güngör, "Güvenlik Alanında Yeni Durum ve Korunma Refleksleri", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007.
[65] Birgül Tosyalı Sarıkaya, "Özel Güvenlik Hizmetleri, *http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/7475BDA1-95B7-4855-B351-9ADCE4362AFE/4488/birgul_ozelguvenlik.pdf*, Erişim: 10.05.2007.
[66] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[67] Ahmet Meriçli, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007.
[68] Ahmet Meriçli, "Özel Güvenlik Faaliyetlerinin Genel Güvenlik İçindeki Yeri", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[69] Ahmet Meriçli, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1,* Erişim: 06.08.2007.

> "Özel güvenlik neden gereklidir?" veya "özel güvenlik hizmetini gerektiren faktörler nelerdir" gibi bir sorunun yanıtı, "genel güvenlik kurumları, güvenlik hizmetini çağın gereklerine göre sunmak için artık yeterli değildir." şeklinde olabilir[70]."

Kamusal kolluk güçlerinin bu ihtiyaçlar ve talepler çerçevesinde yetersiz ve etkisiz kaldığı; buna karşılık iç güvenliğin tahsisinde etkinlik, uzmanlaşma ve verimlilik esasları çerçevesinde özel güvenliğin zaruri olarak ortaya çıktığı iddia edilmektedir.[71] İşletme ve kuruluşların korunma ve gözetleme hizmetlerinde yeni güvenlik teşkilatlanmalarına başvurmaları kamusal kolluğun eksiklikleri ile açıklanmaktadır.

> "Bu noktada ihtiyaç duyulan "güvenlikte özellik", kamusal güvenlik güçlerinin bu tip isteklere layığı ile cevap vermesine engel olmaktadır. Bunun nedeni, kamusal güvenlik böylesi bir güvenlik güçlerinin böylesi bir yapılanmaya sahip olmaması, hızlı organize olamaması, böylesi bir güvenlik ihtiyacını karşılamak için genel bütçeden ayrılan payın yetersiz olması, ihtiyaç duyulan güvenlik hizmetinin kişiselliği bir diğer deyişle özelliği sayılabilir[72].

Özel güvenlik sektörünün 1990'lardan itibaren yaşadığı büyümeyi küreselleşme bağıtında açıklayan çalışmalarda karşılaşılan bir diğer gerekçede *küresel terörizm tehdidi* yaklaşımıdır. Küreselleşmeyle birlikte terörün tıpkı suçun gerçekleşme biçimi gibi her an ve her yerde gerçekleşebileceği vurgulanmaktadır.[73] Terörün de diğer sabitler gibi küreselleştiği ve hedeflerinin, organizasyon ve yapılanmasının, eylemliliklerinin küresel düzlemde gerçekleştiği aktarılmaktadır.[74] Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye gerçekleştirilen ve ardından diğer

---

[70] Aydın, *a.g.e.,* s.70.
[71] Kuyaksil, *a.g.e*., s. 101.
[72] Bakırcı, *a.g.e.,* s. 220.
[73] Bahadır Bosna, "Özel Güvenlik Hizmetleri ve Kamu Güvenliğine İlgili Kanun Kapsamında Bir Bakış", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007.
[74] Faik Çelik ve Deniz Dağdeviren, "Küreselleşme", Küresel Terörizm ve Özel Güvenliğin Artan Önemi", *http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/40/web/makaleler/Yrd_Doc_Dr_Faik_CELIK_Deniz_DAGDEVIREN.htm*, Erişim: 01.04.2008.

ülkelerde yaşanan saldırılar, küreselleşmenin sonucu olarak değerlendirilmektedir.[75] Bu saldırılar küresel terörün örnek vakaları olarak anılmaktadır.[76] Bu örnek olaylar aracılığıyla emniyetli olarak algılanan yerlerin dahi yeni güvenlik önlemlerine ve koruma metodlarına ihtiyacı olduğu söylenmektedir.[77] Gerçekleşen bu olayların özel güvenlik sektörünü olmazsa olmaz bir sektör haline getirdiği iddia edilmektedir.[78]

> "Küresel terörizm, belirli devlet ya da askeri hedefleri esas almamakta, hedef olarak herhangi bir insan ya da kurum veya yeri nişangah kabul edebilmektedir. Bu durumda tüm sivil kişi ve işletmeler/kuruluşlarda kendilerini hedef olarak kabul etmektedirler. Bu ise beraberinde devletin vermediği ve vermemesi gereken özel güvenlik hizmeti taleplerinde çığ gibi bir artışı da beraberinde getirmektedir.[79]

Özel güvenlik sektörünün tanımlaması ve büyümesine ilişkin geliştiren perspektifler kaynağını özel güvenliğin mesleki özelliklerinden ve özel güvenlik faaliyetinin niteliklerinden almaktadır. Farklı çalışmaların ortaklaştıkları bir diğer husus da özel güvenliğin ayırt edici özelliklerini ve temel dinamiklerini ortaya koyarak onu betimlemektir. Bu nitelikler şu şekilde sıralanabilir.

i. *Güvenlik hizmeti önleyici ve koruyucu niteliktedir.*[80] Önleyici güvenlik hizmetlerinin temel özelliği suç işlenmesini önleyecek caydırıcı ortamın tesis

---

[75] İdris Güzel, "Özel Güvenlik Görevlilerinin Yetkileri ve İnsan Hakları", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=4*, Erişim: 06.08.2007.
[76] Aras, *a.g.e.,* s. 89.
[77] Bahadır Bosna, "Özel Güvenlik Hizmetleri ve Kamu Güvenliğine İlgili Kanun Kapsamında Bir Bakış", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007. ve İdris Güzel, "Özel Güvenlik Görevlilerinin Yetkileri ve İnsan Hakları", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=4*, Erişim: 06.08.2007.
[78] Salih Güngör, " Özel Güvenlik Hizmeti Gerektiren Faktörler", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını,* Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s.127.
[79] Faik Çelik ve Deniz Dağdeviren, "Küreselleşme", Küresel Terörizm ve Özel Güvenliğin Artan Önemi",*http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/40/web/makaleler/Yrd_Doc_Dr_Faik_CELIK_Deniz_DAGDEVIREN.htm*, Erişim: 01.04.2008.
[80] Ahmet Hamdi Aydın, "Güvenlik Hizmetinde Özel Güvenliğin Yeri ve Önemi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=2*, Erişim: 06.08.2007.

edilmesi ve sükunun devamının tesis edilmesidir."[81] Özel güvenlik görevlisi ağırlıklı olarak önleyici, suç öncesi caydırıcı görev yapmaktadır.[82]

ii. *Özel güvenlik teşkilatının görev alanı, ilgili kuruluşun faaliyet sahasıdır.*[83] Özel güvenliğin amacı, özel mal ve alanı korumak ve bunlara dönük risk faktörlerini kontrol etmektir.[84] Özel güvenlik görevlisi; bina, alan yada gerçek kişi koruması yapan kişilerdir.[85] Özel güvenlik görevlilerinin yetkileri görevli oldukları süre içerisinde ve görevli oldukları görev alanlarında yapar. Bu nedenle yetkiler, tamamen görev yerleriyle ve görev süreleriyle kısıtlanmıştır."[86]

iii. *Özel güvenlik genel kolluğun bir nevi yardımcısı konumundadır.* Yani; ülke sınırları içerisinde güvenliğin sağlanması genel kolluk kuvvetlerinindir.[87] Özel güvenlik görevlilerinin yardımcı personel olarak tamamlayıcı bir nosyonla güvenlik hizmetlerinde konumlandığı alan yasa koyucu tarafından belirtilmiştir. [88] Suçla ve suçluyla mücadele yetkileri var ancak bu yetki tamamlayıcılık nosyonuyla sınırlıdır.[89]

iv. *Güvenlik hizmeti profesyonel olarak sunulur*. Günümüzde güvenlik bir meslek olarak kabul edilir ve o şekilde icra edilir. Özel güvenlik kamu güvenliğinden farklı olarak, kamu maliyesinin değil, serbest piyasa ekonomisinin aktörüdür.[90] Bu anlamda sunulan hizmetler ve bu hizmetleri çevreleyen ilişkiler profesyonellik ölçütlerinde piyasa ilişkileri içinde belirlenir.

---

[81] Faik Çelik, "Özel Güvenlikte Faaliyet Çeşitlemesi ve Özel Güvenliğin İktisadi Boyutları", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=4,* Erişim: 06.08.2007.
[82] Kuyaksil, *a.g.e.,* s. 115.
[83] Ahmet Hamdi Aydın, "Güvenlik Hizmetinde Özel Güvenliğin Yeri ve Önemi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=2*, Erişim: 06.08.2007.
[84] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[85] Çolak, *a.g.e.,* s. 58.
[86] İdris Güzel, "Özel Güvenlik Görevlilerinin Yetkileri ve İnsan Hakları", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=4*, Erişim: 06.08.2007.
[87] Feyzullah Arslan, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Yasal Çerçevesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=0*, Erişim: 06.08.2007.
[88] Çolak, *a.g.e.,* s. 58.
[89] Çolak, *a.g.e.,* ss. 56-59.
[90] Ahmet Hamdi Aydın, "Güvenlik Hizmetinde Özel Güvenliğin Yeri ve Önemi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=2*, Erişim: 06.08.2007.

Özetle; özel güvenlik faaliyetinin sınırlı bir alanda yetkilendirilmiş bir iş olduğu ve bu yetkilerin yasama ve profesyonellik ölçütleri tarafından belirlendiği vurgulanmaktadır. Özel güvenlik güçlerinin kamuyla olan ilişkisi ise yardımcılık nosyonuyla belirlenmektedir. Özel güvenliğin genel güvenlik sorununda kamusal kolluk güçlerine caydırıcılık, suçun karşısında önleyici kuvvet olma, bertaraf etme gibi misyonlarla yardımcı olabileceği söylenmektedir. Vurgulanan bir diğer nokta da özel güvenlik sektörünün işleyişinin serbest piyasa ilişkileri ve prensipleri içinde olduğudur.

2. Hedef ve Beklentiler

Özel güvenliğin mevcut durumunu ve gelecekteki büyümesini açıklayan metinler, gelişmiş ülkelerdeki özel güvenlik faaliyetlerini çağdaşlık, ilerleme gibi kavramlar aracılığıyla ön plana çıkarmaktadır. Çağın gerektirdiği güvenlik talebi argümanı tamamlayıcı olarak özel güvenliğin çağdaşlıkla olan ilişkisi kurulmaktadır. Bu anlamda bugünün dünyasının yönetsel alanın prensiplerini ve değerlerini oluşturan kimi kavramlara da çağdaşlığın gerekleri doğrultusunda başvurulmaktadır. Yerellik, yerelleşme, yönetişim, kamu-özel sektör işbirliği, yerinden yönetim, bunlardan bazılarıdır. Bunun dışında sektörün faydaları, taşıdığı olumsallıklar ve misyon özel güvenliğin haklılık ve hedeflerine ilişkin çeşitli değerlendirmelerde kullanılmaktadır. Bu değerlendirmeler ağırlıklı olarak özel güvenliğin yaygınlaşması sonucunda oluşacak faydalara yoğunlaşmaktadır. Özellikle özel güvenliğin makro düzeyde kamuya olan katkısı daha dar bir çerçevede ise kamusal güvenliğe olan olası katkılarından bahsedilerek sektörün olumsallığı ortaya konmaktadır. Halihazırda büyüyen bu sektörün hedefleri, fayda ve yaratacağı sonuçlarla iç içe değerlendirilmektedir. Bunun dışında sektörün dış ve iç aktörlere yönelik geliştirdiği beklenti ve öneriler çeşitli talepler düzeyinde dile getirilmektedir. İfade edilen bu beklentiler aynı zamanda sektörün hedeflerine ulaşmasını sağlayacak stratejileri ve yolları da kapsamaktadır. Çizilen bu tablo, bu bölümde sektör tarafından dile getirilen söylemler aracılığıyla detaylandırılacaktır. Böylelikle özel güvenliğin hedefleri ve bu hedeflere yönelik talep ve beklentiler irdelenecektir.

Özel güvenliğin tüm dünyada hızla yaygınlaşması Türkiye'de özel güvenliğin büyüme ve gelişimi açısından ölçüt olarak kabul edilmektedir. AB ve ABD gibi

bölgelerde güvenlikte özel sektörün aktör haline gelmiş olması karşılaştırmalı bir bakış açısıyla ön plana çıkartılmaktadır.[91] Özel güvenliğin bu ülkelerde önemli bir unsur haline geldiği çağdaşlık sıfatıyla birlikte vurgulanmaktadır.

> "Özel güvenlik sektörü Avrupa Birliği'nin mevcut ve gelecekteki üye devletleri ve onların vatandaşları için çok önemlidir."[92]"

> "Gelişmiş ülkelerde özellikle "ABD'de özel güvenlik görevi özel güvenlik şirketleri tarafından yapılmaktadır."[93]

Türkiye açısından ise özel güvenlik kanununda yapılan düzenlemenin AB ile bütünleşme çabaları çerçevesinde gerçekleştiği, AB normlarının zorlayıcı etkisi memnuniyet içeren bir dille ifade edilmektedir.[94] Türkiye'de özel güvenlik şirketlerinin fonksiyonel olarak gelişmesinin AB'nin güvenlik alanındaki beklentileri arasında olduğu, güvenliğin bu anlamda yeniden yapılandırılması gerektiği söylenmektedir. Devlet dışı aktörlerin güvenlik sektöründe belirmesi gelenekseli yıkıcı bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.[95] Günümüzün güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmasında kolluk güçlerinin tekeli konusunda gösterilecek bir ısrar çağdışı olarak yorumlanmaktadır.

> "Bugüne kadar kamunun tekeline bırakılan güvenliğin sağlanması ve önleyici hizmetlerin devlet eliyle yürütülmesi, gelişen konjonktür içerisinde çağa uymayan bir yapılaşmayı beraberinde getirmiş ve küçülmesi gereken kamu sektörünün giderek hantallaşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, özellikle toplantı, konser, sahne gösterileri ve benzeri

[91] Hüseyin Zeytinci, "Özel Güvenlik ve Demokratikleşme Sürecinde Türkiye", I. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu'nda gerçekleştirilen sunum, Kocaeli: 16 Ekim 2004.
[92] Feyzullah Arslan, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Yasal Çerçevesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=0*, Erişim: 06.08.2007.
[93] Feyzullah Arslan, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Yasal Çerçevesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=0*, Erişim: 06.08.2007.
[94] Birgül Tosyalı Sarıkaya, "Özel Güvenlik Hizmetleri, *http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/7475BDA1-95B7-4855-B351-9ADCE4362AFE/4488/birgul_ozelguvenlik.pdf*, Erişim: 10.05.2007.
[95] Özcan Karaman , "Türkiye ve Çağdaş Ülkelerde Özel Güvenlik Şirketlerinin Sayısının Artışının Değerlendirilmesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.

etkinliklerde devletin önleyici kolluk kuvvetlerinin kullanılması küresel değerler etrafında toplanamayacak yaklaşımlar olarak ele alınması gerekmektedir."[96]

AB ile uyum ve küreselleşme çerçevesinde yerelliğin ön plana çıktığı ve bu çerçevede yerinden yönetim ilkesinin geçerliliği vurgulanmaktadır. Katı merkezi yönetimde yaşanan kırılma güvenlik alanını da etkilemekte, böylece güvenlikte yerinden yönetim ve güvenlikte yerelleşme gibi olgular gündeme gelmektedir. Yerel idarenin lokal politikalarda karar merci ve etkinlik sahibi olmasıyla, suçla mahalli ve özel düzeyde baş edebilmenin koşulları sağlanacaktır.[97] Mikro düzeyde gerçekleştirilecek koruma hizmetlerinin bölgesel düzeyde faydalar sağlayacağı iddia edilmektedir. Önleyici koruma ve gözetleme hizmetlerinin sağlayacağı tasniflendirici bilgilerin bu anlamda olası suçları engellemede mahalli düzeyde kullanılabilecek veriler olduğu söylenmektedir.[98] Yerel güvenliğin sağlanmasının bu yüzden çeşitli kurumların işbirliğinin önemi vurgulanmakta, yerele özgü aktör ve öznelerin suçun engellenmesinde yerinden yönetimin gerekleri doğrultusunda işbirliği içinde olması önerilmektedir.[99] Bu anlamda güvenliğin yerelleşmesini beraberinde getiren özelleşme olgusu şu yaklaşımla ifade edilmektedir. " Yakın güvenliğini kendin sağla, uzak güvenliğin bana aittir[100] ."

AB ile bütünleşme ve küresel entegrasyon minvalinde kolluk faaliyetlerinin yeniden yapılanmasını gerektiren yapısal değişim, özel hukuk kapsamında olan kişi ve kurumların güvenlik alanında yardımcı bir unsur olarak işlevsel hale gelmesini doğurmuştur.[101] Yeniden yapılandırma faaliyetleri kapsamında gerçekleşen yasalar esneklik koşullarını sağlamış; kamu ile özel sektör arasında ilişki işbölümü ve görev

[96] Hüseyin Zeytinci, "Özel Güvenlik ve Demokratikleşme Sürecinde Türkiye", I. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu'nda gerçekleştirilen sunum, Kocaeli: 16 Ekim 2004.
[97] Salih Güngör, "Güvenlik Alanında Yeni Durum ve Korunma Refleksleri", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007.
[98] Salih Güngör, "Güvenlik Alanında Yeni Durum ve Korunma Refleksleri", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1,* Erişim: 06.08.2007.
[99] Ahmet Meriçli, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007.
[100] Ali Şafak, "Özel Güvenlik Görevlilerinin Eğitimi ve Yasa Öncesi Güvenlik Görevlisi Olanların Durumu Sorunları", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=2*, Erişim: 06.08.2007.
[101] Çolak, *a.g.e.,* s. 53.

paylaşımı şeklinde belirlenmiştir. Buna göre merkezi gücün konumu denetleyicilik ve düzenleme misyonları ile belirlenmiştir.[102] Genel kolluğun yanı sıra özel sektörün bu alanda olan faaliyetleri, özel sektör ve kamu sektörü arasındaki işbirliğini sağlayacak böylelikle güvenlik sorununda kolektif olarak hareket etmenin koşulları sağlanacaktır.[103] Özel sektör ve sivil toplumun devletin yanında yardımcı unsur olarak yer alması yönetişim kavramı dolayımında olumlu bir gelişme olarak karşılanmaktadır.[104] Günümüzdeki idare etme ve yönetme anlayışını temsil eden yönetişim ilkesinin gereği olarak kamu, özel sektöre ve sivil toplum işbirliğinin güvenlik alanını da etkilediği ve yönetişim ilkesinin çağın ihtiyaçlarına cevap verdiği savunulmaktadır.[105]

Özel güvenlik sektörünün güvenlik sahasında aktör haline gelmesinin etkileri ve yaratacağı olası sonuçlar özel güvenliğin faydaları olarak ortaya konulmaktadır. Sektörün yaygınlaşma ve büyümesinin ne gibi faydalar getireceği her bir sonucun birbiriyle olan ilişkisi bağlamında ortaya konmaktadır. Bu anlamıyla sektör tarafından ortaya konan olumsallıklar, sektörün hedefleri ve faydalarıyla birlikte değerlendirmektedir. Bu minvalde sektörün yaratacağı etkilerin aynı zamanda çeşitli idealleri ve pozitif gelişmeleri içereceği düşünülmektedir. İddia edilen pozitif etkiler ve olası sonuçlar şöyle tasniflendirilebilir.

i. Kamusal yükler azalacaktır: Özel güvenliğin kamuya olan faydası iki şekilde açıklanmaktadır. Özel güvenliğin yaygınlaşması ile birlikte zaman ve maliyet gibi kalemlerde kısıntıların olacağı iddia edilmektedir. Özel Güvenlik geliştikçe kamusal asayiş birimlerinin büyümelerinin yavaşlayacağı, hatta personel araç ve gereç donanımlarını azalacağı söylenmektedir. Güvenliğin özelleştirilmesi özellikle kamuda kadroların şişkinliği yoluyla gereksiz güvenlik elemanı istihdamını azaltmasını sağlayacaktır. [106] Güvenlik güçlerinin kaynaklarının bir kısmını ayırdığı

[102] Birgül Tosyalı Sarıkaya, "Özel Güvenlik Hizmetleri, *http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/7475BDA1-95B7-4855-B351-9ADCE4362AFE/4488/birgul_ozelguvenlik.pdf,* Erişim: 10.05.2007.
[103] Ali Şafak, "Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Hakkında Bir Kısa Değerlendirme" *http://www.ozelguvenlikokulu.com/makale1.htm*, Erişim: 03.06.2007.
[104] Aydın, *a.g.e.,* s. 72.
[105] Aydın, *a.g.e.,* s. 72.
[106] Dikme, *a.g.e.,* s. 208.

bina koruma, kültürel ve sportif faaliyetlerde güvenliğin tahsisi gibi alanlardaki faaliyetlerini özel sektöre devrettikçe iş alanı daralacak dolayısıyla harcadığı kaynaklar da azalacaktır.[107] Bu anlamda özel güvenliğin güvenlik piyasasındaki konumu kamusal kolluk güçlerine zaman, para ve insan kaynaklarının kullanımda yarar sağlayacaktır.[108]

ii. Kamusal kolluk güçlerinin etkinliği, verimliliği ve kalitesi artacaktır: Özel güvenliğin iş yükünde yarattığı olumsallıklar kamusal kolluk güçlerinin özellikle polisin etkinliğinin ve verimliliğinin artmasına yol açacaktır.[109] Güvenliğin özelleştirilmesiyle, özel güvenliğin kamusal güvenlik güçlerine yardımcı bir aktör olarak belirmesi hizmette zenginlik, verim ve etkinlik gibi sonuçları doğuracaktır.[110] Özel kurum ve kişilerin, özel hukuk kapsamında güvenliklerini şirketler aracılığıyla sağlaması yukarıda bahsedildiği gibi polisin iş yükünü azaltacak bu işbölümünün sonucu olarak ise polis genel emniyetin sağlanması hususuna daha çok ağırlık verecektir.[111]

iii. Ekonomiye olan etkileri: Özel güvenlik şirketlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte işsiz gençler için istihdam alanları yaratılacaktır.[112] Bunun dışında emniyet kurumlarının çeşitli kademelerinde görev almış emekli emniyet mensuplarına iş olanakları yaratılacaktır.[113] Ülke ekonomisine olan bir diğer katkısı da ticari hareketliliğin artması[114] ve özel hukuk kapsamında olan özel güvenlik sektöründen elde edilecek vergilerdir.[115]

---

[107] Çolak, *a.g.e.*, s. 62.
[108] Mehmet Ali Bal, "Raylı Sistem Güvenliği", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını,* Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 160.
[109] Güngör, *a.g.e.,* s. 128.
[110] Aydın, *a.g.e.,* s.73.
[111] Bal, Raylı Sistem Güvenliği, s. 163.
[112] Güngör, *a.g.e.,* s. 128.
[113] Aydın, *a.g.e.,* s.73.
[114] Çolak, *a.g.e.,* s. 61.
[115] Faik Çelik, "Özel Güvenlikte Faaliyet Çeşitlemesi ve Özel Güvenliğin İktisadi Boyutları", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=4*, Erişim: 06.08.2007.

iv. Özel güvenlikle açığa çıkan rekabetin etkileri: Özel sektörün güvenlik alanında yapılanmaya başlaması hem rekabeti artırıcı ve bu rekabetle birlikte sektörde toplam kaliteyi yükseltecek bir gelişme olarak yorumlanmaktadır.[116] Özel güvenlik şirketleri arasındaki rekabetin müşteri ihtiyaçlarının en az maliyetle çözülmesi, yenilik ve gelişmelerin ödüllendirilmesi, en iyinin ayakta kalabilmesi gibi sonuçlar doğuracağı iddia edilmektedir. [117]

v. Polisin yükümlülüğü altında olmayan alanları koruyamayacaktır: Polislik vazifesi içinde asli sorumlulukları olmayan işlerin polislerce yapılması güvenlik hizmetlerinin kalitesini düşürmektedir.[118] Toplantı, konser, bina koruması ve özel etkinlikler gibi durumlarda polisin görev alması performans ve verimliliği düşürmektedir.[119] Kişisel güvenlik hizmetlerinin sağlanmasında polisin asli fonksiyonlarından uzaklaşması kamusal yükleri arttırmaktadır. Örneğin; büyük sermayeli grupların güvenliğini sağlamada kullanılacak kamusal güvenlik harcamaları diğer vatandaşların vergileri ile karşılanmaktadır.[120] Bu durum ise hakkaniyet ölçütlerine de uymamaktadır. Bu yüzden güvenliğin özelleştirilmesi polisin görev alanında asli sorumluluklarıyla daha etkin ve verimli şekilde ilgilenmesini sağlayacaktır.

vi. Özel güvenliğin genel asayişe olan katkıları: Polislik kurumu ile özel güvenlik şirketleri arasında sağlanacak planlı, iyi organize olmuş ilişkilerin suçun azalmasını sağlayacağı iddia edilmektedir.[121] Ayrıca diğer maddelerde aktarılan özel güvenliğin kamusal güvenliğe olan dolaylı bir katkıları dolaylı olarak kamusal

---

[116] Faik Çelik, "Özel Güvenlikte Faaliyet Çeşitlemesi ve Özel Güvenliğin İktisadi Boyutları", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=4*, Erişim: 06.08.2007..
[117] Faik Çelik, "Özel Güvenlikte Faaliyet Çeşitlemesi ve Özel Güvenliğin İktisadi Boyutları", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=4*, Erişim: 06.08.2007.
[118] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[119] Feyzullah Arslan, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Yasal Çerçevesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=0*, Erişim: 06.08.2007.
[120] Bakırcı, *a.g.e.,* s. 222.
[121] Özcan Karaman , "Türkiye ve Çağdaş Ülkelerde Özel Güvenlik Şirketlerinin Sayısının Artışının Değerlendirilmesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.

güvenliğin daha verimli hale gelip hizmet kalitesinin artmasına yol açacaktır. [122] Böylelikle göreceli olarak yükü ve sorumlulukları daralan genel kolluk güçlerinin hizmet kalitesi artacak ve Türkiye'deki güvenlik katsayısı artacaktır.[123]

Özel güvenlik sektöründe faaliyet gösteren kurum ve kişiler sektörün iyileşmesi ve gelişmesi için öneri ve talep düzeyinde çeşitli beklentileri dile getirmektedirler. Bu beklentilerin ortak noktası sektörü oluşturan dinamiklerin gelişerek daha iyi hizmet vermesidir. Bu beklentiler aynı zamanda daha iyi hizmet verme ve mesleki kaliteyi arttırma gibi saiklerle ortaya konulmaktadır. Sektörün beklentileri aynı zamanda bazı hedefleri gerçekleştirmek için ortaya konan talepler olarak da değerlendirilebilir. Aşağıda sektörün üzerinde durduğu üç beklenti bu eksende aktarılacaktır. Eğitim, kamu ile işbirliğinin çeşitli şekillerde kurulması ve dış pazarlara açılma hedefi sektörün kısa ve uzun dönemde beklentileri olarak sıralanabilir.

i. Eğitim: Özel güvenlik şirketleri ve çalışanlarıyla ilgili olarak en önemli sorunun periyodik aralıklarla verilecek olan meslek içi eğitim olduğu söylenmektedir.[124] Özellikle özel güvenlik şirketi yöneticileri ile personelin eğitiminin hizmet kalitesi açısından belirleyici olduğu vurgulanmaktadır.[125] Özellikle bu iki unsurun eğitilmesinin sektörün profesyonelleşmesi ve imajı açısından belirleyici olduğu, sektörün gelişimini devrim niteliğinde sonuçlar doğurabileceği söylenmektedir.[126]

ii. Kamu ile işbirliği: Özel güvenlik şirketlerinin güvenlikte fiili olarak görev almasıyla birlikte güvenlik alanında oluşturulacak özel-kamu sektörü işbirliğinin önemli olduğu belirtilmektedir. Bu anlamda kamu polisi ile işbirliği ve iletişimi sağlayacak *Güvenlik Birliği* tarzında yapılanmalara gidilmesi gerektiği

---

[122] Ahmet Hamdi Aydın, "Güvenlik Hizmetinde Özel Güvenliğin Yeri ve Önemi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=2*, Erişim: 06.08.2007.
[123] Ahmet Meriçli, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel *Güvenliği Gerektiren Faktörler", http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007.
[124] Özcan Karaman , "Türkiye ve Çağdaş Ülkelerde Özel Güvenlik Şirketlerinin Sayısının Artışının Değerlendirilmesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[125] Feyzullah Arslan, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Yasal Çerçevesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=0*, Erişim: 06.08.2007.
[126] Faik Çelik, "Özel Güvenlikte Faaliyet Çeşitlemesi ve Özel Güvenliğin İktisadi Boyutları", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=4*, Erişim: 06.08.2007.

söylenmektedir.[127] Kamu görevlisi olarak görev yapan güvenlikçilerin bilgi, tecrübe ve birikimlerini özel sektöre anlatması gerektiği ve bu alışverişi sağlayacak çeşitli yan yana gelişlerin sağlanması gerektiği vurgulanan hususlardandır.[128] Örneğin; üniversitelerde kurulacak çeşitli programların, oluşturulabilecek çeşitli enstitülerin yada polis akademisinin imkanlarının bu anlamda değerlendirilmesi gereken enstrümanlar olduğu aktarılmaktadır.[129]

iii. Dış Pazarlara Açılma: Özel güvenlik alanının Türkiye'de geldiği aşama itibariyle belirli bir aşamanın üzerine çıktığı, bundan sonra yapılması gerekenin oluşturulan bu ulusal birikimi uluslararası arenada değerlendirmek olduğu sektörün görüşlerindendir.[130] Bu açıdan yabancı pazarlara uygun hizmet ve ürünlerinin geliştirilmesi gerektiği sunulan öneriler arasındadır.[131]

C. MESLEK OLARAK ÖZEL GÜVENLİK GÖREVLİLİĞİ

Özel güvenlik işinin temel simgesi ve gücü özel güvenlik görevlisidir. Son yıllarda özel güvenlik sektörünün hızla büyümesiyle yaygınlaşan ve bir meslek haline dönüşen özel güvenlik işi bu bölümde bazı yönleriyle ele alınacaktır. İç güvenlik alanında polisin dışında bir aktör olarak karşılaşılan özel güvenlik elemanının görev ve yetkileri bu kısmın üzerinde duracağı hususlardır. Son olarak ise mesleğin mevcut konumu ile ilgili birkaç nokta aktarılacaktır.

1. Görevleri

Özel güvenlik görevlisinin görev tanımı nedir? Bir özel güvenlik görevlisinde bulunması gereken şartlar var mıdır, varsa nelerdir? Özel güvenlik mesleğinde çalışmak için ne gibi yeteneklere ve vasıflara sahip olmak gerekmektedir? Bu sorular

---

[127] Feyzullah Arslan, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Yasal Çerçevesi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=0*, Erişim: 06.08.2007.
[128] Bahadır Bosna, "Özel Güvenlik Hizmetleri ve Kamu Güvenliğine İlgili Kanun Kapsamında Bir Bakış", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*, Erişim: 06.08.2007 ve Bakırcı, *a.g.e.,* s. 226.
[129] Önder Aytaç, "Eğitim Şart' Yada 'Önce Eğitim':Özel Güvenlik ve Koruma Hizmetlerinde Çalışacakların Eğitim Programlarına Ufuk Açıcı Yaklaşımlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[130] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.
[131] Mehmet Ali Bal, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=3*, Erişim: 06.08.2007.

ışığında özel güvenlik elemanının görevleri ve buna uygun özellikleri aşağıda aktarılacaktır.

Özel güvenlik görevlisi ağırlıklı olarak önleyici, suç öncesi caydırıcı güç olarak görev yapmaktadır.[132] Bu anlamıyla özel güvenlik görevlisi polislik işini tamamlayıcı bir nosyonla hizmet verir. Özel güvenlik çalışanının mesleki olarak işini icra edebilmesi çeşitli koşullara ve şartlara bağlıdır. Aranan bu şartların bir kısmı sektörün özel güvenlik görevlisinde aradığı özellikler iken, bir diğer kısmı ise yasal olarak hükme bağlanmış bağlayıcı vasıf yada niteliklerdir. İdeal bir özel güvenlik görevlisinde aranan meziyetler üç hususta yoğunlaşmaktadır. Bunlar aday konumunda olan özel güvenlikçiler için; eğitim durumu, kişisel özellikleri ve fiziksel özellikleri olarak sıralanabilir. Bu anlamda bir özel güvenlikçinin işe alınma sürecinde öncelikli olarak fiziksel özelliklerinin bu iş için uygun olup olmadığına bakılmaktadır. İkinci aşamada ise eğitim durumu ve fiziksel özellikleri göz önünde tutulmaktadır.[133]

Yasanın öngördüğü biçimiyle ise özel güvenlik görevlisi olarak çalışabilmek için çeşitli bağlayıcı şartlara sahip olmak gerekmektedir. 5188 sayılı kanunun 7 ve 10. maddelerinde özel güvenlik görevlisinde olması gereken hükümler belirlenmiştir. Yasaya göre bu hükümler şunlardır;

i. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak.

ii. En az lise veya dengi okul mezunu olmak.

iii. 18 yaşını doldurmuş olmak.

iv. Taksirli suçlar hariç olmak üzere, ağır hapis veya altı aydan fazla hapis veyahut affa uğramış olsa bile devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, emniyeti suiistimal, sahtecilik, hileli iflas veya istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma, laf atma, sarkıntılık, ırza tasallut, ırza geçme, kız, kadın veya çocuk kaçırma ve alıkoyma, fuhuşa teşvik, fuhuş için aracılık, uyuşturucu madde kullanma, uyuşturucu madde kaçakçılığı suçlarından dolayı hükümlü bulunmamak.

---

[132] Kuyaksil, *a.g.e.,* s. 115.

[133] Esin Karacan, "Özel Güvenlik Kuruluşlarında İnsan Kaynağının Seçimi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=2*, Erişim: 06.08.2007.

v. Kamu haklarından yasaklı olmamak.

vi. Görevin yapılmasına engel olabilecek vücut ve akıl hastalığı ile özürlü bulunmamak.

vii. Yasanın 14. üncü maddesinde belirtilen özel güvenlik temel eğitimini başarıyla tamamlamış olmak.

Özel güvenlik çalışanlarının görevleri caydırıcı ve önleyici güç olma vasıflarına paralel olarak sınırlandırılmıştır. Toplumsal denetim ve kontrolün sağlanmasında çeşitli hakları bulunmakla beraber bu görevler çeşitli kısıtlarla çerçevelendirilmiştir. Bu yönüyle özel güvenlikçinin temel görevi suçun gerçekleşme riskine karşı koruma ve önleme ile tanımlanmıştır. Özel güvenlik çalışanının temel görevleri şöyle sıralanabilir:

i. Bağlı oldukları kuruluşları sabotaj, yangın, hırsızlık, yağma ve yıkma, zorla işten alıkoymaya ilişkin tehdit ve tehlikelere karşı koymak.

ii. Görev alanı içinde işlenmiş veya işlenmekte olan suçları derhal genel kolluk kuvvetlerine bildirmek ve bunlar gelene kadar sanıkları yakalamak.

iii. Olay yerini ve suç delillerini korumak.

iv. Genel kolluk kuvvetlerinin olaya el koymasından itibaren bunların emrine girerek yardımcı olmak.

v. Koruma ve güvenlik hizmetlerinin gerektirdiği her türlü önlemi almak.

vi. Sivil Savunma Teşkilatının görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmak.

vii. Genel kolluğun talebi olması halinde aranmakta olup görev alanı içinde bulunan kişileri yakalamak."[134]

2. Yetkileri

Özel güvenlik mesleğinin tanımına uygun olarak özel güvenlik görevlisinin yetki ve sorumlulukları neler olabilir; özel güvenlik çalışanının görev alanı içerisindeki yaptırım yetkileri nelerdir soruları aşağıda cevaplanacaktır.

[134] Ahmet Hamdi Aydın, "Güvenlik Hizmetinde Özel Güvenliğin Yeri ve Önemi", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=2*, Erişim: 06.08.2007.

Özel güvenlik görevlisi yukarıda aktarıldığı gibi, özel güvenlik mesleğinin tanımına uygun yetkilerle donatılmıştır. Bu anlamda özel güvenlik çalışanının görevi koruma hizmetini verdiği kişi yada kurumun öznel muhafazası iken, yetki alanı da korunma faaliyetinin kapsamıyla sınırlıdır. Polisten farklı olarak özel güvenlik görevlisi zamana ve mekana bağlı olarak koruma hizmetini yerine getirir. Bunun yanı sıra yetkileri yasal olarak sınırlanmakla birlikte, özel hukuka dayalı sözleşmelerle belirlenir. Polisin özel güvenlik görevlisinden bir diğer farkı da suçla ilgili olarak sorumlu olması ve hesap vermesidir. Özel güvenlik görevlisinin yetki alanı yalnızca hizmet verdiği kurum yada yapının sınırları kadar, sorumluluğu ise iş sözleşmesinde olan hükümlerle belirlenmiştir. Bu anlamda özel güvenlik görevlisinin bağlı olduğu şirket dışında hesap verme sorumluluğu yoktur.

Özel güvenlik görevlilerinin temel yetkileri şöyle sıralanabilir:[135]

i. Yakalama, arama ve gözaltına alma, gözaltında bulundurma yetkisi

ii. Koruma, kontrol ve emanete alma yetkisi

iii. Kimlik sorma, denetleme ve güvenlik önlemleri alma yetkisi

vii. Zor kullanma yetkisi

viii. Silah taşıma yetkisi

Bu yetkiler arasında silah bulundurma yetkisi illerde bulunan komisyonların kararına bağlanmıştır. Kullanılacak silahın özellikleri ve kullanım hakkı bu komisyonların denetiminde gerçekleşebilir. Ancak 5188 sayılı kanunda açıkça belirtildiği gibi; eğitim ve öğretim kurumlarında, sağlık tesislerinde, talih oyunları işletmelerinde, içkili yerlerde silahlı özel güvenlik görevlisi çalıştırılmasına izin verilmez. Özel güvenlik görevlileri, özel toplantılarda, spor müsabakalarında, sahne gösterileri ve benzeri etkinliklerde silahlı olarak görev yapamamaktadırlar.[136]

Özel güvenlik çalışanlarının silahlı olarak görev yapabilmeleri yasal hükümlerle belirlenmiştir. Yasada 21.04.2005 tarihinde yapılan değişiklik ile[137]

---

[135] Derdiman, *a.g.e.,* ss. 44-47.

[136] Ali Şafak, "Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Hakkında Bir Kısa Değerlendirme" *http://www.ozelguvenlikokulu.com/makale1.htm*, Erişim: 03.06.2007.

[137] Evren Haspolat, "5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Bağlamında Özel Güvenlik Olgusunun Değerlendirilmesi", *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*, Erişim: 26.07.2007.

eğitim hükmü silahsız ve silahsız görev yapacaklar için farklılaştırılmıştır. Buna göre; "silahsız olarak görev yapacaklar için en az sekiz yıllık ilköğretim veya ortaokul; silahlı olarak görev yapacaklar için en az lise veya dengi okul mezunu olmak şartı getirilmiştir.[138]

3. Mesleki Konumu

Özel güvenlik çalışanlarının temel nitelikleri ve mesleğin Türkiye'deki durumu ile ilgili değerlendirmeler bu bölümde aktarılacaktır. Özel güvenlik görevliliğine dair olan bazı mesleki sorunlar bu bölümün son kısmını oluşturmaktadır.

Özel güvenlik mesleğinin çeşitli kaidelere ve prensiplere sahip olması 5188 sayılı yasa ile birlikte olmuştur. Emek gücü açısından yasanın getirdiği en büyük değişim eğitim şartının aranır olmasıdır. Buna göre özel güvenlik görevlilerinin sahip olmaları zorunlu olan özel güvenlik eğitimleri yasal olarak hükme bağlanmıştır. Yönetmeliğe göre özel güvenlik elemanının asgari 120 saatlik eğitim alması gerekmektedir ve kurslara devam zorunluluğu bulunmaktadır.[139] Eğitim veren kursların denetimleri valilikler yada İç İşleri Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmekte ve bu kurslar İç İşleri Bakanlığı'na bağlıdırlar.[140]

Özel güvenlik görevlilerinin aldıkları eğitimler iki aşamalı olarak gerçekleşir. Bunlar temel özel güvenlik eğitimi ve yenileme eğitimidir. Her iki aşamada yasal hükme tabi olan zorunlu eğitimlerdir. Temel güvenlik eğitimi; a)Teorik Eğitim b)Pratik Eğitim c)Silah Eğitimi olarak üç kısımdan oluşur ve toplam ders saati en az 120'dir. Yenileme eğitimi ise; gelişen yeni durumları ve mevzuatı öğretmek bakımından yapılması öngörülen, bir tür hizmet içi eğitim olmaktadır. Bunun da süresi, en az 60 ders saatidir. Her iki tür eğitim de ücret karşılığı verilmektedir.[141] Verilen eğitimin müfredatı; özel güvenlik ve kişi hakları, güvenlik tedbirleri, etkili iletişim, olay yeri koruma; temel ilk yardım; kalabalık yönetimi, güvenlik sistem ve

---

[138] Kuyaksil, *a.g.e.,* s. 114.
[139] Kuyaksil, *a.g.e.,* ss.108-109.
[140] Gülcü , *a.g.e.,* s. 4.
[141] Ali Şafak, "Özel Güvenlik Görevlilerinin Eğitimi ve Yasa Öncesi Güvenlik Görevlisi Olanların Durumu Sorunları", *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=2*, Erişim: 06.08.2007.

cihazları; silah bilgisi ve atış; kişi koruma, yaya ve motorize koruma teknikleri, patlayıcı maddeler gibi konuları içermektedir.[142] Özel güvenlik çalışanı ancak bu şartlara sahip olduktan sonra görevlerini yerine getirebilmektedir.

Özel güvenlik sektöründe yaşanan hızlı büyüme ile birlikte özel güvenlik bugün bir meslek haline gelmiştir.[143] Yaşanan bu büyüme özel güvenlik sektörünün istihdam yaratan nadir sektörlerden biri haline gelmesine sebep olmuştur. Özellikle kentlerde hızla açılan özel güvenlik şirketlerine genç işsizlerin iş talebiyle başvurduğu gözlemlenmektedir. İşsiz genç nüfus sigorta, asgari ücret ve sektörel büyüme gibi olumsallıkları bulunan bu sektörü işsizlik sorunu karşısında yoğun olarak tercih etmektedir.[144] Özel güvenlik şirketleri gibi hızla sayıları büyüyen özel güvenlik kursları bu talebin yansıması olarak değerlendirilebilir. Selma Akpınar ve Tümay Ciğerdelen tarafından gerçekleştirilen anket çalışmasının çeşitli verileri sektörde son yıllarda oranı artan genç kitleye dair çeşitli işaret vermektedir.[145]

Tablo 5: Özel Güvenlik Görevlilerinin Yaş Aralığı Hakkında Bir Örneklem

Yaş aralığı	Frekans	Yüzde
20-25	76	49,7
26-30	49	32,0
31-35	14	9,2
36-40	10	6,5
41-45	3	2,0
46 ve üstü	1	0,7
Toplam	153	100,0

Kaynak: Selma Akpınar ve Tümay Ciğerdelen, "Özel Güvenlik Elemanlarının Karşılaştıkları Problemlerin Tespitine Yönelik Bir Araştırma", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 245.

Bu rakamlara göre ankete katılanların % 49,7'si 20-25 yaş, % 32'si 26-30 yaş aralığındadır. Toplam olarak ise çalışanların %81,7'si 30 yaşın altındadır. Aşağıdaki

[142] Güvenlik A.Ş, *http://www.ufukcizgisi.org/index.php?in=28&p=800* , Erişim: 26.07.2007.
[143] Akpınar ve Ciğerdelen, *a.g.e.,* s. 244.
[144] Evren Haspolat, "5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Bağlamında Özel Güvenlik Olgusunun Değerlendirilmesi", *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*, Erişim: 26.07.2007.
[145] Akpınar ve Ciğerdelen, *a.g.e.,* ss. 243-251.

tablo ise aynı araştırma yer alan katılımcıların bu alanda çalıştıkları süresi göstermektedir. Tabloda da görüleceği gibi katılımcıların % 88, 5'i 5 seneden az bir süredir bu mesleği icra etmektedirler.

Tablo 6: Özel Güvenlik Görevlilerinin Çalışma Süreleri Hakkında Bir Örneklem

Çalışma süresi	Frekans	Yüzde
1-5	123	88,5
6-10	12	8,6
11-15	2	1,4
16-2_	2	1,4
Toplam	139	100,0

Kaynak: Selma Akpınar ve Tümay Ciğerdelen, "Özel Güvenlik Elemanlarının Karşılaştıkları Problemlerin Tespitine Yönelik Bir Araştırma", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 246.

Türkiye'de özel güvenlik görevlileri iki tipte çalışabilmektedirler. Özel şirkete bağlı olarak çalışan işçi statüsündekiler, bir kamu kurumuna bağlı olarak ve kamu görevlisi statüsünde çalışanlar ve bir kuruluşta çalışıp işçi niteliğinde olanlar.[146] Özel güvenlik görevlileri yasal olarak 4857 sayılı iş kanununa tabidirler. Bu anlamda kamu kuruluşlarında istihdam edilen özel güvenlik elemanları dışındaki kitle işçi statüsünde sayılmaktadır. Ancak mesai saatleri içerisinde suç işlemeleri durumunda yasanın 23. maddesi gereğince memur statüsünde yargılanırlar.[147] Özel güvenlik görevlileri diğer işçiler gibi sendika kurma ve kurulan sendikalara üye olma hakkına sahiplerdir ancak grev hakları bulunmamaktadır.[148] Bu durum ise güvenlik faaliyetinin grev yasağı kapsamına giren mesleklerden olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak greve gidilmesi durumunda da personelin topluca işten

[146] Derdiman, *a.g.e.,* s. 35.
[147] Gönül Balkır ve Kerem Çolak, "Özel Güvenlik Çalışanlarında Mesleki Eğitim ve İş Güvenliği Eğitimi Hakkı", ?", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 259 ve Gönül Balkır, "Özel Güvenlik Çalışanlarının Sendikal Özgürlükleri", ?", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 316.
[148] Balkır, *a.g.e.,* s. 322.

atılması da yasa koyucu tarafından yasaklanmıştır.[149] Bunun dışında, kendisi de özel güvenlik görevlisi olan, İbrahim Ocak tarafından aktarılan şu ifadeler özel güvenlik çalışanlarının çeşitli problemlerini yansıtmaktadır.

> "Özlük haklarımız (bayram ve yılbaşı tatilleri, çalışma saat ve süreleri gibi) kurum yetkililerinin inisiyatifine terkedilmiş durumdadır. Halen güvenlik dışı işlerde özel güvenlik personeli görevlendiriliyor. Kanuna aykırı emirler verilerek normal emirler gibi yerine getirilmesi istenebiliyor. Hafta tatilleri iptal edilebiliyor, personel sayısı uygun olduğu zamanlarda da geçmiş hafta tatilleri verilmeyebiliyor."[150]

Kentsel alanda özel güvenlik kuruluşlarına olan talebin artmasıyla özel güvenlik mesleği de son yıllarda büyüyen iş kollarından biri olmuştur. Bahsedildiği gibi mesleğin sağladığı çeşitli olumsallıklar bu durumu güçlendirmektedir. İç güvenlik alanında yeni bir aktör olarak betimlenen özel güvenlik görevlisi mevcut yetki ve sorumluluklarıyla, hizmet verdiği kuruluşun korumasını gerçekleştiren bir muhafız konumundadır. Özel güvenlik görevlisinden beklenilen iyi iletişim kurma ve halkla ilişkiler alanında başarılı olma[151], işletme imajını ileriye taşıma ve kurumsal temsil gibi[152] vasıflar ise günümüz muhafızlık anlayışının şirket ve işletme kültürü tarafından yorumlanmış biçimidir.

D. ÖZEL GÜVENLİĞİN ETKİ VE SONUÇLARI

Bu kısımda özel güvenliğin ve güvenliğin özelleştirilmesi sürecinin sonuç ve etkileri üzerinde durulacaktır. Güvenliğin özelleştirilmesi ile birlikte güvenlik sorununun toplumsal kesimler açısından nasıl aşılacağı yada elde edilebileceği üzerinde durulacaktır.

---

[149] Çolak, *a.g.e.,* 57.
[150] İbrahim Ocak, "Bir Özel Güvenlik Personeli Gözüyle 5188 Neyi Değiştirdi?", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 77.
[151] T. Uçar ve Ş. Uçar, *a.g.e.,* ss. 149-165.
[152] Dikme, *a.g.e.,* ss. 206-216.

Toplumsal güvenliğin sağlanmasında ve zorun kullanımında yetki hakkının devlet dışı bir aktör olan özel güvenlik sektörü ile paylaşılması modern ulus devlet modeli çerçevesinde tartışılmaktadır. Özellikle son yirmi yıldır sektörün gerçekleştirdiği hızlı büyüme ve yayılma eğilimi şaşkınlıkla ve ilgiyle izlenmektedir. Bu yeni gelişmenin yorumlanması konusunda fikir ayrılıkları olmakla birlikte, sektörün gerçekleştirdiği sıçramalı büyümenin değerlendirilişinde de farklılıklar bulunmaktadır. Sektörün güvenlik alanındaki konumuna dair yapılan değerlendirmelerin ötesinde, yeni dönemde başta Amerika, İngiltere ve Kanada gibi ileri gelişmiş toplumlarda polislik faaliyetlerinde önemli dönüşümlerin yaşandığı ve yaşanmaya devam edeceği genel bir kabul olarak ortaya konmaktadır.[153] Kişinin ve mülkiyetin korunması hususunda, toplumun tamamının güvenliğini gözeten bir sistemden; ödenilebilirliği kadarıyla edinilen bir güvenlik örgütlenmesine geçilmektedir[154] ve önümüzdeki dönemin güvenlik sistemini yönlendirecek olan bu örgütlenme biçimidir. Bu yeni modelin ise toplumsal yaşamın başka alanlarında yaşanan farklılaşma ile birlikte açığa çıkartacağı çeşitli etkileri söz konusu olacaktır.

Güvenliğin özelleştirilmesi olarak adlandırılan bu süreç temel olarak, küresel kapitalizmin tarihsel ve iktisadi ihtiyaçları çerçevesinde gerçekleşmektedir. Güvenliğin piyasa ilişkileri içinde paraya dönüştürülebilir, pazarlarda alınıp satılabilir bir unsura dönüşmesi; güvenliğin insan ve toplum açısından farklı ihtiyaçlar uyarınca farklı yönleriyle ele alınabilir bir olgu olmaktan çıkarmaktadır. Güvenliğin özelleştirilmesi ile birlikte sınıflı toplumların doğasına uygun olarak güvenlik farklı toplumsal kesimlerin maddi edinimleri kadarıyla satın alabildikleri bir meta haline gelmiştir. Sektörün kurucu unsurları açısından ise güvenlik sermaye birikiminin aktarılabileceği bir kazanç kapısıdır. Güvenlik alanında yaşanan bu dönüşüm bahsi geçtiği gibi küresel kapitalist ekonominin yaygınlaşmasında kullanılan hegemonik argümanlar ve gerekçelendirmeler ile varlığını ve gerekliliğini açıklamaktadır. Yeni liberal politikalara yön veren argüman ve değinmeler özel güvenlik sektörü tarafından benimsenmiştir. Devletin küçültülmesi gerekliliğinden,

---

[153] Ion Poader, "Thinking Normatively About Private Security", *http://www3.interscience.wiley.com/journal/119171147/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0* , Erişim: 11.07.2008

[154] Ion Poader, "Thinking Normatively About Private Security", Erişim: *http://www3.interscience.wiley.com/journal/119171147/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0* 11.07.2008

rekabete dayalı sistemlerin kaliteyi arttıracağı iddialarına; yönetişim perspektiflerinden, güvenlik sektörünün demokratikleştirilmesi ve yerelleşmesi vurgularına[155] kadar bir dizi madde sürecin tanımlanmasında kullanılmaktadır. Bu yönüyle neo-liberal anlayış ve yaklaşım toplumsal yaşamdaki birçok alanı etkilediği gibi güvenliği de etkisi altına almıştır.[156]

Toplumun yeni liberal politikalar uyarınca örgütlendiği ve yeni bir forma dönüştüğü bu dönemde, çalışmanın önceki bölümlerinde aktarıldığı üzere açığa çıkan en belirgin fenomen eşitsizliğin ve adaletsizliğin kentsel, bölgesel ve küresel ölçekte artmış olmasıdır. Buradan yola çıkarak güvenliğin özelleşmesi bağlamında söylenebilecek en temel sonuç; toplumsal kesimlerin güvenliği edinmede tecrübe edecekleri farklılaşmalardır. Bir başka deyişle toplumsal sınıflar güvenliklerini maddi sermayelerinin elverdiği ölçütlerce sağlayabileceklerdir. Bu yönüyle güvenliğin özelleşmesi; sosyal yaşamda artan eşitsizlikler dolayımında ortaya çıkan ayrışma kanallarının, güvenlik duvarları ve enstrümanları ile daha da keskinleşen sosyal kopmalara dönüşmesine yol açacaktır.

Toplumsal yaşamı sınıflar arası çelişkiler dışında değerlendiren ve toplumun ortak faydasının mümkün olduğunu iddia edecek bir yaklaşım ile bakıldığında dahi özel güvenliğin hedef ve faydalarına dair çeşitli sorgulamalar geliştirilebilir. Koo-Hui Wen'in Private Security: Deterrent or Diversion? (Özel Güvenlik: Caydırıcı yada Şaşırtma?) isimli makalesinde vurguladığı gibi; özel güvenliğin kurumsallaşması özel mülkiyetin, kişisel mal/metanın yada iş dünyasının ihtiyaçları paralelinde olmuştur.[157] Makalenin ortaya çıkardığı bir diğer sorun da özel güvenliğin suçla mücadeledeki etkisi ile ilgilidir. Bu yönüyle özel güvenliğin potansiyel maddi suçlara yönelik caydırıcı etkileri olsa dahi toplumsal yaşamda suçun önlenmesi ve suçluluğun ortadan kaldırılması yönünde bir etkisi olmayacaktır. Sektörel olarak özel güvenlik şirketlerinin de toplumsal suçların azaltılması ile ilgili herhangi bir iddiaları yoktur.

---

[155] Daniel O'connor, Randy Lippert, Dale Spencer ve Lisa Smylıie, "Seeing Private Security Like A State", *http://crj.sagepub.com/cgi/content/abstract/8/2/203*, Erişim: 11.07.2008

[156] Daniel O'connor, Randy Lippert, Dale Spencer ve Lisa Smylıie, "Seeing Private Security Like A State", *http://crj.sagepub.com/cgi/content/abstract/8/2/203*, Erişim: 11.07.2008

[157] Koo Hui-Wen, "Private Security: Deterrent or Diversion?", *http://www.sciencedirect.com/science/article/B6V7M-45F9NM 1D/2/dad66c69db172886b51ad8f7099aa18b* , Erişim: 15.07.2008

Aksine yukarıdaki bölümlerde irdelendiği gibi sektörün temsilcileri bu noktadan kendilerine dair herhangi bir sorumluluğun yada misyonun yüklenmesinden kaçınmaktadırlar. Özel güvenlik şirketlerinin tekil teşekkülleri ve girişimleri üzerinden bu tartışmayı yürütülebilmek bu yönüyle güç olacaktır. Güvenliğin makro düzeyde özelleştirilmesi sorunu tartışmanın gerçek mecrası olarak ele alınmalıdır.

Toplumun geniş kesimleri aleyhinde sosyal ve ekonomik güvencelerin tahrip olduğu bir dönemde güvenliğin özelleştirilmesi toplumun ortak faydasını beraberinde getirmeyecektir. Şahsi ve kurumsal güvenlik formüllerinin hizmet sektörünce üretildiği güvenlik anlayışı; güvenlik sorununu sadece suç ve suçun riskleri çerçevesinde ele alınmasına neden olacaktır. Oysa emniyet ve emniyetin kalıcı olarak toplumsal yaşamda sağlanması birçok farklı kategorinin sağlıklı ve tamamlanmış olarak işlemesine bağlıdır. Hızla yaygınlaşan özel güvenlik sektörü ile güvenliğin özelleştirilmesi süreci kişilerin kendi güvenliklerinden sorumlu bir güvenlik sistemini ortaya çıkarmaktadır. Güvenliğin merkezi ve genel değerlerle belirlendiği sistemlerin yerine parçalı ve özerk bir güvenlik sistemi ortaya çıkmaktadır. Özel güvenliğin bir yatırım aracı yada satın alınan bir hizmet olması, bu parçalanmanın hakim ekonomik girdilere göre sıralanmasını doğurmaktadır.

SONUÇ

1980 sonrası dönemde kentsel alanda yaşanan farklılaşma sonuçları itibariyle mekânsal ve toplumsal kopmayı güçlendirmiştir. Kent içinde barınanların birbirlerine tanık olmadan ve birbirleriyle ilişkiler kurmadan sürdürdükleri yaşam alanları kentte çeşitli adaların ve havzaların oluşmasına yol açmıştır. Bu dönemde devletin sosyal yönünü ve niteliğini zayıflatan, serbest piyasa ve rekabet ilkelerinin hegemonyasını kuran uygulamalara geçilmesi kent içindeki dezavantajlı grupların yaşamsal konumlarını daha da geriye çekmiştir.

Kentte ortaya çıkan bu gerginlik hatları ve çelişkiler kente karşı olan güvensizlik duygusunun artmasına yol açmıştır. Kent ideali çerçevesinde bir arada ve ortak yaşama kültürünü önemseyen yaklaşım ve algıların yerine, toplumsal grupların birbirleriyle olan irtibatlarının tamamen kesildiği bir algı yaygınlaşmaya başlamıştır. Birbirine dokunmayan, birbirleri arasında herhangi bir bağın olmadığı yaşamlar kentsel alanda yaratılmaktadır. Güvensizlik, endişe ve korku gibi hislerin ve betimlerin sonucu olarak, kentsel alanın büyük bir kesimi çeşitli biçimlerle koruma ve gözetim altına alınmıştır. Kenti ur gibi saran güvenlik önlem ve tedbirleri iç içe geçen çemberler gibidir. Kent içi alanda korunaklı meskenlerin sayısı gün geçtikçe artmakta ve büyükten küçüğe doğru çeşitli düzlemlerde bu uygulamalar yaygınlaşmaktadır. Bu yönüyle kent bir kaleyi andırmaktadır. Kalenin etrafı surlarla çevrilidir ve silahlı görevliler yada koruma muhafızları bu kalenin koruyuculuğunu üstlenmektedir. Dünya kentlerinin birçoğunda kamusal alanların özelleştirilmesi, elektroniğin kullanımının birçok mekanda gözetim amacıyla artması, polis sayısının artırılması, kentli bilgilerinin veri kayıtlarının tutulması gibi işlem ve uygulamalar kentte ayrışmaların artmasına neden olmaktadır.[1]

Kişisel güvenlik arzının toplumsal yalıtıma doğru evrildiği bu dönemde, kişisel güvenlik talebi sosyal ayrışmanın ve statünün aracı haline gelmektedir. Kişiye yada kuruma münhasır, bu anlamıyla ferdi denilebilecek güvenlik stratejileri yaygınlaşmakta ve piyasa içinde rağbet görmektedir. Türkiye'de özel güvenlik olgusunun ortaya çıkışı ve yaygınlaşması bu ortamda olmuştur. 1990'lardan sonra kentte hızla yaygınlaşan özel güvenlik şirketleri ve özel güvenlik görevlileri ilk

[1] Mike Davis, *City of Quartz,* New York: Verso, 2006, s.226

etapta çeşitli şirket ve meskenlere hizmet verirken, bugün ulaşım ağları, müzeler, çeşitli toplantı ve organizasyonlar gibi kamusal olarak tariflendirilebilecek alanlarda da görev yapmaktadırlar. Sektörün büyüme seyrinde bir önemli eşikte 5188 sayılı kanunun çıkarıldığı 2004 yılıdır. Gerçekleştirilen yasal düzenleme ile fiili olarak hizmet veren özel güvenlik şirketleri yasal anlamda tanımlanmıştır. Bu dönemden sonra Türkiye'de özel güvenlik hizmetinin sektör haline geldiği savunulmaktadır.

Özel güvenlik şirketlerinin büyüme ve yaygınlaşma gerekçeleri çeşitli biçimlerde ifade edilse de ağırlıklı olarak kamusal güvenlik güçlerinin ve anlayışının yetersizliği temel neden olarak ortaya konulmaktadır. Bunun yanı sıra küreselleşme ve küreselleşmenin yarattığı toplumsal değişim süreçleri özel güvenlik olgusunun açıklanmasında kullanılmaktadır. Değişen dünya koşullarında güvenliğin bir hizmet olarak serbest piyasa tarafından üretilmesinin gerekliliği ve bu yönde olan talepler üzerinde durulmaktadır. Özellikle şirket ve kurumların güvenlik ihtiyaçlarının öznellikler/özerklikler taşıdığı ve bu talebin ancak serbest piyasa ilişkileri içerisinde giderilebileceği söylenmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye özelinde ise AB ile uyum ve küresel entegrasyon sürecinde yeni güvenlik aktörlerinin ortaya çıkması gerektiği iddia edilmektedir. Özel güvenliğin fayda nosyonu ise başta kamusal alan ve kolluk güçlerine olacak katkılarla açıklanmaktadır. Bunun dışında şirketlere ve kurumlara katacağı olumsallıklar çeşitli biçimlerde dile getirilmektedir. Özel güvenlik biriminin hizmet verdiği yerin maddi sermayesini koruduğu kadar kültürel ve sosyal sermayesini koruduğunu söyleyen yaklaşımlar iş dünyasına ait bir güvenlik algısından bahsetmektedirler. Özü itibariyle katma değer üretemeyecek güvenlik hizmetinin katacağı hizmet ve halkla ilişkiler esaslı mali faydalardan bahis edilmesi bu anlamda dikkat çekicidir.

Özel güvenliğin bir sektör olması, özel güvenlik şirketlerinin ise kar amaçlı hizmet veren yapılar olması paranın güvenlik alanındaki geçerliliğini arttırmaktadır. Bir dönem öncesinde devlet-yurttaş ilişkileri bağlamında hak yada hizmet kategorisi olan güvenlik olgusu, yaşanan bu değişim süreciyle kar edilen yada satın alınan bir metaya dönüşmüştür. Bu durum ise varsıllığın güvenliğini satın alabildiği ve hatta öznel stratejileri bağlamında kurduğu bir ortamı doğurmaktadır. Kendi içine kapanan

varsıllar ise kişisel koruma stratejileriyle özel olanı tüm risklere karşı korumaktadırlar.

Özel güvenliğin yaygınlaşması ile birlikte şirket kültürüne ve mantığa uygun olan uygulama ve pratikler güvenlik alanında yaygınlaşmaktadır. Karlılık, verimlilik, kişiye özel hizmet, halkla ilişkiler faaliyetler, kurumsal imaj ve görünüm, kalite, rekabet gibi bir dizi tanımlama ile güvenlik alanı yeniden yapılanmaktadır. Bu durumun karşısında ise hala sorulabilecek basit bir soru mevcuttur. Öncelikli olarak güvenliğin pazarlanabilir bir meta mı olduğu yoksa yurttaşlık nosyonu çerçevesinde edinilmiş bir hak mı olduğu sorusu önemini korumaktadır. İkinci olarak ise kentsel alanda beliren güvenlik önlemlerinin ihtiyaç olarak mı ortaya çıktığı yeniden ele alınabilir. Cehennem tasviriyle birlikte anılan kentsel alanın hakikaten bir cehennem olup olmadığı tartışılmalıdır.

Son olarak ise kentin güvenliğini tedarik edecek yeni kurum ve aktörlerin kentin bütünü içindeki rolleri tartışılmalıdır. Mevcut uygulamaların suç ve tehlikeyi gerçekten önleme yada çözme boyutundaki katkıları ancak dikkatli ve objektif gözlemlerle yapılabilir. Bunun dışında ortaya çıkan figür ve uygulamalar mevcut halleriyle, kent içindeki ayrışmayı muhafaza eden işletmeler konumundadır. Özellikle özel güvenlik şirketleri yada hizmetleri arasında oluşan hiyerarşik sınıflandırmalar göstermektedir ki; güvenlik alanı da tıpkı kent coğrafyası gibi dikey bir görünüme bürünmektedir. Bir diğer deyişle rekabete dayanan bir yapı içinde hizmet üreten veya pazarlayan özel güvenlik sektörü mevcut ilişkileri açısından eşitsizliği yeniden üretmektedir. Kentte barınanlar açısından güvenliğin talebi ve sağlanması bu anlamıyla diğer servis ve hizmet alanlarında olduğu gibi sınıfsal konumlanmalarla belirlenebilmektedir. Mevcut sınıfsal ayrışmanın yarattığı parçalanmanın yanı sıra koruma ve emniyet adına geliştirilen önlemler kent düşüncesini parçalamaktadır. Temel ideali bir arada yaşayan ve birbirleriyle yatay ilişkiler kurabilen insanlar güruhuna sahip olmak olan kent düşüncesi güvenlik adına, güvensizliğin temsil edildiği yegâne arena olarak tasvir edilmektedir. Bu ise sonul olarak toplum olma idealinden ve hedefinden uzaklaşıldığının ilan edilmesidir.

KAYNAKÇA

"200 Bin Kişilik "Özel Güvenlik Ordusu", Sabah Gazetesi, 25.03.2005, İstanbul, 04.07.2007, *http://arsiv.sabah.com.tr/2005/03/25/gun101.html.*

"900 Şirketin 300 Bin Kişilik "Özel Güvenlik Ordusu" Var", 06.05.2007, 09.06.2007, *http://www.haberler.com/900-sirketin-300-bin-kisilik-ozel-guvenlik-ordusu-haberi/* .

Akay, Ali, "Devlet, Şiddet, Sefalet", (haz.) Fidervs Gümüşoğlu, *21.Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan,* , İstanbul: Bağlam Yayınları, 2001: 353-358.

Akbal Süalp, Z.Tül, "Mevzini Savun Diyor Sefil Fare", *Birikim*, No:123, 1999: 76-82.

Akcan, Esra, "İletişim ve Tüketim Toplumunda Mekânsal Farklılığa Ait Çelişkiler" *Toplum ve Bilim*, No:64-65, 1994: 39-52.

Akpınar, Selma ve Ciğerdelen, Tümay "Özel Güvenlik Elemanlarının Karşılaştıkları Problemlerin Tespitine Yönelik Bir Araştırma", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 243-251.

Aksungur, Ceren, "21. Yüzyılda Kamera, Ekran ve İstanbul", 26.02.2006, 02.03.2006, *http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=5098* .

Alver, Köksal *Steril Hayatlar,* Ankara: Hece Yayınları, 2007.

"Amerikalı Şirketler Bir Milyar Dolar Kazanmış", 02.08.2008 *http://www.nethaber.com/NewsDetails.aspx?id=39491*.

Aras, Hüseyin, "Özel Güvenlikte İnsan Hakları Eğitimi", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 80-95.

Arslan, Feyzullah, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Yasal Çerçevesi", *1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi*, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1.*

Aslan, Şükrü, "Kentin Sahibi Olanları Güvenlik Kaygısı Her Dönemde Kentin Mekânsal Yapısına Yansır", *Evrensel Kültür*, No: 184, 2007: 72-75.

Aydın, Ahmet Hamdi, "Özel Güvenlik Neden Gereklidir?", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 70-74.

_____, "Güvenlik Hizmetinde Özel Güvenliğin Yeri ve Önemi", *1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi*, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*.

Aykut, Ebru, *"*Adaletin Terazisini Dengelemek: Şiddet ve Politika*"***,** (haz.) Firdevs Gümüşoğlu, *Terör, Şiddet ve Toplum*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2006: 51-67.

Aytaç, Önder, "Eğitim Şart' Yada 'Önce Eğitim':Özel Güvenlik ve Koruma Hizmetlerinde Çalışacakların Eğitim Programlarına Ufuk Açıcı Yaklaşımlar", 1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*.

Avant, Deborah, "The Privatization Of Security And Change İn The Control Of Force",15.07.2008, *http://www3.interscience.wiley.com/journal/118816927/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0*.

Bakırcı, Erhan, "Güvenlikte "Özel"lik", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 220-226.

Bal, Mehmet Ali, *Modern Devlet ve Güvenlik*, İstanbul: IQ Sanat Yayınları, 2003.

_____, "Raylı Sistem Güvenliği", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulus*al *Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü Bugünü, Yarını,* Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 159-191.

_____, "Özel Güvenlik Alanında Yeni Gelişmeler ve Yeni Vizyonlar", *1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi*, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*.

Bali, Rıfat, "Çılgın Kalabalıktan Uzak…", *Birikim*, No:123, 1999: 35-46.

Balkır, Gönül ve Çolak, Kerem, "Özel Güvenlik Çalışanlarında Mesleki Eğitim ve İş Güvenliği Eğitimi Hakkı", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 252-265.

Balkır, Gönül, "Özel Güvenlik Çalışanlarının Sendikal Özgürlükleri", ?", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 316-324.

Balta, Evren, "Bildiğimiz Anlamda Devletin Sonu mu? İmparatorluk ve Özel Ordular", *Birikim*, No:178, 2004: 11-19.

Bartu, Ayfer, "Kentsel Ayrı(şı)m: İstanbul'daki Yeni Yerleşimler ve Kemer Country Örneği", (yay. haz.:) Fidervs Gümüşoğlu, *21.Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan,* İstanbul: Bağlam Yayınları, 2001: 145-149.

Bauman, Zygmunt, *Yasa Koyucular ile Yorumcular: Modernite Postmodernite ve Entelektüeller Üzerine*, çev. Kemal Atalay, İstanbul: Metis Yayınları, 1996.

Berksoy, Biriz, "Neo-liberalizm ve Toplumsalın Yeniden Kurgulanması: 1980 Sonrası Batı'da ve Türkiye'de Polis Teşkilatları ve Geçirdikleri Yapısal Dönüşüm", *Toplum ve Bilim,* No: 109, 2007:35-66.

Bilgin, İhsan, "Kent Üretiminin ve Kamu Yaşamının Örgütlenmesinde Güncel Eğilimler", *Toplum ve Bilim*, No: 105, 2006: 166-177.

_____, "Metropol ve Şiddet", (haz.) Firdevs Gümüşoğlu, *Terör, Şiddet ve Toplum*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2006: 133-140.

Bora, Tanıl, "Özel Güvenlik ve Polis Toplumu", *Birikim,* No:178, 2004: 20-23.

Bosna, Bahadır, "Özel Güvenlik Hizmetleri ve Kamu Güvenliğine İlgili Kanun Kapsamında Bir Bakış", 1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları,06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*.

Brown, John "Yönetişim Yada Neo-Liberalizmin Siyasi Düzeni", *Birikim*, No:158, 2002: 36-43.

Buğra, Ayşe ve Keyder, Çağlar, "Önsöz", (der.), Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, *Sosyal Politika Yazıları*, çev. Burcu Yakut-Çakar, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006: 7-17.

Calderia, Teresa P. R., "Sau Paulo'da Yeni Mekânsal Ayrımlaşma: Duvarlar İnşa

Etmek, *Birikim*, No:123, 1999: 87-96.

Castel, Robert, *Sosyal Güvensizlik*, çev. Işık Ergüden, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.

Castells, Manuel, *Kent, Sınıf, İktidar,* çev. Asuman Erendil, Ankara: Bilim-Sanat Yayınları, 1997.

_____ *, Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Birinci Cilt Ağ Toplumunun Yükselişi*, çev. Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.

Chang, Ha-Joon, "Tarih Karşısında İyi Yönetişim" , *Birikim*, No: 158, 2003: 38-47.

Çelik, Faik "Özel Güvenlikte Faaliyet Çeşitlemesi ve Özel Güvenliğin İktisadi Boyutları", *1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi*, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1.*

Çelik, Faik ve Dağdeviren, Deniz, "Küreselleşme", Küresel Terörizm ve Özel Güvenliğin Artan Önemi", 01.04.2008, *http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/40/web/makaleler/Yrd_Doc_Dr_Faik_CELIK_Deniz_DAGDEVIREN.htm.*

Çolak İlker, "Genel Kolluk ve Özel Kolluk İlişkileri", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 52-63.

Dağdeviren, Deniz, "Özel Güvenlik Sistemi Kapsamında Güvenlik Mühendisliği Kavramının İncelenmesi", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003)

Davis, Mike, "Kentsel Denetim Blade Runner'ın Ötesinde", *Birikim*, No:86-87, 1996: 62-74.

_____ *,City Of Quartz*, Newyork: Verso Yayınları, 2006.

_____ *,Gecekondu Gezegeni*, çev. Gürol Koca, İstanbul: Metis Yayınları, 2007.

Derdiman, Cengiz, "Özel Güvenlik Anlayışı ve 5188 Sayılı Kanun Uygulamasından Doğan Sorunlara İlişkin Değerlendirmeler", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 27-51.

Dikme, Hüseyin, " Özel Güvenlik Birimlerinin İşletmelerde Yarattığı İmaj", (ed.)

Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 206-215.

Dolgun, Uğur, *Enformasyon Toplumundan Gözetim Toplumuna: 21. Yüzyılda Gözetim, Toplumsal Denetim Ve İktidar İlişkileri*, Ankara: Ekin Yayınları, 2005.

Dönmez, Ö. Nihat,"Toplumsal Değişim Sürecinde Çağdaş Güvenlik Organizasyonu", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 343-367.

Engels, Friedrich, *İngiltere Emekçi Sınıfının Durumu***,** çev. Yurdakul Fincancı, Ankara: Sol Yayınları, 1997.

Eraydın, Ayda, "Mekân Organizasyonun İlişkin Değişen Paradigmalar", *Toplum ve Bilim*, No:64-65, 1994: 53-76.

_____ *,* "Günümüzde Yeniden ve Toplu Bir Şekilde Bakma Gereği" , (der.) Ayda Eraydın, *Değişen Mekân: Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006: 7-24.

Ercan, Fuat, "Kriz ve Yeniden Yapılanma Sürecinde Dünya Kentleri ve Uluslar arası Kentler: İstanbul", *Toplum ve Bilim*, No: 71, 1996: 61-96.

_____ *,Toplumlar ve Ekonomiler*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2001.

Ergut, Ferdan, *Modern Devlet ve Polis: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği***,** İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.

Fyfe N. R., *Policing the City*, Urban Studies, Vol.32, Nos.4-5, 1995.

Giddens, Anthony, *Ulus - Devlet ve Şiddet*, çev. Cumhur Atay, İstanbul: DevinYayınları, 2005.

Gülcü, Mustafa, "Özel Güvenlik Piyasasının Teşekkülü", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 1-26.

Güngör, Salih, " Özel Güvenlik Hizmeti Gerektiren Faktörler", (ed.) Faik Çelik ve

diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını,* Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 127-132.

_____, "Güvenlik Alanında Yeni Durum ve Korunma Refleksleri", *1. Ulusal* Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*.

"Güvenlik A.Ş", 26.07.2007, *http://www.ufukcizgisi.org/index.php?in=28&p=800*.

Güzel, İdris, "Özel Güvenlik Görevlilerinin Yetkileri ve İnsan Hakları", *1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi*, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*.

Hardt, Michael ve Negri, Antonio, *Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi*, çev. Barış Yıldırım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004.

Harvey, David, *Sosyal Adalet ve Şehir*, çev. Mehmet Moralı, İstanbul: Metis Yayınları, 2003.

_____ *, Postmodernliğin Durumu*, çev. Sungur Savran, İstanbul: Metis Yayınları, 2006.

Haspolat, Evren, "5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Bağlamında Özel Güvenlik Olgusunun Değerlendirilmesi", 26.07.2007, *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html,*

_____, "Devlet-Güvenlik İlişkisinin Değişen İçeriği: Dünyada ve Türkiye'de Özel Güvenlik", 26.07.2007, *http://evrenhaspolat.blogspot.com/2006_12_01_archive.html*.

Hatt, Paul K. ve Reiss, J. Albert, "Kentsel Yerleşimlerin Tarihi", (der.ve çev Bülent Duru ve Ayten Alkan, *20. Yüzyıl Kenti,* Ankara: İmge Yayıncılık, 2002: 27-35.

Hoşgör-Önger, Tülin "Teknoloji ve Emek: Bir Öncü Çalışma", *Toplum ve Bilim*, No: 56-61, 1993: 182-188.

Huberman, Leo, *Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1999.

Hui-Wen, Koo, "Private Security: Deterrent or Diversion?", 15.07.2008,

http://www.sciencedirect.com/science/article/B6V7M-45F9NM 1D/2/dad66c69db172886b51ad8f7099aa18b .

İnsel, Ahmet, "İki Yoksulluk Tanımı ve Bir Öneri*"*, *Toplum ve Bilim*, No:89, 2001: 62-72.

_____ *, Neo-Liberalizm Hegemonyanın Yeni Dili*, İstanbul: Birikim Yayınları, 2005.

Jones, Trevor ve Newburn,Tim, "Urban Change And Policing: Mass Private Property Re-Considered", 17.07.2008, *http://www.springerlink.com/content/gj6878q0766121qv/fulltext.pdf?page=1*.

Karacan, Esin, "Özel Güvenlik Kuruluşlarında İnsan Kaynağının Seçimi", *1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi*, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*.

Karaman, Özcan "Türkiye ve Çağdaş Ülkelerde Özel Güvenlik Şirketlerinin Sayısının Artışının Değerlendirilmesi", 1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*.

"Kendi Mahalleni Kendin Koru", Tempo Dergisi, 10.05.2008, *http://www.tempodergisi.com.tr/toplum_politika/04743/*.

Kılıçbay, Mehmet Ali, *Şehirler ve Kentler*, Ankara: İmge Yayıncılık, 2000.

Kok, Tuna Taşan, "Kentsel Bütünleşme Sürecinde Kurumsal ve Mekânsal Değişim: Budapeşte, İstanbul, Varşova Örnekleri", (der.) Ayda Eraydın, *Değişen Mekân: Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006: 307-339.

Koray, Meryem, "Gerçekliklerin "Sterilize" Edildiği Bir Dünyada "Ötekileşen" Yoksulluk", *Toplum ve Bilim*, No:89, 2001: 218-241.

Kozanoğlu, Can, *Yeni Şehrin Notları*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.

Kozanoğlu, Hayri, Özden, Barış Alp ve Gür, Nurullah, *Neoliberalizmin Gerçek 100'ü,* İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.

Köker, Levent, *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi,* İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.

Köksal, Sönmez, "Küresel Terörizm Etkileri ve Çareler", TUSİAD Dış Politika Forumu, İstanbul: 25 Ocak 2005.

Kurtuluş, Hatice, " Bir "Ütopya" Olarak Bahçeşehir", (der.) Hatice Kurtuluş *İstanbul'da Kentsel Ayrışma: Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2005: 77-126.

_____ *,* " İstanbul'da Kapalı Yerleşmeler: Beykoz Konakları Örneği", (der:) Hatice Kurtuluş *İstanbul'da Kentsel Ayrışma: Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar,* İstanbul: Bağlam Yayınları, 2005: 161-186.

_____ *,* "Neo-Liberalizmin Yükselen Piyasaları, Kentsel-Toplumsal Ayrışma Ve Dışlamanın Bir Aracı Olarak Güvenlik Söylemi", *Evrensel Kültür*, No: 184, 2007: 63-65.

Kuyaksil, Ali, " Özel Güvenlik Eğitim Hizmetlerinin Eğitim Örgütlenmesi ve Sorunları", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 101-118.

Küntay, Esin, "Mala Karşı İşlenen Organize Suçlarda Patlama ve "Çocuk İstismarı"", (haz.) Firdevs Gümüşoğlu, *Terör, Şiddet ve Toplum*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2006: 115-131.

Meriçli, Ahmet, "5188 Sayılı Kanun ve ISPS Code Kapsamında(Uluslar arası Gemi ve Liman Güvenliği Kodu) Limanlar, Deniz Tesisleri, ve Deniz Vasıtalarının Güvenliği", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, *II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 133-149.

_____ *,* "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler", *1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi*, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1.*

_____, "Özel Güvenlik Hizmetlerinin Doğuşu ve Özel Güvenliği Gerektiren Faktörler", 1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1.*

Mumford, Lewis *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği,* çev. Gürol Koca ve Tamer Tosun, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2007.

Musah, Abdel-Fatau, "Privatization Of Security, Arms Proliferation And The Process of State Collapse in Africa", 13.07.2008. *http://www3.interscience.wiley.com/journal/118907200/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0*

Mutman, Mahmut, "Üretilen Mekân, Yokolan Mekân", *Toplum ve Bilim*, No:64-65, 1994: 181-196.

Neocleous, Mark, *Toplumsal Düzenin İnşası: Polis Erkinin Eleştirel Teorisi*, çev. Ahmet Bekmen, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Ocak, Ersan, "Kentin Değişen Anlamı", *Birikim*, No: 86-87, 1996: 32-41.

Ocak, İbrahim, "Bir Özel Güvenlik Personeli Gözüyle 5188 Neyi Değiştirdi?", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 75-79.

O'connor Daniel, Lippert Randy, Spencer Dale ve Smylıie Lisa, "Seeing Private Security Like A State", 11.07.2008, *http://crj.sagepub.com/cgi/content/abstract/8/2/203*.

Öktem, Binnur, "Küresel Kent Söyleminin Kentsel Mekânı Dönüştürmedeki Rolü: Büyükdere-Maslak Hattı", *İstanbul'da Kentsel Ayrışma: Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar*, (der.) Hatice Kurtuluş, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2005: 25-76.

Öncü, Ayşe ve Weyland, Petra, " Giriş: Küreselleşen Kentlerde Yaşam Alanı ve Toplumsal Kimlik Mücadeleleri", (der.) Ayşe Öncü ve Petra Weyland, *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler,* çev. Leyla Şimşek ve Nilgün Uygun, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005: 9-39.

Öncü, Ayşe, "İdealinizdeki Ev" Mitolojisi Kültürel Sınırları Aşarak İstanbul'a Ulaştı" , (der.) Ayşe Öncü ve Petra Weyland, *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler,* çev. Leyla Şimşek ve Nilgün Uygun, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005: 85-103

"Özel Güvenlik Çok Çok Özel", Birgün Gazetesi, 03. 02.2006, *http://www.birgun.net/bolum-56/haber-27773.html*.

Özer, Kazım Ozan ve Uçkun, Gazi "Konaklama İşletmelerinin Özel Güvenlik Şirketlerine Bakış Açısının Değerlendirilmesi ve Beklentilerinin Tespitine İlişkin Bir Alan Araştırması "İstanbul İli Örneği", *1. Ulusal Özel Güvenlik*

Sempozyumu Arşivi, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1*.

Özkazanç, Alev, "Bio-politik Çağda Suç ve Cezalandırma: Denetim Toplumunda Neo-Liberal Yönetimsellik", *Toplum ve Bilim,* No: 108, 2007: 15-51.

Övür, Mahmut, "Büyükşehir'de Güvenlik 'AK Deniz'e Emanet", Sabah Gazetesi, İstanbul, 09.03.2005, 26.07.2007, *http://arsiv.sabah.com.tr/2005/03/09/yaz1336-10-119.html*,

Pérouse, Jean-François ve Danış, A.Didem, "İstanbul'da Güvenlikli Siteler", *Toplum ve Bilim,* No:104, 2005: 92-123.

Pınarcıoğlu, Melih ve Işık, Oğuz, "1980 Sonrası Dönemde Kent Yoksulları Arasında Güce Dayalı Ağ İlişkileri: Sultanbeyli Örneği", *Toplum ve Bilim*, No:89, 2001: 31-61.

Pınarcıoğlu, Melih, "Yeni Coğrafya ve Yerellikler ", *Toplum ve Bilim*, No:64-65, 1994: 90-111.

Poader, Ion, "Thinking Normatively About Private Security", 11.07.2008, *http://www3.interscience.wiley.com/journal/119171147/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0*.

Polanyi, Karl, *Büyük Dönüşüm: Çağımızın Sosyal Ve Ekonomik Kökenleri*, çev. Ayşe Buğra, İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.

Sancar, Nuray, "Kentin Güvenliği", *Evrensel Kültür, ,*No:184, 2007: 65-69.

Sarıkaya Tosyalı, Birgül, "Özel Güvenlik Hizmetleri, Araştırma ve Meslekleri Geliştirme Müdürlüğü Bülteni, 10.05.2007, *http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/7475BDA1-95B7-4855-B351-9ADCE4362AFE/4488/birgul_ozelguvenlik.pdf*

Schmitt, Carl, *Siyasal Kavramı: Aykut Çelebi'nin Sunuşuyla,* çev. Ece Göztepe, İstanbul: Metis Yayınları, 2006.

"Security Guard", 10.02.2008, http://en.wikipedia.org/wiki/Private_security#History.

"Security Guard", 10.02.2008, *http://en.wikipedia.org/wiki/Private_security#Functions_and_Duties*.

Soja, Edward, "Postmetropolis Üzerine Altı Söylem", (der. ve çev.) Bülent Duru ve Ayten Alkan, *20. Yüzyıl Kenti,* Ankara: İmge Yayıncılık, 2002: 285-306.

Şafak, Ali, "Özel Güvenlik Görevlilerinin Eğitimi ve Yasa Öncesi Güvenlik

Görevlisi Olanların Durumu Sorunları", *1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi*, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1.*

_____, "Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun Hakkında Bir Kısa Değerlendirme", *1. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu Arşivi*, 2005, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 06.08.2007, *http://ozelguvenlikkongresi.com/arsiv/2004.asp?kategori=&sayfa=1.*

Şahin, Eyüp, "Özel Güvenlik Teşkilatı, Halk Tarafından Benimsenme Hususunda Geçmişimizdeki Özel Bekçi Teşkilatını Yakalayabilir mi?", (ed.) Faik Çelik ve diğerleri, II. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu: Türkiye'de Özel Güvenlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü, Yarını, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2005: 266-281.

Şaylan, Gencay, *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, Ankara: İmge Yayıncılık, 2003.

Şen, Besime, " "Güven-lik" İçinde Soylulaştırmaya Doğru", *Evrensel Kültür*, No: 184, 2007: 69-72.

Şengül, Tarık, *Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar*, İstanbul: WALD Demokrasi Kitaplığı, 2001.

Şenyapılı, Tansı, "Gecekondu Olgusuna Dönemsel Yaklaşımlar", (der.) Ayda Eraydın, *Değişen Mekân: Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003,* Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006: 84-122

Tan, Pelin (17.03.06),"Kentleri Paylaşmak", 01.04.08, *http://tanpelin.blogspot.com/2006/03/kentleri-paylamak.html*

Tangör, Burak, "Kiralanabilen "Ordular": Zayıf Devletlerde Paralı Askerler", 01.08.2007, *http://www.jeopolsar.com/05/2.htm,*

Taylor, Charles, *Modern Toplumsal Tahayyüller,* çev. Hamide Koyukan, İstanbul: Metis Yayınları, 2006.

Türkün, Asuman ve Kurtuluş, Hatice, "Giriş", (der.) Hatice Kurtuluş *İstanbul'da* Kentsel Ayrışma: Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2005: 9-24.

Uçar, Tayfun ve Tayfun, Şenay, *Özel Güvenlik Metodolojisi*, İstanbul: Papatya Yayıncılık, 2005.

Urry, John *Mekânları Tüketmek*, çev. Rahmi G. Öğdüt, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.

Waard, Jaap De, "The Private Security Industry In International Perspective", 25.07.2008, *http:\\www.springerlink.com/content/ w84p6u8887226q52/fulltext.pdf?page=1*

Wacquant, Loic, "Bir Baskı Modelinin Çıkmazları: Amerika Güvenlik Masalları", 15.06.2002, 04.08.2006, http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=345.

_____, "İlerlemiş Marjinallik Çağında Bölgesel Damgalama", *Birikim*, No: 219, 2007: 52-58.

Yavuz, Gökhan Demir, "Küreselleşen Küreselleşme Retoriği", *Birikim*, No:158, 2002: 59-64

Yılmaz, Sait, 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, İstanbul: Alfa Yayınları, 2006.

Zabcı Çulha, Filiz, "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler" *25.07.2007,* http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/Zabci_Haziran2004.doc

Zeytinci, Hüseyin, "Özel Güvenlik ve Demokratikleşme Sürecinde Türkiye", I. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu, Kocaeli: 16 Ekim 2004.

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Tunceli'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 1996 yılında "Habire Yahşi Yabancı Dil Ağırlıklı Lise"sine girdi. 2000 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi "Sosyoloji Bölümü"nü kazandı. 2005 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü "Siyaset ve Sosyal Bilimler Yüksek Lisans Programı"na katıldı. 2008 yılı bahar döneminde "Avrupa Birliği Erasmus Öğrenci Değişim Programı" aracılığıyla Almanya'da bulunan Marburg Üniversitesi'nin Politik Bilimler programında misafir öğrenci olarak bulundu. Yine bu dönemde TÜBİTAK tarafından desteklenen ve 2008 Eylül ayında başlayacak olan, "İstanbul'da Eski Kent Merkezleri ve Gecekondu Mahallelerinde Kentsel Dönüşüm ve Sosyo-mekansal Değişim Projesi" isimli projeye bursiyer öğrenci vasfıyla kabul edildi.

Öğrenim hayatı süresince İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nn 2002 yılında gerçekleştirdiği "10-14 Yaş Grubu Öğrencilerin İstanbul'u Tanıyış ve Kentsel Mekanları Algılayış Biçimleri: Bayramtepe Ön Araştırması" isimli alan çalışması ile 2006 yılında İstanbul'da Yeditepe Üniversitesi öretim görevlilerinden olan Sayın Feza Ahu Özmen'in doktora çalışmasını kapsayan "Türkiye'de Alevi Gençlerin Sosyal ve Politik Eğilimleri" isimli alan çalışmasında yer aldı.

Yayınları

2006	Uludağ Üniversitesi Kent ve Sağlık Sempozyumu Kitabı *"İyi Yaşarken de Çok Kazanabilirsiniz: Değişen Dünya, Dönüşen Kentler"*
2007, Nisan	Evrensel Kültür Dergisi: "Kent ve Güvenlik", No:184 "*Güvenlik Zihinsel Faşizmdir"*
2007	12 Eylül'e Rağmen Diyenler, Siyah Beyaz Yayıncılık, *"Bizler ki Ancak Yaşayabilecek Kadarına Sahip Olanlar Yerimiz Kalmadı Yanınıza Geldik"*

Sunum ve Bildirileri

2007, Bahar	Özgür Üniversite, İstanbul *12 Eylül'e Rağmen Diyenler* seminer dizisi.
2007, Eylül	Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat İçin Vakfı, Ankara *12 Eylül Sürerken: 12'den Vurulmasınlar Diye* Panel dizisi.

2007, Ekim	STİD Lisansüstü Konferansı, Erciyes Üniversitesi, Kayseri *"Şehirde Dilenci Görmek"*
2007, Aralık	Tarih, Siyaset Türkiye: Toplumsal Sorunlarımız Ve Eleştirel Yaklaşımlar Sempozyumu, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul *"Bir Sınıfsal Arınma Politikası Olarak Güvende Olma Söylemi"*